

SÚBOR NÁSTROJOV PRE POLICAJTOV

Normy Rady Európy v oblasti rasovo
motivovaných trestných činov a nediskriminácie
so zameraním na Rómov a kočovníkov

2022

Roma and Travellers

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

SÚBOR NÁSTROJOV PRE POLICAJTOV

Normy Rady Európy v oblasti rasovo
motivovaných trestných činov a nediskriminácie
so zameraním na Rómov a kočovníkov

Dezideriu Gergely
Theodoros Alexandridis

OBSAH

PRVÁ ČASŤ	9
1. RÓMOVIA A KOČOVNÍCI	9
1.1 TERMINOLÓGIA POUŽÍVANÁ RADOU EURÓPY VO VZŤAHU K RÓMOM A KOČOVNÍKOM	11
1.2 VÝZVY A PROBLÉMY, KTORÝM ČELILI RÓMOVIA A KOČOVNÍCI A REAKCIA INŠTITÚCIÍ NA EURÓPSKEJ ÚROVNI POČAS PANDÉMIE COVID-19	12
1.3 ZRANITEĽNÉ SKUPINY A POLICAJNÁ PRÁCA	16
DRUHÁ ČASŤ	21
2. STEREOTYPIZÁCIA, PREDISUDKY, ANTICIGANIZMUS	21
2.1 STEREOTYPY A OTÁZKY SPOJENÉ S RÓMAMI	21
2.2 VŠEOBECNE ZDIEĽANÉ STEREOTYPY O RÓMOCH	22
2.3 STEREOTYPNÉ POUKAZOVANIE NA RÓMOV VO VECIACH PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA	24
TRETIA ČASŤ	31
3. NORMY A ORGÁNY RADY EURÓPY RELEVANTNÉ PRE PRÁCU POLÍCIE	31
3.1 NÁSTROJE A ZÁSADY RELEVANTNÉ PRE POLICAJNÚ ČINNOSŤ	31
3.2 INŠTITÚCIE RADY EURÓPY RELEVANTNÉ PRE PRÁCU V OBLASTI ĽUDSKÝCH PRÁV	34
3.3 EURÓPSKY DOHOVOR O ĽUDSKÝCH PRÁVACH A EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA	37
ŠTVRTÁ ČASŤ	49
4. ANTIDISKRIMINAČNÉ NORMY RADY EURÓPY RELEVANTNÉ PRE PRÁCU POLÍCIE	49
4.1 ZÁSADY A NÁSTROJE TÝKAJÚCE SA NEDISKRIMINÁCIE	49
4.2 FORMY DISKRIMINÁCIE V EURÓPSKOM PRÁVE RELEVANTNÉ PRE POLÍCIU	51
4.3 NÁSILIE SPÔSOBENÉ DISKRIMINAČNÝMI POSTOJMI A PRÍSLUŠNÉ POVINNOSTI POLÍCIE	54
PIATA ČASŤ	59
5. RASOVO MOTIVOVANÉ TRESTNÉ ČINY V JUDIKATÚRE EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA	59
5.1 DEFINÍCIA A CHÁPANIE POJMU RASOVO MOTIVOVANÉ TRESTNÉ ČINY A RASISTICKÉ INCIDENTY	59
5.2 TYPOLÓGIA RASOVO MOTIVOVANÝCH TRESTNÝCH ČINOV PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA	61
PRÍLOHA č. 1	77
1. ZRANITEĽNÉ SKUPINY, STEREOTYPIZÁCIA, POLICAJNÁ PRÁCA	77
1.1 VYBRANÁ JUDIKATÚRA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA RELEVANTNÁ PRE ODBORNÚ PRÍPRAVU POLÍCIE	78
PRÍLOHA č. 2	80
2. OTÁZKY ĽUDSKÝCH PRÁV SÚVISIACE S RÓMAMI A S PRÁCOU POLÍCIE	80
2.1 VYBRANÁ JUDIKATÚRA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA RELEVANTNÁ PRE ODBORNÚ PRÍPRAVU POLÍCIE	83
PRÍLOHA č. 3	84
3. DISKRIMINÁCIA, POLICAJNÁ PRÁCA	84
3.1 VYBRANÁ JUDIKATÚRA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA RELEVANTNÁ PRE ODBORNÚ PRÍPRAVU POLÍCIE	86
PRÍLOHA č. 4	88
4. VYBRANÉ POKYNY ALEBO PROTOKOLY NA VYŠETROVANIE RASOVO MOTIVOVANÝCH TRESTNÝCH ČINOV A INÝCH TRESTNÝCH ČINOV Z NENÁVISTI	88
PRÍLOHA č. 5	91
4. PROGRAM ODBORNEJ PRÍPRAVY – NÁVRH	91

Interaktívne ikony a hypertextové odkazy (vysvetlenie)

PREČÍTAŤ VIAC

NAVŠTÍVIŤ WEBOVÚ STRÁNKU

STIAHNUŤ DOKUMENT

POZRIEŤ VIDEO

KRÁTKE POZNÁMKY

TUČNÝ TEXT

ODKAZ NA DOKUMENT

1. RÓMOVIA A KOČOVNÍCI

1.1 Terminológia používaná Radou Európy vo vzťahu k Rómom a kočovníkom

Výraz „Rómovia a kočovníci“ sa v Rade Európy používa na súhrnné označenie veľmi rôznorodých skupín, na ktoré sa vzťahuje práca organizácie v tejto oblasti: **Sintovia/Manušovia, Kaléovia, Kaaleovia, Romaničelovia, Bojášovia/Rudari, Balkánski Egypťania (Egypťania a Aškaliovia), východné skupiny (Dómovia, Lómovia a Abdaliovia); a skupiny ako sú Kočovníci (Travellers), Jenišovia, populácie spadajúce pod administratívne označenie „Gens du voyage“, ako aj osoby, ktoré sa samy identifikujú ako Cigáni.**

INFORMAČNÉ PREHĽADY O RÓMSKEJ HISTÓRII

Názvy rómskych skupín

„**Rómovia**“ je generické označenie používané na medzinárodnej úrovni od prvého Svetového kongresu v Londýne v roku 1971, kedy zástupcovia týchto komunit schválili aj 8. apríl ako Medzinárodný deň Rómov, hymnu (Gelem, Gelem) a vlajku, ktorá reprezentuje národ a nie štát s vymedzenými hranicami.

Rómska vlajka: modrá farba symbolizuje oblohu, slobodu, duchovno, to, čo je večné; zelená farba symbolizuje prírodu, zem a hmatateľné aspekty života. Červené koleso so 16 lúčmi symbolizuje nielen krytý voz s kónským záprahom, cestovanie, rast a pokrok, ale odkazuje aj na indický pôvod Rómov, ich „vlast“, odkiaľ migrovali už v 9. storočí, pretože koleso je inšpirované čakrou nachádzajúcou sa na indickej vlajke, ktorá má 24 lúčov, rovnako ako je počet hodín v jednom dni. [zdroj: Informačné prehľady Rady Európy o Rómoch]

„**Cigán**“ (Gypsy) je výraz, ktorý medzinárodné rómske združenia považujú za cudzí, spájaný s negatívnymi, paternalistickými stereotypmi, vnímaný väčšinou dotknutých osôb ako pejoratívny a urážlivý (hoci je pravda, že to môže významne závisieť od kontextu, v ktorom je použitý). V niektorých krajinách nemá výraz „Cigáni“ alebo jeho národný ekvivalent žiadne negatívne významové odtiene, alebo tí, ktorých sa týka, ho akceptujú.

„**DOSTA**“, **Súbor nástrojov Rady Európy proti anticiganizmu**, zdôrazňuje, že už samotné slovo „Cigán“ je svedectvom negatívnej identifikácie Rómov. „**Cigán**“ **nie je vedecký termín používaný na označenie etnického statusu Rómov, ale je to sociálne pomenovanie odvodené z ich histórie sociálnej marginalizácie a inštitucionálneho rasizmu.**

RÓMOVIA A KOČOVNÍCI V EURÓPE

„Róm“ znamená „muž (človek) z rómskej etnickej skupiny“ alebo „manžel“, v závislosti od variantu rómčiny alebo od autora. Ženský rod slova „Róm“ v rómskom jazyku je „Rómka“ (Romni).

Samotní Rómovia sa delia na podskupiny, z ktorých niektoré sú odvodené od tradičných remesiel (Kalderaši, Lovári, Gurbeti, Churari, Ursari atď.). Hovoria rôznymi variantmi rómčiny („romani čhib“).

INFORMAČNÉ PREHLADY O RÓMSKEJ HISTÓRII

Názvy rómskych skupín odvodené od tradičných remesiel

Ajdžides

„cvičitelia medvedov“
ayl „medved“
v turečtine

Colari

„obchodníci s kobercami“
ţoalä „handra“ v
rumunčine

Kalderaši

„kotlári“
cãldare „kotel“
v rumunčine

Mečkari

„medvediar“
мечка „medved“
v bulharčine

Čurari

„sitári“
ciur „sito“ v
rumunčine

Keserišja

„brusiči“
kõszõrûs „brusič“
v maďarčine

Ursari

„cvičitelia medvedov“
urs „medved“ v
rumunčine

Fandari

„vojaci“
φαντάροσ „vojak“ v
gréčtine

Kovači

„kováči“
kovač „kováč“ v slovinčine

Aurari

„zlatokopovia“
aur „zlato“ v
rumunčine

Kanaloši

„vareškári“
kanál „varecha“ v
maďarčine

Lovari

„obchodníci s koňmi“
ló „kôň“ v maďarčine

Rudari

„baníci“
rudar „baník“ v
slovinčine

Sepetdži

„košíkári“ sepetçi
„košíkár“ v turečtine

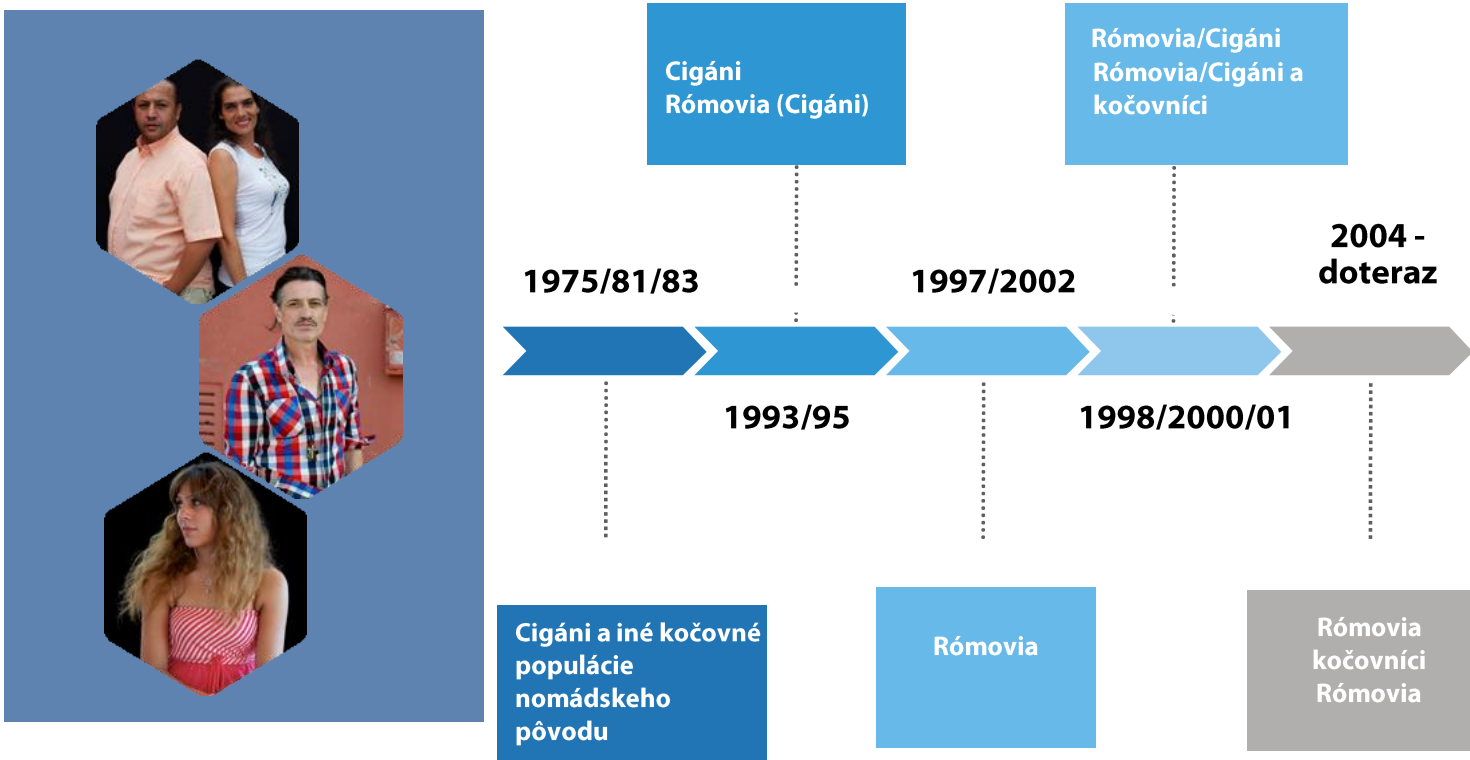
„**Sinto**“ pochádza zo slova „Sind“ (staroindické meno). Sintovia žijú najmä v nemecky hovoriacich regiónoch (Nemecko, Švajčiarsko, Rakúsko). Vo Francúzsku sa im hovorí aj *Manušovia* (Manouches), z rómskeho slova Manus, ktoré znamená „byť človekom/mužom“.

„**Kale**“ znamená v rómčine čierny. Kaleovia, častejšie nazývaní „Gitanos“ alebo „španielski Cigáni“, žijú na Pyrenejskom polostrove a v južnom Francúzsku. Vo Fínsku žije skupina „Kaaléov“ a vo Walese žijú Kaleovia.

Pomenovanie „**Romaničelovia**“ je odvodené od rómskeho „romani čel“, čo znamená Rómovia. Romaničelovia žijú v Spojenom kráľovstve, najmä v Anglicku a južnom Walese.

„**Kočovníci**“ (Travellers) žijú v Írsku a vo Veľkej Británii a etnicky sa odlišujú od Rómov, Sintov a Kaleov. Domorodou nerómskou komunitou, ktorá rovnako ako írski kočovníci pôvodne viedla kočovný spôsob života, sú aj Jenišovia žijúci najmä vo Švajčiarsku a v niektorých susedných krajinách.

TERMINOLÓGIA POUŽÍVANÁ RADOU EURÓPY A JEJ VÝVOJ POSTUPOM ČASU

ODHAD POČTU RÓMSKEJ A KOČOVNEJ POPULÁCIE V EURÓPE

Priemerný odhad počtu Rómov a kočovníkov v Európe – v územnej pôsobnosti Rady Európy – je približne 11 miliónov, z čoho 6 miliónov žije v 27 členských štátoch Európskej únie. V Európe ako celku sa ich počet odhaduje na 8 až 15 miliónov, takže za najprimeranejší odhad ich počtu na území členských štátov Rady Európy považujeme počet „10 až 12 miliónov“.

VZDELÁVACIE A INFORMAČNÉ PREHLADY RADY EURÓPY O RÓMOCH

Rada Európy vypracovala sériu stručných informačných prehľadov o histórii, kultúre, jazyku a literatúre Rómov. Tieto informačné prehľady sú k dispozícii v jazykoch jednotlivých členských štátov Rady Európy. Napríklad informačné prehľady o histórii Rómov opisujú príchod Rómov z Indie do Európy, jednotlivé migračné vlny, nútenú asimiláciu, deportácie, holokaust, koncentračné tábory a štátnu politiku za komunizmu.

1.2 Výzvy a problémy, ktorým čelili Rómovia a kočovníci, a reakcia inštitúcií na európskej úrovni počas pandémie COVID-19

GENERÁLNA TAJOMNÍČKA RADY EURÓPY A KOMISÁRKA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ROVNOSŤ, APRÍL 2020

„Niektoré európske krajiny prijímajú opatrenia, ktoré by mohli viesť k ďalšiemu ohrozeniu ľudských práv Rómov a k obmedzeniu ich rovného prístupu k poskytovaniu základných verejných služieb [...]. Prejavy nenávisti na internete a falošné príbehy zamerané proti Rómom sú opäť na vzostupe. Mnohí Rómovia v Európe sú vo svojom každodennom živote naďalej vystavení anticiganizmu, diskriminácii a sociálno-ekonomickému vylúčeniu – aj napriek európskym a vnútroštátnym antidiskriminačným predpisom. Negatívne stereotypy a predsudky sú v našej spoločnosti ešte stále veľmi prítomné.“ Spoločné vyhlásenie generálnej tajomníčky Rady Európy Marije Pejčinovič Buričovej a komisárky EÚ pre rovnosť Heleny Dalliovej

Marija Pejčinovič Buričová
Generálna tajomníčka Rady Európy

KOMISÁRKA RADY EURÓPY PRE ĽUDSKÉ PRÁVA, APRÍL 2020

„Rómovia, ktorí v celej Európe žijú v nevyhovujúcich obydliach a segregovaných osadách, patria medzi najzraniteľnejšie skupiny voči súčasnej pandémie COVID-19. [...] V kontexte pandémie COVID-19 sa na Rómom na rôznych miestach zvaluje vina a sú terčom prejavov nenávisti. V tomto kontexte by nemal existovať priestor na prejavy nenávisti a diskriminačné opatrenia. Tieto ešte viac prehľbujú strach a deliace čiary v spoločnosti.“ Vyhlásenie komisárky Rady Európy pre ľudské práva

EURÓPSKA KOMISIA PROTI RASIZMU A INTOLERANCIÍ (ECRI), MÁJ 2020

„Predsedníctvo ECRI je znepokojené zo správ o ťažkostiach, ktorým dnes čelia [...] Rómovia a migranti, [...], a z nárastu prejavov nenávisťi a násilia proti týmto skupinám v súčasnom krízovom období. [...] vylúčenie najzraniteľnejších ľudí sa bude ďalej zintenzívňovať, ak vlády neprijmú naliehavé opatrenia na [...] boj proti prejavom nenávisťi a násiliu proti Rómom a migrantom.“

PORADNÝ VÝBOR RADY EURÓPY PRE RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN (FCPNM), MÁJ 2020

„Pandémia COVID-19 zvyšuje zraniteľnosť určitých národnostných menšín v mnohých krajinách a prehľbuje už existujúce nerovnosti v mnohých členských štátoch Rady Európy. Osoby patriace k národnostným menšinám často čelia diskriminácii, prejavom nenávisťi a stigmatizácii, ako aj nedostatku relevantných informácií v menšinových jazykoch. [...] Pandémia COVID-19 neúmerne postihuje rómske a kočovné komunity, z ktorých mnohé trpia obmedzeným prístupom k sanitárnym potrebám a službám, ako je dodávka čistej vody alebo kanalizácia, a významnou stratou príjmov pre najzraniteľnejšie skupiny.“

AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA (FRA), AUGUST 2020

„Rómovia žijúci v marginalizovaných podmienkach čelia osobitným výzvam. [...] Napríklad v oblasti zamestnanosti viedli lockdowny k tomu, že Rómovia vykonávajúci neštandardné práce zostali nezamestnaní. V oblasti vzdelávania mnohé deti z rómskych a kočovných rodín, najmä deti žijúce v neoficiálnych osadách a táborech... nemôžu využívať výhody online dištančného vzdelávania. V oblasti bývania dlhodobá nedostatočná základná infraštruktúra... zvyšuje riziko nákazy COVID-19. [...] Existujú dôkazy, že už od prvých prípadov nákazy COVID-19 sa vystupňovala protirómska rétorika v médiách a na sociálnych sieťach [...] Mediá informovali o zvalovaní viny na Rómov, keď sa objavili obavy z nástupu druhej vlny ochorenia COVID-19, ale aj obavy z toho, či chronicky nedostatočne financované národné zdravotnícke systémy zvládnu dlhšie trvajúcu záťaž pacientov s ochorením COVID-19. [...] Vyskytli sa aj informácie o viacerých násilných incidentoch.“

OTÁZKY VYŽADUJÚCE POZORNOSŤ VSÚVISLOSTI S POLÍCIOU A PROFILOVANÍM MENŠÍN, VRÁTANE RÓMOV

„ECRI si vypočula mnohé opisy rasistického zneužitia právomocí polície, vrátane rasového profilovania a násilného konania voči menšinovým skupinám alebo migrantom.... Rasové profilovanie je špecifická forma rasovej diskriminácie. V skupinách, ktoré sú mu vystavené, vyvoláva pocit poníženia a nespravodlivosti, vedie k ich stigmatizácii, negatívnej stereotypizácii a odcudzeniu, a narúša dobré vzťahy s komunitou. Navyše, ako konštatoval Európsky súd pre ľudské práva, vnímanie osôb patriacich k určitej komunite ako „kriminálnych živlov“, a z toho vyplývajúca prax rasového profilovania zo strany polície, môžu viesť k „inštitucionalizovanému rasizmu“. Vyhlásenie ECRI o rasovo podmienenom násilí zo strany polície vrátane rasového profilovania a systémového rasizmu (júl 2020)

STRATEGICKÝ AKČNÝ PLÁN RADY EURÓPY NA ZAČLEŇOVANIE RÓMOV A KOČOVNÍKOV 2020-2025

22. januára 2020 Výbor ministrov Rady Európy prijal Strategický akčný plán na začleňovanie Rómov a kočovníkov. Akčný plán sa vzťahuje na obdobie rokov 2020-2025.

V akčnom pláne sa konštatuje, že napriek mnohým snahám a určitému dosiahnutému pokroku množstvo dôkazov ešte stále svedčí o tom, že Rómovia a kočovníci v Európe naďalej trpia všeobecne zdieľaným a pretrvávajúcim anticiganizmom, ktorý je uznaný ako špecifická forma rasizmu živeného predsudkami a stereotypmi. V mnohých členských štátoch sú Rómovia a kočovníci naďalej vystavení rôznym formám diskriminácie, vrátane prejavov nenávisťi a násilia motivovaného nenávisťou. Potvrdzujú to rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva, výsledky monitorovacej činnosti Rady Európy a prieskumy Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA).

Cieľom akčného plánu je podporovať a chrániť ľudské práva Rómov a kočovníkov, bojovať proti anticiganizmu a diskriminácii a podporovať začleňovanie do spoločnosti. Strategický akčný plán sa zameriava na tieto oblasti:

BOJ PROTI ANTICIGANIZMU

Boj proti anticiganizmu a diskriminácii v ich rôznych formách zvýšením povedomia o normách a nástrojoch Rady Európy, presadzovaním ich uplatňovania a podporou prístupu k spravodlivosti

ÚČASŤ

Zabezpečenie účinnej účasti Rómov a kočovníkov na rozhodovacích procesoch

IMPLEMENTÁCIA

Lepšia implementácia stratégií začleňovania Rómov na celoštátnej a miestnej úrovni v oblasti inkluzívneho vzdelávania a v miestnych politikách (vrátane efektívnych verejných služieb).

Na vykonávanie strategického akčného plánu bude dohliadať riadiaci výbor Rady Európy, ktorý zabezpečí spoluprácu s členskými štátmi. Výbor ministrov bude pravidelne informovaný o pokroku dosiahnutom pri vykonávaní akčného plánu. Strednodobé hodnotenie sa uskutoční v roku 2022 a záverečné hodnotenie je naplánované na rok 2025.

OPATRENIA STRATEGICKÉHO AKČNÉHO PLÁNU NA BOJ PROTI ANTICIGANIZMU

V boji proti predsudkom, diskriminácii a trestným činom z nenávisťi voči Rómom a kočovníkom sa v Akčnom pláne Rady Európy požaduje kombinácia týchto opatrení:

- ➔ prijatie právnych nástrojov a tvorba noriem (pre boj proti prejavom nenávisťi a násiliu motivovanému nenávisťou),
- ➔ vzdelávanie odborníkov z právnej praxe, verejných orgánov a orgánov presadzovania práva o normách Rady Európy a o príslušnej judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva,
- ➔ budovanie kapacít národných, regionálnych a miestnych orgánov a občianskej spoločnosti,
- ➔ konkrétne kroky na posilnenie postavenia určitých skupín, ako sú rómske ženy a mládež,
- ➔ akcie na zvýšenie povedomia širokej verejnosti.

STRATEGICKÝ RÁMEC EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ROVNOSŤ, ZAČLEŇOVANIE A ÚČASŤ RÓMOV NA ROKY 2020-2030

V októbri 2020 Európska komisia predstavila svoj nový strategický rámec pre Rómov v Európskej únii. Európska komisia zdôraznila, že v EÚ pretrvávajú diskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu. Týka sa to najmä Rómov, ktorí často zostávajú na okraji spoločnosti. Mnohí z odhadovaného počtu 10 až 12 miliónov Rómov na európskom kontinente sú vo svojom každodennom živote naďalej vystavení diskriminácii, anticiganizmu a sociálno-ekonomickému vylúčeniu.

Európska komisia preto považuje za potrebné posilniť záväzkov riešiť pretrvávajúcu diskrimináciu, vrátane anticiganizmu, a zlepšiť začleňovanie Rómov v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, zdravotnej starostlivosti a bývania. Komisia navrhla minimálne ciele do roku 2030, ktoré zahŕňajú:

Boj proti anticiganizmu a diskriminácii a ich prevencia

- O polovicu znížiť počet Rómov, ktorí zažívajú diskrimináciu
- Najmenej o tretinu znížiť podiel všeobecnej populácie, ktorá nemá dobrý pocit, ak jej susedia sú Rómovia

Znižovanie chudoby a vylúčenia

Vzdelávanie

Bývanie

Zamestnanie

Zdravotná starostlivosť

IMPLEMENTÁCIA A NÁSLEDNÉ OPATRENIA STRATEGICKÉHO RÁMCA EÚ

Členské štáty EÚ majú svoje národné stratégie predložiť do septembra 2021 a každé dva roky podať správu o ich vykonávaní. Národné stratégie by mali vytýčiť opatrenia v súlade s rámcom EÚ, medzi ktoré by mali byť zaradené napríklad opatrenia na riešenie anticiganizmu a diskriminácie, segregácie vo vzdelávaní a bývaní a protirómskych predsudkov a stereotypov (aj na internete).

Komisia bude monitorovať pokrok k dosiahnutiu cieľov pre rok 2030. Uskutoční sa aj hĺbkové strednodobé hodnotenie nového desaťročného plánu ako celku.

1.3 Zraniteľné skupiny a policajná práca

V súlade s **Európskym kódexom policajnej etiky** musia všetci policajti konať bezúhonne a s rešpektom voči verejnosti, s **osobitným zreteľom** na situáciu osôb patriacich k **obzvlášť zraniteľným skupinám**. Policajné **vyšetrovanie musí byť objektívne a spravodlivé, citlivé a prispôsobiteľné osobitným potrebám** osôb, ako sú deti, mladiství, ženy, menšiny, vrátane etnických menšín, a **zraniteľných osôb**.

DETERMINANTY ZRANITEĽNOSTI

Kritériá použité na určenie kategórií, ktoré možno považovať za zraniteľné, sú prepojené s mierou, do akej sú skupiny ľudí marginalizované, sociálne vylúčené, do akej majú obmedzené príležitosti a príjmy, sú vystavené akýmkoľvek typom zneužívania, predsudkov a stereotypov alebo diskriminácie, trpia chudobou a súvisiacimi rizikami atď.

KTO JE ZRANITEĽNÝ?

Existujú viaceré kategórie ľudí, ktorí sa často stretávajú so štrukturálnou diskrimináciou, nedokážu sa pred ňou brániť a preto potrebujú osobitnú ochranu. Príkladom skupín alebo osôb, ktoré možno považovať za zraniteľné a väčšmi vystavené rizikovým situáciám, sú ľudia so zdravotným postihnutím, ľudia nakazení vírusom HIV, starší ľudia, etnické menšiny, žiadatelia o azyl, utečenci, vnútorne vysídlené osoby, bezdomovci, deti, osamelé matky, siroty atď.

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „súd“ alebo „ESLP“) odkazuje na ľudí v zraniteľnej situácii, ktorých ochrana vyžaduje zapojenie štátu, ako sú napríklad:

- ➔ **Osoby držané vo väzbe.**
- ➔ **Duševne postihnuté zadržované osoby.**
- ➔ **Zadržované osoby so zdravotným problémom, vrátane vírusu HIV.**
- ➔ **Zadržávaní mladiství.**
- ➔ **Deti vzaté políciou na vypočutie.**
- ➔ **Obete domáceho násillia, obete sexuálnych trestných činov alebo obete obchodovania s ľuďmi.**
- ➔ **Žiadatelia o azyl.**
- ➔ **Rómovia.**

ZRANITEĽNÉ SKUPINY VYSTAVENÉ NÁSILIU

Polícia musí prijať primerané a účinné opatrenia na ochranu jednotlivcov a obzvlášť zraniteľných členov skupín pred násillím na základe rodu, statusu LGBT, náboženstva, rasy alebo etnického pôvodu.

Polícia musí urobiť všetky primerané kroky na odhalenie akéhokoľvek rasového motívu a zistiť, či pri násillných incidentoch nezohrala úlohu etnická nenávisť alebo predsudky. Rovnaká povinnosť vyšetrovať sa vzťahuje aj na prípady, keď do hry vstupujú iné motívy zaujatosti, ako je napríklad náboženská nenávisť, zdravotné postihnutie, sexuálna orientácia alebo diskriminácia na základe rodu.

OCHRANA RÓMOV PRED RASOVO MOTIVOVANÝM NÁSILÍM

- ➔ Polícia musí prijať preventívne opatrenia, keď rasistické prejavy voči Rómom a kočovníkom ohrozujú základné hodnoty spoločnosti.
- ➔ V kontexte otvorene rasistických demonštrácií sa musia urobiť kroky na zabezpečenie fyzickej a psychickej integrity Rómov.
- ➔ V prípade dôveryhodných tvrdení osoby o rasovo motivovanom obťažovaní sa musia urobiť kroky na odhalenie akéhokoľvek rasového motívu.
- ➔ Ak sú rasovo motivované trestné činy spáchané voči Rómom, musia sa dôkladne vyšetriť.

PRÁVNY RÁMEC EURÓPSKEJ ÚNIE V OBLASTI PRÁV OBETÍ

Smernica EÚ o právach obetí stanovuje minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a zabezpečuje, aby osoby, ktoré sa stali obeťou trestného činu, boli uznané a aby sa s nimi zaobchádzalo s rešpektom. Musí sa im poskytnúť aj náležitá ochrana, podpora a prístup k spravodlivosti.

Členské štáty EÚ mali za úlohu transponovať ustanovenia smernice do svojho vnútroštátneho právneho poriadku do novembra 2015. V máji 2020 Európska komisia uverejnila **Správu** o vykonávaní smernice o právach obetí.

V júni 2020 bola po prvýkrát v histórii prijatá **Stratégia EÚ v oblasti práv obetí (2020-2025)**. Stratégia predstavuje päť kľúčových priorít: účinná komunikácia s obeťami a bezpečné prostredie, v ktorom môžu obeť oznámiť trestný čin; zlepšenie podpory a ochrany najzraniteľnejších obetí; uľahčenie prístupu obetí k náhrade škody; posilňovanie spolupráce a koordinácie všetkých relevantných aktérov; a posilňovanie medzinárodného rozmeru práv obetí.

ZRANITEĽNOSŤ V KONTEXTE PRÁV OBETÍ V EÚ

Podľa európskej smernice 2012/29/EÚ musia mať obeť právo rozumieť a byť pochopené od prvého kontaktu a pri akomkoľvek ďalšom potrebnom kontakte s príslušným orgánom, právo na informácie hneď od prvého kontaktu s príslušným orgánom, právo podať formálne trestné oznámenie a dostať o tom písomné potvrdenie, právo na tlmočenie a preklad, právo na informácie o svojom prípade a právo na prístup k službám na podporu obetí.

Official Journal of the European Union		L 315
English edition	Legislation	Volume 55 14 November 2012
Contents	I. Legislative acts	page
DIRECTIVES		
* Directive 2012/27/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on energy efficiency, amending Directives 2009/125/EC and 2010/30/EU and repealing Directives 2004/8/EC and 2006/32/EC (1)		1
* Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2003/581/JHA		57
* Directive 2012/30/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 54 of the Treaty on the Functioning of the European Union, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent (1)		74
<small>(1) Text with EEA relevance</small>		

Smernica EÚ o právach obetí stanovuje, že obzvlášť zraniteľným osobám by sa mala poskytnúť špecializovaná podpora a právna ochrana.

Obetiam, ktoré boli identifikované ako zraniteľné voči viktimizácii, zastrašovaniu a pomste, by sa mali navrhnúť primerané opatrenia na ich ochranu počas trestného konania.

ODBORNÁ PRÍPRAVA POLÍCIE VZŤAHUJÚCA SA NA ZRANITEĽNÉ OBETE

V článku 25 smernice EÚ o právach obetí sa uvádza, že členské štáty zaistia, aby úradné osoby, ktoré pravdepodobne prídu do kontaktu s obeťami, ako napríklad policajti, absolvovali všeobecnú a špecializovanú odbornú prípravu na úrovni, ktorá zodpovedá miere ich kontaktu s obeťami s cieľom zvýšiť ich vedomosť o potrebách obetí a umožniť im zaobchádzať s obeťami nestranné, s rešpektom a profesionálne.

To do veľkej miery zodpovedá Kódexu policajnej etiky Rady Európy, ktorý všetkých policajtov vyzýva, aby konali čestne a s rešpektom, a brali osobitný ohľad na situáciu osôb patriacich k obzvlášť zraniteľným skupinám.

ODBORNÁ PRÍPRAVA POLÍCIE NA ZLEPŠENIE JEJ VÝKONU PRI OCHRANE RÓMOV

V dvoch všeobecných politických odporúčaníh ECRI, **Odporúčaní č. 13 o boji proti anticiganizmu a diskriminácii Rómov** a **Odporúčaní č. 11 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v policajnej práci**, sa zdôrazňuje, že členské štáty Rady Európy musia zvýšiť povedomie polície o problémoch, ktorým čelia Rómovia, a zabezpečiť jej odbornú prípravu na riešenie týchto problémov, najmä násilia a rasistických trestných činov, s cieľom lepšie predchádzať týmto javom a bojovať proti nim, a tiež odbornú prípravu polície v oblasti ľudských práv a príslušných právnych predpisov, najmä s cieľom zlepšiť jej vzťahy s rómskymi komunitami.

Strategický akčný plán začleňovania Rómov, ktorý v roku 2020 prijal Výbor ministrov Rady Európy, zahŕňa odbornú prípravu orgánov presadzovania práva v oblasti noriem Rady Európy a príslušnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva s cieľom zlepšiť činnosť inštitúcií ochraňujúcich práva Rómov a kočovníkov.

2. STEREOTYPIZÁCIA, PREDISUDKY, ANTICIGANIZMUS

2.1 Stereotypy a otázky spojené s Rómami

UTKVELÉ, PRÍLIŠ ZJEDNODUŠENÉ A NESPRÁVNE PREDSTAVY O NIEKOM

[STEREOTYP] všeobecne zdieľaná ale utkvelá predstava ľudí o niekom, predstava, ktorá je príliš zjednodušená a nesprávna; stereotypy môžu byť spojené aj s mentálnymi obrazmi alebo s predstavami ľudí o niekom, kto patrí do určitej skupiny.

IRACIONÁLNY POSTOJ ZALOŽENÝ NA VOPRED UTVORENÝCH NÁZOROCH

[PREDISUDOK] zaujatý postoj vytvorený na základe vopred prijatých alebo nepodložených názorov, neodôvodnených pocitov alebo domniek.

OVEROVANIE FAKTOV (FACT-CHECK): OBAVY RADY EURÓPY ZO STEREOTYPIZÁCIE RÓMOV

Komisárka Rady Európy pre ľudské práva poukázala na to, že v posledných rokoch **vedúce osobnosti verejného života, vrátane volených zástupcov**, náboženských predstaviteľov a dokonca aj predstaviteľov súdnictva na národnej úrovni verejne používajú rasistickú alebo **stigmatizujúcu rétoriku** voči Rómom a kočovníkom.

Mnohí Európania dobrovoľne poskytujú detailné, **stereotypné opisy** vzhľadu a správania sa Rómov, ktoré sú výsledkom osvojenia si tohto všeobecného kultúrneho vnímania.

Mediálne spravodajstvo môže **tieto stereotypy udržiavať pri živote** napríklad zbytočným uvádzaním rómskej etnicity údajných páchatelov trestných činov, alebo informovaním o Rómoch len v kontexte článkov o sociálnych problémoch, ako je žobranie alebo drogová závislosť.

Protirómske stereotypy, ktoré prevládajú v celej Európe – napríklad názor, že Rómovia sú neúmerne závislí od sociálnych dávok, alebo sú výlučnými páchatelmi niektorých druhov trestnej činnosti – sú významnou prekážkou prekonávania negatívnych postojov voči týmto osobám.

Anticiganizmus, výraz označujúci špecifické prejavy zaujatosti, predsudkov a stereotypov, ktoré ovplyvňujú každodenné správanie sa mnohých príslušníkov väčšinových skupín voči príslušníkom rómskych a kočovných komunit, je v Európe hlboko zakorenený.

Ludské práva Rómov sú v Európe každodenne porušované. Prejavu nenávisť a fyzické útoky proti Rómom sú na vzostupe; rómskym uchádzačom sa zamietajú žiadosti o zamestnanie; rómske deti sú príliš často segregované, odmietajú ich prijať do školy alebo sú umiestňované do oddelených tried alebo škôl pre mentálne postihnutých žiakov; stredná dĺžka života Rómov je v porovnaní s ostatnými obyvateľmi o 10 až 15 rokov kratšia; rómske rodiny trpia zlými podmienkami bývania alebo sú obeť nútených vystahovaní bez náhradných riešení. Najmä z dôvodu neinformovanosti sú rómske komunity často považované za marginálne a zaoštalé, čo znamená, že s vyššou pravdepodobnosťou trpia sociálnym vylúčením.

Rómovia by sa vlastne mali považovať za prvý skutočne európsky národ, pretože „prekročili“ európske hranice dávno predtým, než začali existovať medzinárodné zmluvy a dohovory. Na európsky kontinent prišli už v 13. storočí a cestovali po celej Európe, obohacujúc svoju kultúru o kultúru navštevovaných krajín a zároveň zvelaďujúc európske kultúrne dedičstvo.

Rómom by sa mali nielen zaručiť a uznať ľudské práva rovnako ako všetkým ostatným občanom, ale mali by byť uznaní aj ako cenná súčasť európskej kultúry. Rada Európy, ako strážca ľudských práv v Európe, má povinnosť zabezpečiť rešpektovanie práv každého človeka.

Dosta! je kampaň Rady Európy, ktorej cieľom je zvýšiť povedomie a navzájom priblížiť nerómskych a rómskych občanov prostredníctvom vyracania stereotypov a predsudkov, boja proti anticiganizmu a prejavom nenávisťi, ako aj propagácie rómskej kultúry, jazyka a histórie. Súbor nástrojov kampane Dosta! je zostavený tak, aby vám pomohol prispieť k cieľom kampane; poskytuje potrebné rady a materiály na boj proti anticiganizmu prostredníctvom účinných opatrení na miestnej úrovni.

V tejto oblasti Radu Európy finančne podporuje fínska vláda. Podporte aj vy posolstvo kampane: „Prekonávajte predsudky; zoznámte sa s Rómami!“

Bližšie informácie pozri na: www.dosta.org

PHOTOS: GETTY IMAGES

2.2 Všeobecne zdieľané stereotypy o Rómoch

Dosta! Súbor nástrojov proti anticiganizmu Rady Európy uvádza viacero všeobecne zdieľaných protirómskych stereotypov v Európe. Sú to napríklad:

- Rómovia sú chudobní a žobru
- Rómovia sú chamtiví a nikdy nie sú spokojní
- Rómovia sú leniví a nedôveryhodní
- Rómovia roznášajú choroby
- Rómovia radšej žijú zo sociálnych dávok, ako by mali pracovať
- Rómovia počtom detí pravdepodobne „predbehnú“ väčštinovú populáciu
- Rómski muži bijú svoje ženy a zneužívajú svoje deti
- Rómovia niekedy kradnú malé deti na predaj
- Rómovia sú špinaví a pre spoločnosť sú príťažou
- Rómovia sa nechcú integrovať a sami sa vyčleňujú na okraj spoločnosti
- Rómovia radi žijú v blízkosti skládok odpadu a ich príbytky sú veľmi špinavé
- Rómovia sa boja vody, sú alergickí na mydlo a nevedia používať toaletu
- Rómovia nemajú záujem o učenie sa alebo o navštevovanie školy
- Rómovia nerobia nič na zlepšenie svojej situácie, a kradnú potraviny
- Rómovia sú geneticky predurčení stať sa zlodejmi a drogovými dílermi
- Výraz „Rómovia“ je len výmysel; v skutočnosti sa volajú „Cigáni“

VÝRAZ „CIGÁN“ A DÔSLEDKY JEHO POUŽÍVANIA V RÔZNYCH KONTEXTOCH

Rumunský orgán pre rovnosť konštatoval, že používanie výrazu „Cigán“ v kombinácii s inými slovami (napr. „špinavý Cigán“, „hlúpy Cigán“, „prekliaty Cigán“, „tučný Cigán“, „lenivý, špinavý Cigán“, „cigánska vrana/krkavec“) predstavuje diskrimináciu, pretože sa zakladá na stereotypoch alebo predsudkoch dotýkajúcich sa osobnej dôstojnosti na základe etnického pôvodu.

Rumunský najvyšší súd konštatoval, že používanie výrazu „agresívny“ alebo „špinavý Cigán“ predstavuje diskrimináciu. Bukurešťský odvolací súd usúdil, že používanie slova „Cigán“ v pejoratívnom zmysle slova utvrdzuje predstavu, že patriť k tomuto etniku je hanba, a diskredituje jeho príslušníkov.

V prípade, v ktorom bola rumunská polícia kritizovaná za to, že v informáciách pre verejnosť uvádzala etnicitu len pri údajných páchateloch rómskeho etnického pôvodu, rumunský orgán pre rovnosť konštatoval, že táto prax predstavuje etnickú diskrimináciu. Rumunská polícia už takéto oznámenia pre verejnosť nevydáva.

PRÍKLADY OSVEDČENÝCH POSTUPOV POLÍCIE

V nadväznosti na správu **Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii (ECRI) o Grécku**, v ktorej boli grécke orgány vyzvané na prijatie opatrení na zvýšenie informovanosti štátnych zamestnancov o otázkach rasizmu a diskriminácie, ako jeden z prvých štátnych orgánov zareagovala grécka polícia. Prostredníctvom interného vestníka gréckeho Policajného riaditeľstva (ref. č. 7100/26/5ε zo 4. augusta 2004) sa všetkým policajným útvarom nariadilo, aby v prvom rade posúdili, či je v ktoromkoľvek dokumente vydanom alebo v slovnom vyhlásení vyjadrenom príslušníkom gréckej polície potrebné uvádzať etnický pôvod príslušníka rómskej komunity, a v druhom rade, aby používali, ak to je potrebné, len medzinárodne uznávaný výraz Rom/Róm alebo tsinganos (výraz, ktorý v Grécku spravidla nemá pejoratívny odtieň). Používanie ponižujúcich výrazov, ako napríklad athinganos, sa zakázalo.

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) konštatovala, že české orgány prijali opatrenia zakazujúce štátnym zamestnancom používať pri výkone ich služby výraz „neprispôsobivý“. ECRI odporučila, aby sa výraz „neprispôsobivý“ špecificky odkazujúci na Rómov nepoužíval pri výkone žiadnej úradnej funkcie. **Správa ECRI o Českej republike, december 2020**

2.3 Stereotypné poukazovanie na Rómov vo veciach pred Európskym súdom pre ľudské práva

STEREOTYPY A PREDISUDKY MÔŽU BYŤ DÔVODOM PODOZRENIA Z DISKRIMINÁCIE

V rozsudku vydanom v apríli 2019 vo veci [Lingurar proti Rumunsku](#) Európsky súd pre ľudské práva priamo poukázal na stereotypizáciu rómskych komunít a na dôsledky používania stereotypov v práci polície a pri policajných zásahoch.

V pláne policajného zásahu, ktorý bol vypracovaný pred policajnou raziou, orgány identifikovali etnické zloženie cieľovej komunity a poukázali na údajné protispoločenské správanie rómskeho etnika a údajnú vysokú mieru kriminality medzi Rómami. **Orgány vnímali rómsku komunitu ako asociálnu a kriminálnu a etnický pôvod automaticky spájali s kriminálnym správaním.**

Vo veci [Petropoulou-Tsakiris](#) Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že námestník policajného riaditeľa robil v priebehu celého administratívneho vyšetrovania všeobecné tendenčné poznámky v súvislosti s rómskym pôvodom sťažovateľa. Súd prekvapili najmä vyjadrenia, ako: „sťažnosti sú zveličené... V skutočnosti je to **bežne používaná taktika athinganoi** (pejoratívny grécky výraz pre Rómov), ktorí sa uchylujú k extrémnemu osočovaniu policajtov so zjavným cieľom oslabiť každú formu policajnej kontroly.“ Súd usúdil, že všeobecné tvrdenie, že sťažnosti Rómov sú zveličené a sú súčasťou ich bežnej taktiky, odhalilo všeobecný diskriminačný prístup zo strany orgánov.

V prípade [Stoica proti Rumunsku](#) Európsky súd pre ľudské práva usúdil, že „poznámky v policajnej správe opisujúce údajné **agresívne správanie** dedičanov **ako čisto cigánske**, sú **jednoznačne stereotypné** a dokazujú, že policajti neboli rasovo neutrálni ani počas incidentov, ani počas vyšetrovania“. Súd ďalej vyslovil „nespokojnosť s tým, že vojenský prokurátor vôbec nevenoval pozornosť poznámkam v policajnej správe, v ktorých bolo údajne agresívne správanie sa dedičanov opisované ako **čisto cigánske**, hoci tieto poznámky sú zjavne stereotypné“.

NEGATÍVNA STEREOTYPIZÁCIA MÔŽE OVPLYVNÍŤ POCIT IDENTITY A VLASTNEJ HODNOTY

Vo veciach súvisiacich s diskriminačným slovníkom, verbálnymi urážkami alebo s obťažovaním namierenými proti Rómom Európsky súd pre ľudské práva zdôraznil, že akákoľvek negatívna stereotypizácia určitej skupiny má po dosiahnutí určitej úrovne schopnosť ovplyvniť pocit identity skupiny a pocit vlastnej hodnoty a sebadôvery jej členov. V tomto zmysle ju možno vnímať ako ovplyvňovanie súkromného života členov skupiny. (**Aksu proti Turecku, R. B. proti Maďarsku, Király a Dömötör proti Maďarsku, Lingurar proti Rumunsku**).

Vo veci **Panayotova a ďalší proti Bulharsku** ESĽP poukázal na brožúru s názvom „**Cigánska kriminalita – nebezpečenstvo pre štát**“, ktorú vydala politická strana Ataka opísaná v tejto veci ako „extrémistická nacionalistická strana“. Obsahovala devätnásť strán údajných úryvkov z mediálnych článkov opisujúcich rôzne trestné činy, ktoré vraj spáchali Rómovia, s titulkami ako „Chronológia cigánskeho banditizmu“, „12 Rómov zmlátilo troch mladíkov“, „Rómovia majú pod kontrolou prostitúciu na vidieku“, „Cigáni vyše hodiny bili a znásilňovali dve dievčatá“, „Cigáni zbili starého muža kvôli 5 leva“, „Cigáni zabili svoje jediné dieťa po opileckom fláme“, „Cigáni predávajú deti v Grécku za 500 leva za kus“, „Cigáni vykopali a vylúpili hrob“. Takmer vo všetkých titulkoch sa vyskytovalo slovo „Cigán“, pričom v niektorých sa o dotknutých osobách hovorilo ako o „netvoroch“, „divokých a nelútostných Cigánoch“, „drzých Cigánoch“ alebo „rómskej spodine“.

Vo veci **Király a Dömötör proti Maďarsku** ESĽP poukázal na demonštrácie, prejavy a výroky o rómskej kriminalite. Prejavy burcovali proti trestným činom páchaným príslušníkmi rómskej komunity, žiadali opätovné zavedenie trestu smrti, vyzývali účastníkov demonštrácií, aby z krajiny vymietli „odpad“, vzbúrili sa a vyhнали zradcovskú zločineckú skupinu tvrdiac, že Rómovia nie sú „normálni“, že **rómska menšina má geneticky zakódované kriminálne správanie**, a vyhlasovali, že jediným spôsobom, ako si poradiť s Rómami, je použiť silu; keby si štátne orgány nespĺnili svoju povinnosť chrániť civilné obyvateľstvo pred rómskou kriminalitou, urobí to samotné obyvateľstvo. Po odznení prejavov demonštranti vypochoďovali do štvrte obývanej rómskou komunitou, skandujúc „rómska kriminalita“, „Rómovia, zomriete“, „podpálime vám dom a vy v ňom zomriete“, „vrátíme sa, keď polícia odíde“, a obscénne nadávky. Políciu vyzývali, aby nechránila rómskych obyvateľov pred demonštrantami, a aby ich nechala vyjsť z ich domov.

Vo veci **Vona proti Maďarsku** Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že organizovanie série zhromaždení, údajne s cieľom držať si od tela „rómsku kriminalitu“ prostredníctvom polovojenských pochodov, možno považovať za uplatňovanie politiky rasovej segregácie.

Vnútroštátne súdy v tejto veci konštatovali, že používanie výrazu „**cigánska kriminalita**“ **bolo zovšeobecnením, jednoznačne založeným na rasových a etnických dôvodoch, ktoré porušovalo zásadu rovnakej ľudskej dôstojnosti.**

STEREOTYPY TÝKAJÚCE SA INÝCH SKUPÍN V PRÍPADOCH SPOJENÝCH S NÁSILÍM

Európsky súd pre ľudské práva poukazuje vo svojej judikatúre na stereotypy alebo stereotypné názory nielen o Rómoch, ale aj o ďalších skupinách alebo jednotlivcoch, súvisiace s pohlavím, sexuálnou orientáciou, náboženstvom alebo vierou atď. v kontexte násillia, a na otázku ochrany poskytovanej štátnymi orgánmi, vrátane polície.

O rodových stereotypoch a pasivite štátnych orgánov v súvislosti s domácim násillím páchaným na ženách sa medziiným diskutovalo vo veciach **Opuz proti Turecku** a **Eremia proti Moldavsku**.

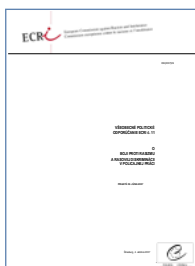
O náboženských stereotypoch a pasivite štátnych orgánov v súvislosti s násillím voči príslušníkom určitých náboženských skupín sa diskutovalo napríklad vo veciach **Begheluri a ďalší proti Gruzínsku, Členovia (97) kongregácie Jehovovi svedkovia v Gldani, Milanovič proti Srbsku**.

O homofóbných stereotypných názoroch a pasivite štátnych orgánov v súvislosti s násillím proti LGBT sa medziiným diskutovalo vo veciach **Identoba a ďalší proti Gruzínsku** a **M. C. a A. C. proti Rumunsku**.

RELEVANTNÉ ASPEKTY, NA KTORÉ BY MALI PRIHLIADAŤ ŠTÁTNE ORGÁNY, VRÁTANE POLÍCIE

S cieľom bojovať proti anticiganizmu a diskriminácii Rómov musia členské štáty zabezpečiť, aby **sa ako oficiálny názov jednotlivých rómskych komunít používal názov, pod ktorým chce byť daná komunita známa (Odporúčanie ECRI č. 3 o boji proti rasizmu a neznášanlivosti voči Rómom/Cigánom, Odporúčanie ECRI č. 13 o boji proti anticiganizmu a diskriminácii Rómov).**

Ako zdôraznila ECRI, **používanie existujúcich stereotypov zo strany polície môže mať za následok rasové profilovanie**, ktoré znamená, že o určitých skupinách osôb určených na základe rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, štátnej príslušnosti alebo národnostného či etnického pôvodu sa predpokladá, že v porovnaní s ostatnými majú väčší sklon páchať trestné činy alebo určité typy trestných činov.

Rasová diskriminácia a **rasové profilovanie posilňujú predsudky a stereotypy o určitých menšinových skupinách** a legitimizujú rasizmus a rasovú diskrimináciu proti týmto skupinám medzi všeobecnou populáciou. **Odporúčanie ECRI č. 11 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v policajnej práci.**

ETNICKÉ PROFILOVANIE PROSTREDNÍCTVOM POLICAJNÝCH ZÁSAHOV V RÓMSKYCH KOMUNITÁCH

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Štyroch členov rodiny rómskeho sťažovateľa surovo zbili policajti, ktorí vtrhli do ich domu počas plánovanej policajnej razie. Na zásahu sa zúčastnilo 85 policajtov a žandárov, vrátane príslušníkov jednotky rýchleho nasadenia, pracovníkov kriminalistického odboru a odboru súdneho lekárstva. Polícia považovala použitie sily za nevyhnutné, pretože Rómovia sa správali provokatívne a neúctivo. Proti tomuto údajnému zneužitiu právomocí polície neboli urobené žiadne kroky.

Plán policajného zásahu vypracovaný pred raziou zahŕňal identifikáciu etnického zloženia cieľovej komunity s poukazom na protispoločenské správanie etnických Rómov a údajnú vysokú mieru kriminality medzi Rómami. Podobné tvrdenia uvádzali aj vyšetrovatelia, keď údajnú agresivitu pripisovali „typicky rómskym“ etnickým črtám alebo zvyklostiam.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva

Vo veci **Lingurar proti Rumunsku** súd konštatoval, že zásah špeciálnych policajných jednotiek v rómskej osade bol v rozpore s **článkom 3** samostatne a v spojení s **článkom 14** (právo na ochranu pred diskrimináciou).

- ➔ Je dôležité poznamenať, že súd v skutočnosti zistil dve porušenia článku 14 v spojení s článkom 3.
- ➔ Po prvé, po preskúmaní plánu policajného zásahu vypracovaného pre policajnú operáciu v rómskej osade súd konštatoval, že ako hlavný dôvod tohto zásahu sa uvádzalo **údajné protispoločenské správanie** rómskych obyvateľov osady spolu s ich **údajnou vysokou kriminalitou**.

- ➔ Aj podľa policajných vyšetrovateľov, ktorí skúmali sťažnosti navrhovateľov, sa dal očakávať násilný odpor proti zásahu, pretože agresivita je „**typicky rómskou**“ charakteristikou. Na základe toho ESĽP dospel k záveru, že policajný zásah bol namierený proti všetkým rómskym obyvateľom osady, vrátane sťažovateľov, pretože všetci boli vnímaní ako kriminálnici – inými slovami, polícia považovala už samotnú **príslušnosť k určitej etnickej skupine** (v tomto prípade rómskej) za dôkaz kriminálnych sklonov. Podľa ESĽP to predstavovalo etnické profilovanie v rozpore s **článkom 14** v spojení s hmotnoprávnym aspektom **článku 3**.
- ➔ Po druhé, ani napriek existencii presvedčivých dôkazov o rasovom motíve policajného zásahu, najmä berúc do úvahy **inštitucionalizovaný rasizmus** (potvrdený početnými správami orgánov Organizácie Spojených národov a Rady Európy, napríklad poradného výboru a komisárky pre ľudské práva) a mnohé prípady rasovo motivovaného zlého zaobchádzania polície s Rómami, sa vnútroštátne orgány nepokúsili túto otázku objasniť.
- ➔ Tým, že sa nevyšetrovalo, či podnetom na policajný zásah neboli rasové predsudky, došlo k druhému porušeniu **článku 14** v spojení s procesným aspektom **článku 3**.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

V rómskej komunite sa uskutočnil policajný zásah, ktorého deklarovaným cieľom bolo pátrať po hľadaných osobách a predmetoch pochádzajúcich z trestnej činnosti. Na zásahu sa zúčastnilo 63 policajtov, z toho 15 príslušníkov jednotky rýchleho nasadenia, a 23 vozidiel. R. R. a R. D. tvrdili, že boli políciou brutálne zbití. Tvrdili, že zásah bol odvetou za predchádzajúci incident, pri ktorom boli na policajné auto hádzané kamene. Rozhodujúci faktor súvisel s inštitucionálnym protirómskym rasizmom v polícii.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva

Skutkové okolnosti veci **R. R. a R. D. proti Slovenskej republike** sú vo všeobecnosti podobné ako vo veci Lingurar. Slovenská polícia vykonala policajný zásah v časti mesta obývanej rómskou komunitou s cieľom zadržať hľadané osoby a zaistiť ukradnuté veci. R. R. a R. D. vyhlásili, že s nimi polícia zle zaobchádzala.

- ➔ Rozsudok ESĽP vo veci R. R. a R. D. proti Slovenskej republike náležitým spôsobom ilustruje, aký opatrný je súd, keď má prisúdiť rasový motív policajtom. Súd konštatoval, že policajný zásah nebol spontánny, a že polícia mala dostatok času na jeho naplánovanie a nasadenie potrebných policajných zdrojov.
- ➔ Súd venoval pozornosť aj skutočnosti, že v operatívnom pláne bol zásah opakovane opisovaný ako „represívny a pátrací“; vnútroštátny právny poriadok však pre tento typ zásahu neposkytuje žiadny právny základ. Konštatoval tiež, že existujú dôkazy, že takéto zásahy sa v rómskych oblastiach robia často, na čo poukázal aj verejný ochranca práv (ombudsman).
- ➔ Ani to však nestačilo na to, aby súd konštatoval, že policajný zásah bol rasovo motivovaný. Súd však zároveň rozhodol, že došlo k porušeniu **článku 3** v spojení s **článkom 14** z procesného hľadiska, pretože príslušné orgány nevyšetrovali, či pri policajnom zásahu nezohrali úlohu rasové aspekty.
- ➔ Je zaujímavé, že hoci súd konštatoval aj samostatné porušenie **článku 3** z hmotného hľadiska pre **neprimerané použitie sily** políciou proti oboch sťažovateľom, konštatoval tiež (a potvrdil tak príslušný aspekt vnútroštátneho vyšetrovania), že neexistujú **žiadne dôkazy** o tom, že zlé zaobchádzanie zo strany polície bolo **rasovo motivované**.
- ➔ Súd **kriticky** hodnotil aj pomerne **zveličené tvrdenia** oboch sťažovateľov o miere a závažnosti ich zranení a konštatoval, že **neexistovali žiadne dôkazy** o tom, že ich dlho a brutálne bili, ako tvrdili.

3. NORMY A ORGÁNY RADY EURÓPY RELEVANTNÉ PRE PRÁCU POLÍCIE

3.1 Nástroje a zásady relevantné pre policajnú činnosť

ŠTANDARDNÉ NÁSTROJE APLIKOVATEĽNÉ NA POLICAJNÚ PRÁCU S MENŠINOVÝMI KOMUNITAMI, VRÁTANE RÓMSKEJ

Európsky dohovor o ľudských právach

Európsky dohovor o ľudských právach ustanovuje povinnosť polície rešpektovať ľudské práva bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod osôb. Článok 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach poskytuje záruky ľudských práv ako aj ochrany pred diskrimináciou. Protokol č. 12 k dohovoru poskytuje širokú škálu ochrany, ktorá sa vzťahuje aj na uplatňovanie práv ustanovených vo vnútroštátnom právnom poriadku, a zaručuje, že nikto nesmie byť diskriminovaný akýmkoľvek verejným orgánom, vrátane polície.

Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín

Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín zaväzuje členské štáty chrániť menšiny, vrátane Rómov, pred obťažovaním, diskrimináciou alebo násilím. Podľa článku 6 dohovoru „Zmluvné strany sa zaväzujú prijať vhodné opatrenia na ochranu osôb, ktoré by mohli byť predmetom hrozieb alebo činov diskriminácie, nepriateľstva alebo násilia z dôvodu ich etnickej, kultúrnej, jazykovej alebo náboženskej identity“.

Dohovor o počítačovej kriminalite

Dohovor o počítačovej kriminalite ustanovuje trestnosť činov rasistickej alebo xenofóbnej povahy spáchaných prostredníctvom počítačových systémov. Dohovor je prvý medzinárodný zmluvný nástroj o trestných činoch, ako sú počítačové podvody spáchané prostredníctvom internetu a iných počítačových sietí, ktorý požaduje ich trestanie podľa vnútroštátneho právneho poriadku. Dodatkový protokol k dohovoru je rozšírený o ustanovenia týkajúce sa materiálov rasistickej a xenofóbnej povahy na internete, ako aj rasovo motivovaných trestných činov (ako sú napríklad vyhrážky alebo urážky osoby z dôvodu jej etnického pôvodu prostredníctvom internetu).

ZÁSADY APLIKOVATEĽNÉ NA POLICAJNÚ PRÁCU S MENŠINOVÝMI KOMUNITAMI, VRÁTANE RÓMSKEJ

Európsky kódex policajnej etiky

Európsky kódex policajnej etiky obsahuje konkrétne usmernenia pre prácu polície s etnickými menšinami a zraniteľnými osobami. Uvádza sa v ňom:

- ➔ Polícia vykonáva svoje úlohy spravodlivým spôsobom, pričom sa riadi najmä zásadou nestrannosti a nediskriminácie.
- ➔ Policajti berú osobitný ohľad na situáciu osôb patriacich k obzvlášť zraniteľným skupinám.
- ➔ Policajné vyšetrovanie je objektívne, spravodlivé a citlivé a prispôsobiteľné osobitným potrebám osôb, vrátane etnických menšín a zraniteľných osôb.
- ➔ Polícia poskytuje potrebnú podporu, pomoc a informácie obetiam trestných činov bez diskriminácie.

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii

Všeobecné politické odporúčanie Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii (ECRI) **č. 11** je špecificky zamerané na políciu a boj proti rasovej diskriminácii. Uvádza sa v ňom:

- ➔ Rasové a etnické profilovanie zo strany polície sa zakazuje.
- ➔ Kontrola, sledovanie alebo vyšetrovanie sa musí vykonávať na základe dôvodného podozrenia a nie na základe etnického pôvodu.
- ➔ Rasová diskriminácia alebo rasovo motivované zneužitie právomocí polície sa musí účinne vyšetriť.
- ➔ Polícia musí v plnej miere brať do úvahy rasový motív bežných trestných činov.
- ➔ Polícia by mala nadviazať dialóg a spoluprácu s príslušníkmi menšinových skupín.

Všeobecné politické odporúčanie ECRI **č. 13** sa osobitne zaoberá zásadami boja proti anticiganizmu a diskriminácii Rómov, vrátane zo strany polície. Uvádza sa v ňom:

Anticiganizmus je špecifická forma rasizmu, ideológia založená na rasovej nadradenosti, forma inštitucionálneho rasizmu, ktorú živí historicky zakorenená diskriminácia, prejavujúca sa medziiným násilím, prejavmi nenávisti, vykorisťovaním, stigmatizáciou a najnehoráznejším typom diskriminácie.

- ➔ Polícia by mala dôsledne vyšetriť rasistické trestné činy a násilné činy voči Rómom a všetky tvrdenia o zneužití právomocí polície voči Rómom, aby páchatelia mohli byť trestne stíhaní a potrestaní.
- ➔ Polícia by mala prijať opatrenia na podporu prijímania Rómov do policajnej služby.
- ➔ Mali by sa zamestnať mediátori, najmä z radov samotných Rómov, aby zabezpečili kontakt medzi Rómami a políciou.
- ➔ Polícia by mala dostať špeciálnu odbornú prípravu o ľudských právach, otázkach týkajúcich sa Rómov, právnych predpisoch o rasovo motivovaných trestných činoch a ich uplatňovaní vo vzťahu k rómskym obetiam.

Všeobecné politické odporúčanie ECRI **č. 15** obsahuje súbor opatrení, ktoré by mala prijať polícia a ostatné subjekty trestnej justície v súvislosti s prejavmi nenávisti.

Pod prejavom nenávisti sa rozumie akákoľvek forma obhajovania, propagácie alebo podnecovania k znevažovaniu, nenávisti alebo hanobeniu osoby alebo skupiny osôb, ako aj akékoľvek obťažovanie, urážanie, negatívna stereotypizácia, stigmatizácia alebo vyhrážanie sa tejto osobe alebo skupine osôb, a odôvodňovanie všetkých uvedených foriem prejavu „rasou“ (etnicitou), farbou pleti, rodinným pôvodom, národnostným alebo etnickým pôvodom, vekom, zdravotným postihnutím, jazykom, náboženstvom alebo vierou, pohlavím, rodom, rodovou identitou, sexuálnou orientáciou alebo inými osobnými charakteristikami alebo postavením.

Polícia, prokurátori a sudcovia by mali:

- Zabezpečiť, že trestné konanie proti prejavom nenávisti sa nepoužije ako zámienka na potlačanie kritiky oficiálnej politiky, náboženského presvedčenia alebo verejných činiteľov.
- Riadne vyšetrovať a ukladať primerané sankcie za trestné činy prejavov nenávisti.
- Nezverejňovať etnický pôvod údajného páchatela (páchatel'ov) trestného činu okrem prípadov, keď je toto zverejnenie nevyhnutné na trestnoprávne účely, pretože toto zverejnenie posilňuje negatívne stereotypy a nedá sa ľahko opraviť.
- Prijat' protokoly alebo mechanizmy na zabezpečenie ich účinnej spolupráce a koordinácie v boji proti prejavom nenávisti, ako aj na vzájomnú výmenu osvedčených postupov.
- Zabezpečiť účinnú spoluprácu s partnermi z iných štátov pri riešení prípadov cezhraničného šírenia prejavov nenávisti, či už v elektronickom alebo fyzickom formáte.

Podobné normy pre prácu polície presadzuje aj Európska únia. Európsky parlament vo svojom **Uznesení o aspektoch základných práv pri integrácii Rómov v EÚ: boj proti anticiganizmu** vyzval členské štáty EÚ, aby okrem iného zabezpečili povinné interné vzdelávanie policajtov o ľudských právach, zriadili vo svojich policajných zložkách útvary boja proti trestným činom z nenávisti so znalosťami o anticiganizme, a podporovali prijímanie Rómov do služby v polícii.

OSVEDČENÉ POSTUPY POLÍCIE VO VZŤAHU K RÓMOM V RÔZNYCH ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH RADY EURÓPY

Projekt NET-KARD informuje o iniciatíve regionálnej polície v Katalánsku (Španielsko), v rámci ktorej rómski starejší alebo iné uznávané osoby z rómskej komunity pôsobia ako neformálni mediátori medzi ich komunitami a políciou. Polícia tak pred naplánovaním každej zásahu v rómskej komunite požiada mediátora o radu a základné informácie s cieľom pripraviť efektívny plán akcie. Polícia udáva, že táto iniciatíva jej umožňuje lepšie pochopiť kontext incidentov, na ktoré má reagovať, uplatniť najvhodnejší prístup vzhľadom na účel zásahu, a vyhnúť sa príliš silnému nasadeniu polície. Na druhej strane to vedie k lepšiemu akceptovaniu polície zo strany Rómov.

Polícia v Slovinsku kladie veľký dôraz na policajnú prácu s menšinovými komunitami, ktorá je jednou z tém základného policajného výcviku aj ďalšieho interného vzdelávania polície. Policajti sa stretávajú s príslušníkmi rómskej komunity, zoznamujú sa s ich zvyklosťami, a majú možnosť absolvovať aj kurz základnej konverzácie v miestnom dialekte rómčiny (rómskeho jazyka). Podľa hodnotenia programu odbornej prípravy (ktorý v roku 2016 ešte prebiehal) policajti tak získavajú cenné zručnosti pre interakcie s rómskymi komunitami, čo vedie k zníženiu počtu spáchaných trestných činov a zvýšeniu počtu trestných činov, ktoré Rómovia oznamujú polícii. Avšak zrejme najväčším úspechom programu je nadviazanie úzkych vzťahov medzi políciou a rómskymi účastníkmi tejto odbornej prípravy, z ktorých viacerí sa dobrovoľne prihlásili ako neformálni mediátori medzi políciou a príslušníkmi rómskej komunity.

ECRI privítala plán slovenských orgánov prijať **2 000 Rómov** za členov občianskych hliadok, ktoré budú spolupracovať s políciou pri zvyšovaní bezpečnosti pre Rómov, a usúdila, že v budúcnosti by sa im mohla poskytnúť dodatočná odborná príprava na vstup do služby v polícii. ECRI považuje za veľmi dôležité aj rozhodnutie policajného šéfa v košickom kraji nepovolit žiadne ďalšie veľké policajné zásahy v rómskych oblastiach a uvítala rozhodnutie vybaviť policajtov telovými kamerami s konštatovaním, že kamery by policajtom uľahčili aj obranu pred falošnými obvineniami z policajnej brutality.

3.2 Inštitúcie Rady Európy relevantné pre prácu v oblasti ľudských práv

Zásady právneho štátu a uplatňovanie ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami v jurisdikcii Rady Európy sa presadzujú predovšetkým prostredníctvom nasledujúcich orgánov a inštitúcií Rady Európy:

Výbor ministrov

Parlamentné zhromaždenie

Výbor ministrov je štatutárnym rozhodovacím orgánom Rady Európy. Jeho úloha a funkcie sú všeobecne vymedzené v kapitole IV štatútu a zahŕňajú aj dohľad nad vykonávaním rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva.

Parlamentné zhromaždenie je poradným orgánom Rady Európy, ktorý vedie rozpravy o otázkach v rámci jeho pôsobnosti a svoje závery predkladá Výboru ministrov vo forme odporúčaní.

Kongres miestnych a regionálnych samospráv

Komisár pre ľudské práva

Úlohou **Kongresu miestnych a regionálnych samospráv** je posilňovanie miestnej a regionálnej demokracie.

Komisár je nestranná mimosúdna inštitúcia, ktorej cieľom je podporovať povedomie o ľudských právach a ich dodržiavanie. K činnostiam komisára patria návštevy krajín, tematické správy a aktivity na zvyšovanie povedomia. ***Správa komisára o otázkach rómskej komunity alebo správy o krajinách.***

Európska komisia proti rasizmu a intolancii (ECRI)

ECRI je ľudskoprávny orgán zložený z nezávislých odborníkov, ktorý popri vydávaní všeobecných politických odporúčaní, ako sú tie, na ktoré sa odkazuje vyššie, monitoruje problémy rasizmu a diskriminácie, pripravuje správy a vydáva odporúčania pre členské štáty. ***Najnovšie správy ECRI o krajinách***

Poradný výbor pre Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín

Poradný výbor je nezávislý výbor expertov zodpovedný za hodnotenie vykonávania rámcového dohovoru. Jeho zistenia sú uvedené v stanoviskách pre konkrétne krajiny. ***Najnovšie stanoviská poradného výboru podľa krajín***

Autoritatívne správy monitorovacích orgánov sú dôležité nielen samey osebe, ale aj preto, že **Európsky súd pre ľudské práva na ne často prihliada ako na podkladové dôkazy.** Je teda veľmi pravdepodobné, že ak monitorovací orgán upozornil na určitú otázku v konkrétnej krajine ako na problematickú (ak sa napríklad systematicky stáva, že orgány prokuratúry nevyšetrujú, či trestný čin mohol byť rasovo motivovaný), Európsky súd pre ľudské práva by dospel k podobnému záveru vo svojom rozsudku vo veci, v ktorej by bola táto otázka otvorená.

ORGÁNY RADY EURÓPY: OTÁZKY VYVOLÁVAJÚCE ZNEPOKOJENIE A SĽUBNÉ POSTUPY PRI POLICAJNEJ PRÁCI V MENŠINOVÝCH KOMUNITÁCH, VRÁTANE RÓMSKEJ

Prečítanie správ vydávaných týmito tromi orgánmi takmer o všetkých členských štátoch Rady Európy by ukázalo, že často to nie sú len krajiny východnej a juhovýchodnej Európy, ktoré neprijímajú primerané opatrenia na zabezpečenie dodržiavania ľudských práv Rómov a kočovníkov.

Komisár pre ľudské práva vyjadril znepokojenie v súvislosti s útočnými a nenávisťnými protirómskymi výroky politikov v Nórsku (jeden z nich vyhlásil, že „Rómov treba pokrájať na kúsky a hodiť psom“) a s rasistickými výroky predstaviteľov verejných orgánov, z ktorých jeden skutočne označil „cigánov“ za odpad. ***Komisár Rady Európy pre ľudské práva po návšteve Nórska v roku 2015***

Skutočnosť, že polícia vo Švédsku zriadila a viedla databázu s menami 4 700 Rómov (vrátane mnohých detí mladších ako 15 rokov), z ktorých mnohí nemali nič do činenia sakoukoľvek nezákonnou činnosťou, ECRI označila za etnické profilovanie a uvítala, že švédske súdy priznali dotknutým Rómom odškodnenie ako krok k obnoveniu dôvery príslušníkov rómskej komunity v políciu. **Piata správa ECRI o Švédsku, 2018**

Poradný výbor konštatoval, že častým dôvodom, pre ktorý príslušníci menšín nedôverujú polícii v Nemecku, je jej pokračujúca prax etnického profilovania, ako aj skutočnosť, že riadne nevyšetruje rasovo motivované trestné činy. Poradný výbor obšírnym spôsobom informoval o známom prípade, keď ôsmich etnických Turkov a jedného Gréka zabila krajne pravicová nemecká neonacistická teroristická skupina. Tieto vraždy sa pôvodne pripisovali vojne medzi súperiacimi tureckými mafiánskymi skupinami. Polícia začala tieto zabitia intenzívnejšie vyšetrovať až potom, keď členovia neonacistickej skupiny zabili nemeckú policajtku. Ale aj vtedy sa vražda policajtky spočiatku pripisovala príslušníkom rómskej a sintskej komunity; keď sa neskôr zistilo, že to nebola pravda, polícia svoje pôvodné vyjadrenie neodvolala. **Poradný výbor, Štvrté stanovisko k Nemecku, 2015**

Poradný výbor veľmi kriticky hodnotil neochotu talianskych orgánov trestať protirómske prejavy nenávisťi – táto neochota podľa neho podporuje atmosféru beztrestnosti, čo následne povzbudzuje krajne pravicové extrémistické skupiny k organizovaniu protirómskych demonštrácií a dokonca útokov na Rómsky poradný výbor. **Štvrté stanovisko k Taliansku, 2016**

ECRI kritizovala Belgicko za to, že nevytvorilo systém zberu údajov o rasovo motivovaných trestných činoch, ktorý by umožnil klasifikovať údaje podľa rozličných kategórií rasových motívov (napr. antisemitské, protirómske), a vyzvala políciu a verejnú prokuratúru, aby prijali spoločné protokoly o zbere údajov. **ECRI, Šiesta správa o Belgicku, 2020**

Tie isté orgány však často chvália krajiny východnej a juhovýchodnej Európy za niektoré ich iniciatívy a politiky v oblasti integrácie Rómov a kočovníkov a za ich reakciu na rasovo motivované trestné činy.

V súvislosti s Rumunskom poradný výbor konštatoval, že polícia urobila kroky k budovaniu dôvery medzi jej príslušníkmi a menšinovými komunitami, a uvítal snahu prijímať do služby v polícii osoby rôzneho etnického pôvodu, vrátane rómskeho. Zároveň vzal s uznaním na vedomie, že mnohé štátne orgány, od polície až po Najvyššiu súdnu radu, zhromažďujú údaje o rasovo motivovaných trestných činoch. **Štvrté stanovisko k Rumunsku, 2018**

Poradný výbor sa podobne vyjadril aj o Severnom Macedónsku, pričom konštatoval, že počet príslušníkov národnostných menšín (vrátane Rómov) v polícii a vo verejnej správe rastie, a že tento prvok posilňuje dôveru menšín v políciu a štátnu správu vo všeobecnosti. **Štvrté stanovisko k Severnému Macedónsku, 2016**

ECRI uvítala pokračujúce snahy chorvátskych orgánov zmeniť a doplniť „Protokol o trestných činoch z nenávisťi“, ako aj Pokyn štátneho zastupiteľstva, aby všetci štátni zástupcovia zabezpečili starostlivý zber a uchovávanie všetkých informácií týkajúcich sa rasovo motivovaných trestných činov. **Piata správa o Chorvátsku, 2018**

Poradný výbor konštatoval, že štátne orgány v Bulharsku uskutočnili rad projektov na zvýšenie účinnosti presadzovania práva a trestného stíhania v boji proti trestným činom z nenávisťi. Orgány informovali poradný výbor, že v rámci odbornej prípravy policajtov ministerstvo vnútra používa príručku o vyšetrovaní trestných činov z nenávisťi, a že Policajná akadémia zaradila trestné činy z nenávisťi do svojich učebných osnov. **Štvrtá správa o Bulharsku, 2020**

3.3 Európsky dohovor o ľudských právach a Európsky súd pre ľudské práva

Európsky dohovor o ľudských právach (ďalej len „EDĽP“ alebo „dohovor“) bol prvým nástrojom, ktorý jasne vymedzil a ustanovil záväznú účinnosť práv uvedených vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv. Dohovor je medzinárodná zmluva, ktorá chráni a presadzuje širokú škálu ľudských práv. Prijatím dodatočných protokolov boli k pôvodnému zneniu pridané mnohé ďalšie práva.

Tým, že ESĽP pristupuje k dohovoru ako k **živému nástroju** s cieľom riešiť skutočné, každodenné problémy, zabezpečuje, že dohovor je stále relevantný a aktuálny. Zmluvnými stranami dohovoru sú všetky členské štáty Rady Európy.

USTANOVENIA EURÓPSKEHO DOHOVORU RELEVANTNÉ PRE PRÁCU POLÍCIE

Európsky dohovor o ľudských právach a jeho protokoly ustanovujú rôzne práva, ako je napríklad právo na život, právo na ochranu súkromia alebo právo na uzavretie manželstva. Na účely tohto súboru nástrojov môžu byť práva uvedené v dohovore rozdelené do dvoch kategórií:

Absolútne práva: výkon týchto práv (ako je právo na ochranu pred mučením alebo právo na ochranu pred otroctvom alebo nútenou prácou) nesmie byť žiadnym spôsobom obmedzovaný. To znamená, že konanie, ktoré sa považuje za mučenie, je podľa dohovoru nezákonné a za žiadnych okolností nie je odôvodniteľné. Navyše, absolútnych práv sa nie je možné vzdať – napríklad väzeň nemôže „súhlasiť“ s tým, že bude mučený.

Relatívne práva: uplatňovanie týchto práv (ako je právo na život alebo právo na slobodu prejavu) môže byť za určitých podmienok obmedzené. Právo na život teda nie je absolútne, pretože za určitých okolností (napríklad pri sebaobrane) nemusí byť zabitie iného človeka porušením dohovoru.

Hlavné najrelevantnejšie články Európskeho dohovoru o ľudských právach pre políciu sú:

Článok 2
Právo na život

Článok 2, právo na život je relatívne právo: zbavenie života je nezákonné, ak sa naň nevzťahuje niektorá z troch výnimiek uvedených v tomto článku (obrana proti nezákonnému násiliu, vykonanie/zabránenie zatknutia, potlačenie nepokojov/násilnej vzbury) alebo ak je použitie smrtiacej sily zákonné a primerané, t. j. „nie väčšie, ako je bezpodmienečne nevyhnutné“.

Článok 3
Právo na ochranu pred mučením

Článok 3, právo na ochranu pred mučením a neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním. Je to absolútne právo, ktoré nepripúšťa žiadne obmedzenia. Konanie teda mučením nie je (a preto sa článok 3 neuplatňuje), alebo ním je, a v takom prípade je v rozpore s článkom 3.

Článok 8
Právo na súkromný a rodinný život, ochranu obydľia a korešpondencie

Článok 8, právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, obydľia a korešpondencie. Je to relatívne právo, ktoré nie je porušené, ak je zásah do tohto práva (napr. vykonanie domovej prehliadky) zákonný, má legitímny cieľ a je primeraný tomuto cieľu.

Článok 11
Sloboda zhromažďovania a
združovania

Článok 11 taktiež ustanovuje relatívne právo, ktoré nie je porušené za predpokladu, že zásah do tohto práva (napr. rozohnanie násilnej demonštrácie) je vsúlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi, má legitímny cieľ a je primeraný tomuto cieľu.

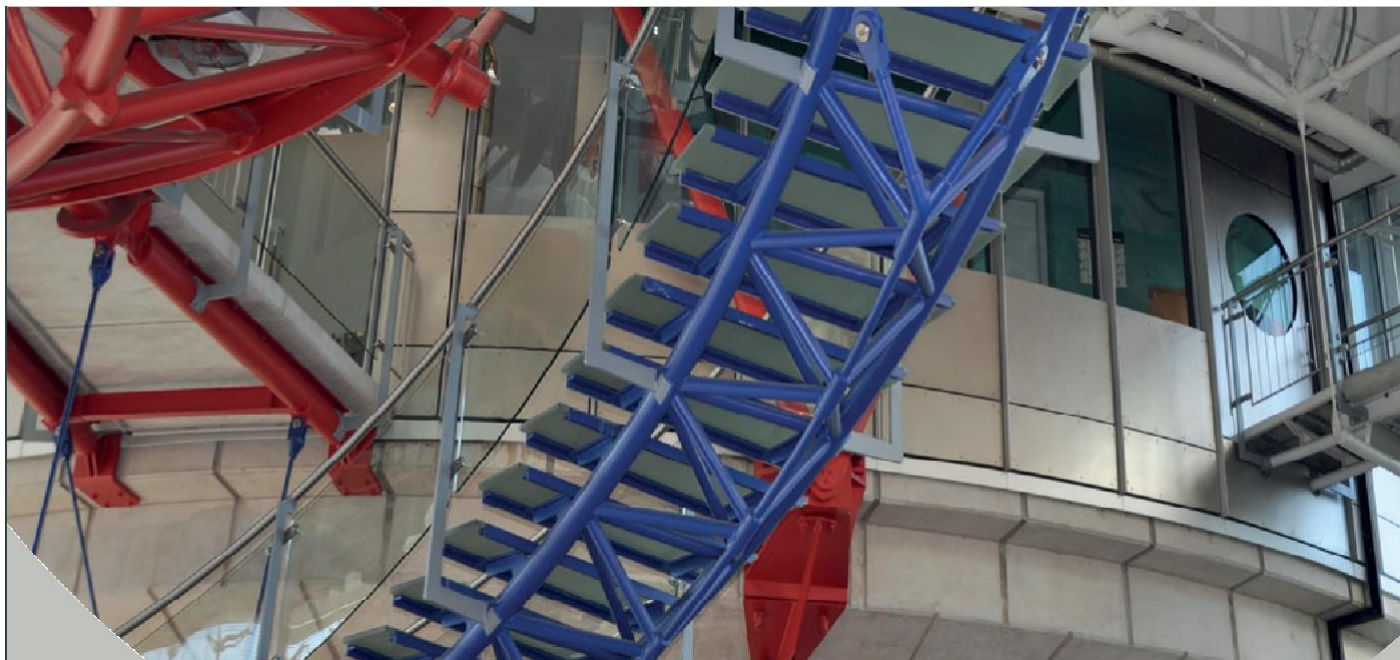

Článok 14
Zákaz diskriminácie

Článok 14 a článok 1 protokolu č. 12 chránia právo na rovnaké zaobchádzanie/nediskrimináciu pri uplatňovaní práv chránených podľa dohovoru a jeho protokolov, respektíve podľa vnútroštátneho právneho poriadku. Rozdielne zaobchádzanie je diskriminačné, ak nemá objektívne a rozumné odôvodnenie.

Krátke **video o EDĽP** je k dispozícii vo všetkých úradných jazykoch Rady Európy.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Nezamieňať si so Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ). Súdny dvor Európskej únie sídli v Luxemburgu, hlavnom meste Luxemburska; jeho úlohou je zabezpečovať dodržiavanie právnych predpisov Európskej únie a pravidiel týkajúcich sa výkladu a uplatňovania zmlúv o založení Európskej únie.

Hlavná úloha Európskeho súdu pre ľudské práva

Európsky súd pre ľudské práva sídli v Štrasburgu (Francúzsko). Jeho hlavnou úlohou je dohliadať na dodržiavanie Európskeho dohovoru o ľudských právach, predovšetkým skúmaním sťažností podaných jednotlivcami proti štátom, zmluvným stranám dohovoru, alebo zriedkavejšie štátmi proti štátom.

Úlohy a právomoci Európskeho súdu pre ľudské práva

Laici (aj iní ľudia!) si často vytvárajú nesprávne predstavy a názory o Európskom súde pre ľudské práva:

ESĽP môže:

- Konštatovať na základe preskúmania podanej sťažnosti, že štát porušil svoje záväzky vyplývajúce z dohovoru. Môže napríklad rozhodnúť, že zákon krajiny o používaní strelných zbraní nie je v súlade s dohovorem.
- Nariadiť vyplatenie spravodlivého zadostučinenia, ktoré má zvyčajne symbolický charakter.
- Vyzvať štát, aby prijal opatrenia, ktorými zabezpečí, aby v budúcnosti nedochádzalo k podobným porušeniam;
- Poskytnúť sťažovateľom možnosť požiadať o obnovu konania v ich veci pred vnútroštátnymi súdmi.

ESĽP nemôže:

- Zrušiť rozsudky alebo rozhodnutia vydané vnútroštátnymi súdmi.
- Neprihliadať na vyhodnotenie skutkového stavu vnútroštátnymi súdmi, ak na to nemá veľmi dobré dôvody.
- Vyhlásiť osobu za vinnú alebo nevinnú; súd NEposudzuje osobnú trestnú zodpovednosť. Nemôže uznať policajta za vinného zo spáchania trestného činu.
- Uložiť štátu pokutu za porušenie dohovoru, ale môže sťažovateľovi priznať zadostučinenie.

Krátka príručka s otázkami a odpoveďami týkajúcimi sa Európskeho súdu pre ľudské práva a jeho úlohy je k dispozícii vo všetkých úradných jazykoch Rady Európy.

Krátke oficiálne **video o Európskom súde pre ľudské práva** je k dispozícii vo všetkých úradných jazykoch Rady Európy.

PODANIE SŤAŽNOSTI NA EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Každý, kto sa domnieva, že sa osobne a priamo stal obeťou porušenia jedného alebo viacerých práv podľa Európskeho dohovoru o ľudských právach, môže **podat' sťažnosť** na Európsky súd pre ľudské práva.

Zjednodušený pohľad na životný cyklus sťažnosti by vyzeral takto:

- ➔ Potenciálny sťažovateľ musí identifikovať konanie alebo opomenutie, ktoré možno pripísať štátu, ak sa domnieva, že sa ním boli porušené jeho práva priznané dohovorom. Zodpovednosť za toto konanie alebo opomenutie prináleží buď štátnemu subjektu alebo tretej strane.
- ➔ Potenciálny sťažovateľ musí svoju vec najprv podať na vnútroštátne súdy a vyčerpať VŠETKY opravné prostriedky (odvolania, ústavné sťažnosti), ktoré sú dostupné, prístupné a účinné.
- ➔ Ak nie je spokojný s konečným rozhodnutím vnútroštátneho súdu, môže podať sťažnosť na ESĽP.
- ➔ Ak ESĽP zistí, že sťažnosť je prijateľná, rozhodne vo veci.
- ➔ Ak ESĽP v konaní vo veci rozhodne súhlasne s tvrdením sťažovateľa, že bolo porušené jeho právo, môže sťažovateľovi priznať zadostučinenie.
- ➔ V niektorých prípadoch môže ESĽP navrhnúť aj opatrenia, ktoré by mala vláda prijať na úplnú nápravu ujmy sťažovateľa (individuálne opatrenia), alebo všeobecné opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby v budúcnosti nedochádzalo k podobným porušeniam. Tieto opatrenia môžu siahť od prijatia nových právnych predpisov po zlepšenie odbornej prípravy policajtov. Následne ESĽP odovzdá rozsudok Výboru ministrov Rady Európy.
- ➔ Výbor ministrov vykonáva dohľad nad výkonom rozsudku. Monitoruje, či bolo sťažovateľovi vyplatené odškodné a či boli prijaté náležité individuálne a všeobecné opatrenia.
- ➔ Výbor môže požiadať, aby boli prijaté všeobecné opatrenia aj v prípade, že ich ESĽP nenavrhol. Výbor ukončí sledovanie výkonu rozsudku, až keď sa uistí, že štát prijal všetky potrebné opatrenia na vykonanie rozsudku.

OPATRENIA PRIJATÉ V NADVÄZNOSTI NA ROZSUDKY ESĽP RELEVANTNÉ PRE POLÍCIU

Například v nadväznosti na rozsudky kritizujúce políciu za nečinnosť boli prijaté **reformy** s cieľom riešiť domáce násilie v **Taliansku** a **Rumunsku**. V nadväznosti na rozsudky kritizujúce používanie strelných zbraní políciou boli prijaté zmeny v pravidlách používania strelných zbraní štátnymi orgánmi v **Bulharsku**. V nadväznosti na rozsudky kritizujúce absenciu riadneho vyšetrenia údajnej policajnej brutality alebo rasistických útokov tretích strán boli prijaté **reformy** v **Severnom Macedónsku**, **Estónsku**, **Poľsku** na Cypre, na **Slovensku**, v Maďarsku, Chorvátsku a **Rumunsku**.

V nadväznosti na sériu rozsudkov týkajúcich sa svojvoľného a neprimeraného použitia sily políciou pri rozháňaní demonštrácií ESĽP navrhol Turecku, aby bola policajtom poskytnutá relevantná odborná príprava (**ízcí proti Turecku**). Turecké orgány uskutočnili **sériu školiacich aktivít** o technikách kontroly davu pre viac ako 400 vyšších policajných dôstojníkov a o používaní slzotvorného plynu a s tým súvisiacich zariadení pre 12 652 policajtov.

V nadväznosti na rozsudok ESĽP vo veci **Antayev a ďalší proti Rusku**, ktorý sa týkal rasovo motivovaného zaobchádzania policajtov s etnickými Čečenkami, ruské orgány prijali **sériu opatrení** a vytvorili systém monitorovania potenciálne rasovo a nábožensky motivovaných trestných činov. Úrad prokuratúry okrem toho prijal opatrenia na posilnenie spolupráce medzi štátnymi orgánmi a mimovládnyimi organizáciami.

ĽUDSKÉ PRÁVA POLICAJTOV A EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Európsky kódex policajnej etiky vymedzuje nielen zodpovednosť a povinnosti policajtov, ale uvádza aj ich práva. Kódex ustanovuje, že:

- ➔ **Policajti majú vo všeobecnosti rovnaké občianske a politické práva ako ostatní občania. Tieto práva možno obmedziť len vtedy, ak sú obmedzenia nevyhnutné na vykonávanie funkcií polície v demokratickej spoločnosti, v súlade so zákonom a s Európskym dohovorom o ľudských právach.**
- ➔ **Policajti požívajú v najvyššej možnej miere sociálne a ekonomické práva zamestnancov v štátnej službe. Majú najmä právo organizovať sa alebo zúčastňovať sa na činnosti zastupiteľských organizácií, právo na primeranú odmenu a sociálne zabezpečenie a právo na osobitné zdravotné a bezpečnostné opatrenia s prihliadnutím na osobitný charakter policajnej práce.**
- ➔ **Disciplinárne opatrenia voči policajtom podliehajú preskúmaniu nezávislým orgánom alebo súdom.**
- ➔ **Verejné orgány poskytujú podporu policajtom, proti ktorým boli vznesené nepodložené obvinenia v súvislosti s plnením ich služobných povinností.**

V kontexte Európskeho dohovoru o ľudských právach a práva EÚ majú policajti právo na ochranu v nebezpečných situáciách a na potrebné vybavenie, výcvik a primerané zdroje. Ak sa policajt musí postaviť pred súd v trestnom konaní za svoje konanie ako úradnej osoby, vzťahujú sa na neho všetky normy spravodlivého procesu. Na pracovisku by policajti mali mať zabezpečené súkromie v miere, akú možno primerane očakávať, ako aj ochranu pred diskrimináciou v súvislosti s prijímaním do služby, pracovnými podmienkami, služobným postupom, rovnakým odmeňovaním, prepustením zo služby alebo obťažovaním. Mali by mať primeraný pracovný čas a doby odpočinku, primerané odmeňovanie a zdravotné predpisy, a mali by mať zaručené nemocenské a invalidné poistenie pre prípad úrazu pri výkone služby a ďalšie opatrenia sociálneho zabezpečenia (rodičovská dovolenka, starostlivosť o deti atď.). Mnohí policajti vyhrali svoje prípady pred Európskym súdom pre ľudské práva (väčšinou v súvislosti s platovými otázkami a inými pracovnoprávnymi spormi).

Například vo veci Milojević a další proti Srbstvu ESLP rozhodol, že neobnovením služobného pomeru dvoch zo sťažovateľov, policajtov prepustených zo služby, po ich oslobodení v trestnom konaní, došlo k porušeniu EDLP. Srbská vláda následne prijala sériu opatrení, aby zabezpečila, že k podobným porušeniam pracovnoprávných práv ich kolegov už nebude dochádzať. Treba poznamenať, že na základe vyhlásenia rozsudku súdu a sily jeho argumentov mohli sťažovatelia požiadať o obnovenie služobného pomeru.

Sťažovateľkou vo veci Grace Gattová proti Malte bola policajtká, ktorá bola uznaná vinnou z disciplinárnych priestupkov a trestných činov. Sľečna Gattová bola následne prepustená z policajnej služby a ústavný súd zamietol jej sťažnosť, v ktorej tvrdila, že disciplinárne konanie proti nej nebolo spravodlivé. ESLP konštatoval, že došlo k porušeniu práva sľečny Gattovej podľa článku 6 (právo na spravodlivý proces), pretože členmi disciplinárnej komisie boli policajti v aktívnom výkone služby bez právnického vzdelania, ktorých vymenoval ich nadriadený policajný dôstojník, pod ktorým slúžili. A podobne, za nestranný nie je možné považovať ani policajný orgán, ktorý prijal konečné rozhodnutie odporučiť jej prepustenie zo služby. V roku 2019 Malta zmenila príslušné právne predpisy, aby zabezpečila nezávislosť policajtov ako členov disciplinárnych komisií.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA SI JE VEDOMÝ VÝZIEV, KTORÝM ČELÍ POLÍCIA

Európsky súd pre ľudské práva si plne uvedomuje ťažkosti (a nebezpečenstvá), s ktorými sa polícia každodenne stretáva, a prihliada na ne pri posudzovaní tvrdení o zneužití právomocí polície.

Vo veci P. F. a E. F. proti Spojenému kráľovstvu musel sťažovateľ v druhom rade, žiak katolíckej školy v Belfaste, prechádzať cestou do školy cez ulicu, na ktorej bývali členovia znepriatelenej náboženskej skupiny, ktorí organizovali protesty a často sa uchýľovali k násilnému konaniu. Polícia sa rozhodla nepodniknúť priame kroky na rozohnanie účastníkov demonštrácií, pretože sa obávala ešte násilnejších reakcií. V záujme ochrany sťažovateľa v druhom rade a ďalších žiakov, ktorým hrozilo rovnaké nebezpečenstvo, im polícia navrhla zapísať sa do inej školy. Sťažovateľka v prvom rade, matka sťažovateľa v druhom rade, to odmietla. Polícia preto na každý školský deň naplánovala a uskutočnila rozsiahlu operáciu, pri ktorej sa policajti s cieľom ochrániť deti postavili medzi rodičov privádzajúcich deti do školy a násilných demonštrantov. Tieto policajné akcie pokračovali približne dva mesiace. Po preskúmaní tvrdenia sťažovateľov, že polícia ich nechránila, ESLP konštatoval, že polícia prijala všetky primerané opatrenia na zabezpečenie ochrany sťažovateľov a na zamedzenie vypuknutiu násilia. Súd sa plne stotožnil s hodnotením rizika, ktoré urobila polícia, podľa ktorého by násilnejšia forma zásahu (t. j. rozohnanie násilných demonštrantov) viedla len k eskalácii násilia v celom meste. Súd taktiež zdôraznil, že prijatý postup nebol pre políciu bez nákladov a rizika: počas týchto dvoch mesiacov boli vynaložené značné policajné zdroje na to, aby žiaci mohli chodiť pešo do školy podľa vlastného výberu, pričom štyridsaťjeden policajtov utrpelo zranenia. Na druhej strane ani jeden žiak neutrpel za tento čas žiadnu telesnú ujmu.

Loyalists attack
Catholic children in Holy
Cross dispute (2001)

Aj vo veci McCann a ďalší proti Spojenému kráľovstvu súd zdôraznil, že policajti sa často musia rozhodovať v zlomku sekundy na základe informácií, ktoré sa neskôr môžu ukázať ako nepresné. Keď vojaci špeciálnych jednotiek zabili na mieste a bez varovania podozrivých teroristov, o ktorých sa v tom čase dôvodne domnievali, že sú pripravení odpáliť bombu, ktorá by spôsobila početné obete (informácia, ktorá sa neskôr ukázala ako nepravdivá), EŠLP ich zbavil obvinenia z akéhokoľvek pochybenia, pričom uviedol, že „opačné rozhodnutie by znamenalo uvalenie nereálne veľkého bremena na štát a na príslušníkov jeho orgánov presadzovania práva pri plnení ich služobných povinností, možno aj na úkor ich životov a životov ostatných ľudí“.

V ďalšom podobnom prípade, Armani da Silva proti Spojenému kráľovstvu, nebolo začaté trestné konanie proti príslušníkom špeciálnych policajných jednotiek, ktorí na základe operatívnych informácií, ktoré sa neskôr ukázali byť nesprávne, zabili osobu podozrivú z prípravy na odpálenie samovražednej vesty. K incidentu došlo po nájdení štyroch nevybuchnutých náloží, pričom polícia sa obávala, že čoskoro dôjde k ďalšiemu bombovému útoku. EŠLP nerozhodol, že bol porušený článok 2, a konštatoval, že v administratívnom vyšetrovaní vedenom nezávislým orgánom sa zistilo, že dotknutí vojaci špeciálnych jednotiek sa odôvodnene domnievali, že podozrivá osoba je samovražedný atentátnik, ktorý môže kedykoľvek odpáliť bombu, a že jediný spôsob, ako mu v tom zabrániť, je zastreliť ho.

EŠLP si je vedomý aj toho, že počas vyšetrovania tvrdení o porušení článkov 2 a 3 môže byť proti policajtom vedené disciplinárne alebo trestné konanie. V takomto prípade by policajti mali požívať celý rozsah práv, aké majú k dispozícii obvinení v takýchto **konaniach**.

Vo veci Manoli proti Moldavskej republike bol sťažovateľom policajt, ktorý bol spolu s ďalším kolegom obvinený zo zlého zaobchádzania s podozrivým pri zatýkaní. Prvostupňový súd usúdil, že keďže podozriví kládli odpor, použitie sily zo strany pána Manoliho a jeho kolegu bolo zákonné, a preto ich oslobodil spod obvinenia. Po odvolaní sa prokurátora odvolací súd toto rozhodnutie zrušil, Manoliho uznal vinným a odsúdil ho na trojročný podmienený trest odňatia slobody, avšak bez opätovného vypočutia svedkov alebo obete. EŠLP konštatoval, že trestné konanie proti pánovi Manolimiu bolo nespravodlivé a došlo k porušeniu článku 6 EDLP (právo na spravodlivý proces), pretože bolo zásadne dôležité, aby odvolací súd opätovne vypočul svedkov a obete s cieľom posúdiť ich dôveryhodnosť a nespoliehať sa na ich písomné svedectvá. V nadväznosti na rozsudok EŠLP Najvyšší súd Moldavskej republiky zrušil odsúdenie pána Manoliho a nariadil obnovu jeho trestného konania.

ZODPOVEDNOSŤ ŠTÁTU PODĽA DOHOVORU

Podľa EDLP sa zodpovednosť štátu za činy alebo opomenutia verejných činiteľov v súvislosti s článkami 2, 3, 8 samostatne alebo v spojení s článkom 14 môže uplatňovať v troch fázach:

A. Pred spáchaním skutku alebo opomenutia, ktoré spadá do rozsahu pôsobnosti niektorého z uvedených článkov (napr. chýbajúci legislatívny rámec týkajúci sa použitia sily, chybné naplánovanie policajnej akcie). To by sa nazývalo **porušenie** príslušného článku EDLP v jeho **hmotnej časti**.

B. V momente, keď verejný činiteľ spácha skutok v rozpore s uvedenými článkami, alebo tretím stranám vedome umožní alebo im nezabráni vykonať taký skutok (napr. mučenie, ktorého sa dopustí policajt, neprijatie operatívnych opatrení na ochranu osôb pred ich ohrozením zo strany súkromných osôb). Aj to je **porušenie** príslušného článku EDLP v jeho **hmotnej časti**.

C. Po spáchaní skutku zakázaného podľa týchto článkov sa nevykoná účinné vyšetrovanie na objasnenie okolností tohto skutku a potrestanie páchatel'a (páchatel'ov) bez ohľadu na to, či páchatel'om (páchatel'mi) boli súkromné osoby alebo verejní činitelia. To by bolo **porušením** príslušného článku EDLP v jeho **procesnej časti**.

Príklady:

- ➔ Policajt zle zaobchádza s osobou – porušenie článku 3 (hmotné porušenie).
- ➔ Policajt zle zaobchádza s osobou patriacou k menšine, pričom ju rasisticky uráža pre jej príslušnosť k tejto menšine – porušenie článku 3 v spojení s článkom 14.
- ➔ Policajt nezabezpečí rozhodujúce dôkazy na mieste činu – porušenie článku 3 (procesné porušenie).
- ➔ Policajt nevyšetrí, či bol trestný čin rasovo motivovaný – porušenie článku 3 v spojení s článkom 14.

ESLP uplatnil podobný pragmatický prístup v súvislosti s rozsahom povinností, ktoré majú plniť štátne orgány pri vyšetovaní údajných porušení **článku 2 a článku 3** samostatne alebo v spojení s článkom 14. Medzi najdôležitejšie prvky na zabezpečenie účinnosti vyšetovania, stanovené v judikatúre ESLP, patrí nezávislosť, primeranosť, rýchlosť, vyšetovanie osobitných motívov trestného činu, nezávislý dohľad a účasť obetí.

Aby bolo možné konštatovať, že vyšetovanie spĺňa procesné požiadavky podľa uvedených článkov, orgány by mali prijať všetky opatrenia, ktoré by v zásade mali umožniť objasnenie skutkových okolností a identifikovať a potrestať zodpovedné osoby. ESLP zdôrazňuje, že táto povinnosť sa vzťahuje na prostriedky a nie na výsledky. Inými slovami, dohovor neustanovuje povinnosť štátnych orgánov (konkrétne polície, prokuratúry a súdov) v každom prípade identifikovať páchatelov trestného činu, pretože to by bolo nemožné. Požaduje však, aby vykonali všetky primerané vyšetovacie opatrenia, ktoré by im mohli pomôcť identifikovať páchatelov.

Európsky súd pre ľudské práva vypracoval päť zásad účinného vyšetovania sťažností, vrátane sťažností proti polícii.

Nezávislosť: medzi vyšetovateľmi a vyšetovanými policajtmi by nemali existovať inštitucionálne alebo hierarchické väzby

Primeranosť: vyšetovanie by malo umožniť získať dôkazy potrebné na určenie, či konanie polície, ktoré namieta sťažovateľ, bolo nezákonné, a na identifikáciu a potrestanie zodpovedných subjektov

Rýchlosť: vyšetovanie by sa malo vykonať promptne a rýchlo, aby sa udržala dôvera v právny štát

Verejná kontrola: postupy a rozhodovanie by mali byť otvorené a transparentné, aby sa zabezpečilo vyvodenie zodpovednosti

Zapojenie obete: sťažovateľ/sťažovateľka by mali byť zapojení do procesu riešenia sťažnosti, aby boli ochránené ich oprávnené záujmy

Pozri **Stanovisko komisára Rady Európy pre ľudské práva** o efektívnom rozhodovaní o sťažnostiach proti polícii

Pozri rozsudky Oddelenia pre výkon rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva, **informačný prehľad** o Normách pre účinné vyšetovanie úmrtia alebo zlého zaobchádzania v dôsledku konania bezpečnostných zložiek

4. ANTIDISKRIMINAČNÉ NORMY RADY EURÓPY RELEVANTNÉ PRE PRÁCU POLÍCIE

4.1 Zásady a nástroje týkajúce sa nediskriminácie

Európsky kódex policajnej etiky uvádza kľúčové normy relevantné pre prácu polície. Zásada nediskriminácie má pre políciu mimoriadny význam, tak ako pre organizáciu ako aj pre poskytovateľa služby pre verejnosť.

Organizácia polície

- ➔ Organizácia polície zabezpečuje integritu a riadny výkon služobných povinností policajtov, najmä s cieľom zaručiť **dodržiavanie základných práv jednotlivcov**.
- ➔ Postupy používané pri prijímaní do služobného pomeru policajta sú postavené na objektívnom a **nediskriminačnom základe**.
- ➔ Policajti požívajú v najvyššej možnej miere sociálne a ekonomické práva **zamestnancov v štátnej službe**
- ➔ Policajti vo všeobecnosti požívajú rovnaké občianske a politické práva **ako ostatní občania**.
- ➔ V **odbornej príprave polície** je v plnej miere zohľadnená potreba čeliť a bojovať proti rasizmu a xenofóbii.

Polícia ako podporovateľ a ochranca práv

- ➔ Polícia vykonáva svoje úlohy spravodlivým spôsobom, pričom sa riadi najmä zásadami neustrannosti a nediskriminácie.
- ➔ Pri výkone svojej činnosti polícia vždy berie ohľad na **základné práva každého človeka**.
- ➔ Policajný personál koná bezúhonne a s rešpektom voči verejnosti a s osobitným ohľadom na situáciu osôb patriacich k obzvlášť **zraniteľným skupinám**.
- ➔ Policajné vyšetrovanie je objektívne a spravodlivé, citlivé a prispôsobiteľné **osobitným potrebám** detí, mladistvých, žien, menšín, vrátane etnických menšín, a zraniteľných osôb.
- ➔ Polícia poskytuje potrebnú podporu, pomoc a informácie obetiam trestných činov bez **diskriminácie**.

Revidované odporúčanie ECRI č. 7 predstavuje normy, ktoré sú aplikovateľné na vnútroštátne právne predpisy na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii. V civilnom aj správnom práve by sa malo ustanoviť, že zákaz diskriminácie sa vzťahuje na všetky orgány verejnej moci, vrátane činnosti polície a ostatných orgánov presadzovania práva.

- ➔ Zákon by mal jasne vymedziť a zakázať priamu aj nepriamu rasovú diskrimináciu, diskrimináciu na základe vzťahu k určitej osobe, oznámený úmysel diskriminovať, pokyn na diskrimináciu, nabádanie na diskrimináciu, napomáhanie diskriminácii, a obťažovanie.
- ➔ Zákon by mal uložiť orgánom verejnej moci povinnosť presadzovať rovnosť a predchádzať diskriminácii pri výkone ich funkcií.

Trestné právo by malo ustanoviť trestné sankcie za rasovú diskrimináciu pri výkone verejnej funkcie alebo povolania. V trestnom práve by mali byť ustanovené sankcie za:

- ➔ Verejné podnecovanie k násiliu, nenávisti alebo diskriminácii, verejné osočovanie a hanobenie alebo vyhrážanie sa osobe alebo skupine osôb na základe ich rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, štátnej príslušnosti alebo národnostného alebo etnického pôvodu.
- ➔ Verejné vyjadrovanie ideológie, ktorá s rasistickým cieľom hlása nadradenosť nad skupinou osôb, alebo znevažuje alebo hanobí skupinu osôb na základe ich rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, štátnej príslušnosti alebo národnostného alebo etnického pôvodu.
- ➔ Vytvorenie alebo vedenie skupiny, ktorá propaguje rasizmus, podporu takejto skupiny a účasť na jej aktivitách.
- ➔ Zákonom by mal byť zriadený jeden alebo niekoľko nezávislých orgánov, ktorým bude zverené vyšetrovanie údajných aktov diskriminácie spáchaných príslušníkmi polície.

NEDISKRIMINÁCIA: ZÁKLADNÝ PRINCÍP MEDZINÁRODNÉHO A EURÓPSKEHO PRÁVA

Nediskriminácia je jednou z ústredných tém **medzinárodného práva v oblasti ľudských práv**. Je súčasťou Charty Organizácie Spojených národov, **Všeobecnej deklarácie ľudských práv** a všetkých ďalších hlavných nástrojov a zmlúv o ľudských právach.

Nediskriminácia je základnou zásadou rámca Rady Európy, vrátane **Európskeho dohovoru o ľudských právach** a súvisiacich právnych nástrojov Rady Európy.

Zásada nediskriminácie je jednou zo základných hodnôt Európskej únie. **Zmluva o EÚ, Charta základných práv EÚ** a **viaceré smernice** zakazujú diskrimináciu z akéhokoľvek dôvodu.

EURÓPSKY DOHOVOR O ĽUDSKÝCH PRÁVACH A DISKRIMINÁCIA

Európsky dohovor o ľudských právach zaručuje ochranu pred diskrimináciou, vrátane diskriminácie zo strany polície.

Článok 14 dohovoru zakazuje diskrimináciu pri požívaní „práv a slobôd ustanovených v dohovore“. Článok 14 výslovne zakazuje diskrimináciu na základe „pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, rodu alebo iného postavenia“.

Článok 1 protokolu č. 12 rozširuje rozsah ochrany pred diskrimináciou na „každé právo ustanovené zákonom“. Zavádza teda všeobecný zákaz diskriminácie a „samostatné právo“ nebyť diskriminovaný.

V čase od svojho zriadenia do októbra 2020 **ESLP vydal 300 rozsudkov**, ktorými rozhodol, že došlo k diskriminácii z rôznych dôvodov.

Európsky súd pre ľudské práva konzistentne vykladá pojem diskriminácie vo svojej **judikatúre týkajúcej sa článku 14** dohovoru. Súd stanovil, že diskriminácia znamená rozdielne zaobchádzanie s ľuďmi v relevantne podobných situáciách bez objektívneho alebo rozumného odôvodnenia.

K diskriminácii dochádza napríklad vtedy, keď polícia na základe určitej charakteristiky zaobchádza s osobou rozdielne od iných osôb v porovnateľnej situácii, alebo nezaobchádza rozdielne s ľuďmi vo významne rozdielnych situáciách, alebo uplatňuje neutrálnu politiku spôsobom, ktorý má neúmerne negatívne dôsledky pre jednotlivcov alebo pre skupiny.

Zero Discrimination Day

4.2 Formy diskriminácie v európskom práve relevantné pre políciu

FORMY DISKRIMINÁCIE: PRAX RADY EURÓPY A PRÁVO EURÓPSKEJ ÚNIE

Priama diskriminácia

Článok 14 definíciu priamej diskriminácie neuvádza. V judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva sa však **priama diskriminácia** opisuje ako „rozdiel v zaobchádzaní s osobami, ktoré sú v rovnakej alebo v relevantne podobnej situácii“ „na základe identifikovateľnej charakteristiky“ alebo „postavenia“ chráneného podľa článku 14.

Smernica EÚ o rasovej rovnosti ustanovuje, že za priamu diskrimináciu sa považuje, keď sa s jednou osobou z dôvodu rasy alebo etnického pôvodu zaobchádza, zaobchádzalo, alebo by sa zaobchádzalo v porovnateľnej situácii menej priaznivo ako s inou osobou.

Vo veci *Antayev a ďalší proti Rusku* EŠLP konštatoval, že podľa interných pokynov pre políciu sa s podozrivými osobami určitého etnického pôvodu malo zaobchádzať osobitným spôsobom. Súd považoval za preukázané, že v prípade sťažovateľov bol ich etnický pôvod jediným alebo prinajmenšom rozhodujúcim dôvodom na nasadenie špeciálnych policajných jednotiek pri domových prehliadkach, a nebol ochotný akceptovať takéto rozdielne zaobchádzanie medzi podozrivými osobami na základe ich skutočnej alebo domnejšej etnickej príslušnosti. Sťažovatelia preukázali, že boli vystavení diskriminácii a rasistickému verbálnemu násiliu zo strany polície. Keď sa na to sťažovali, vyšetrovateľ odmietol zaznamenať niektoré ich vyhlásenia – najmä tie, ktoré sa týkali etnicky motivovaného charakteru útokov a etnických urážok zo strany polície. Súd konštatoval, že hoci možné rasové motívy neboli dôkladne prešetrené a toto opomenutie nebolo nijako vysvetlené, možný rasový motív sa pri vyšetrovaní zjavne nebral do úvahy.

Diskriminácia na základe vzťahu k určitej osobe

Európsky súd pre ľudské práva potvrdil, že článok 14 sa vzťahuje aj na **diskrimináciu na základe vzťahu k určitej osobe**, t. j. na situácie, keď sa daný chránený dôvod týka inej osoby, ktorá je v jakom vztahu so sťažovateľom.

EŠLP rozhodol, že **diskriminácia na základe vzťahu k určitej osobe** v zamestnaneckom kontexte je v rozpore so zákazom diskriminácie, a že priama diskriminácia sa neobmedzuje len na osoby, ktoré samy majú chránenú charakteristiku.

Vo veci Škorjanecová proti Chorvátsku sťažovateľku a jej partnera napadli dve osoby, ktoré slovne urážali Rómov. EŠLP zdôraznil, že povinnosť polície pátrať po možnej súvislosti medzi rasistickými postojmi a konkrétnym násilným konaním, ktorá vyplýva zo zodpovednosti zverenej štátu podľa článku 3 v spojení s článkom 14, sa vzťahuje aj na násilné konanie založené na skutočnom alebo domnelom vzťahu alebo spojení obete s inou osobou, ktorá skutočne má, alebo sa páchatel domnieva, že má, určité postavenie alebo chránenú charakteristiku.

Vo veci Coleman proti Attridge Law a Steve Law Súdny dvor Európskej únie rozhodol, že ak zamestnávateľ zaobchádza so zamestnancom, ktorý sám nie je zdravotne postihnutý, menej priaznivo ako s iným zamestnancom v porovnateľnej situácii, a ak sa preukáže, že menej priaznivé zaobchádzanie s týmto zamestnancom je založené na zdravotnom postihnutí jeho dieťaťa, ktorého je zamestnanec primárnym opatrovníkom, takéto zaobchádzanie porušuje zákaz priamej diskriminácie.

Obťažovanie a pokyn na diskrimináciu

Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva **obťažovanie a pokyn na diskrimináciu** možno považovať za osobitné prejavy priamej diskriminácie. Vo veciach obťažovania a pokynu na diskrimináciu súd konštatoval, že došlo k porušeniu článku 14.

Obťažovanie sa v **antidiskriminačných** smerniciach EÚ uvádza ako osobitný typ diskriminácie.

Obťažovanie sa považuje za diskrimináciu, ak dôjde k nežiaducemu konaniu, ktoré súvisí s chráneným dôvodom, a ktorého cieľom alebo dôsledkom je narušenie dôstojnosti osoby a/alebo vytvorenie zstrašujúceho, nepriateľského, ponižujúceho, potupného alebo urážlivého prostredia.

Antidiskriminačné smernice EÚ uvádzajú, že **pokyn na diskrimináciu** sa považuje za diskrimináciu, ale neposkytujú definíciu toho, čo sa pod týmto pojmom rozumie.

Vo veci Đorđević proti Chorvátsku sa navrhovatelia, duševne a telesne postihnutý muž a jeho matka, sťažovali, že orgány ich nechránili pred obťažovaním a násilím páchaným deťmi. Súd konštatoval, že polícia vedela o situácii závažného obťažovania osobou s telesným a duševným postihnutím, a že bola povinná prijať primerané opatrenia na zabránenie ďalšiemu týraniu. Súd usúdil, že orgány, vrátane polície, sa týmto násilným konaním riadne nezaoberali, a neprijali žiadne relevantné opatrenia na zabránenie ďalšiemu obťažovaniu.

Vo veci Timišev proti Rusku súd konštatoval, že vyšší policajný dôstojník vydal rozkaz príslušníkom dopravnej polície, aby nedovolili vstup „Čečenom“. Pretože, ako uvádzala vláda vo svojom podaní, v ruských dokladoch totožnosti sa etnický pôvod osoby nikde neuvádza, týmto rozkazom sa zabránil vstup nielen osobe, ktorá skutočne mala čečenskú etnicitu, ale aj osobám, ktoré boli iba vnímané ako patriace do tejto etnickej skupiny. Zástupcovia iných etnických skupín sa nestážovali, že by podliehali podobným obmedzeniam. Podľa názoru súdu to jednoznačne predstavovalo nerovnaké zaobchádzanie pri uplatňovaní práva na slobodu pohybu na základe etnického pôvodu.

Viacnásobná alebo prierezová diskriminácia

Právo EÚ ani článok 14 dohovoru viacnásobnú alebo prierezovú diskrimináciu nedefinujú. **Viacnásobná diskriminácia** sa opisuje ako diskriminácia, ku ktorej dochádza na základe viacerých samostatne existujúcich dôvodov.

Prierezová (intersekcionalna) diskriminácia opisuje situáciu, ku ktorej dochádza na základe pôsobenia viacerých dôvodov v rovnakom čase takým spôsobom, že sú navzájom neoddeliteľné.

Vo veci B. S. proti Španielsku sexuálna pracovníčka nigérijského pôvodu s legálnym pobytom v Španielsku tvrdila, že polícia s ňou fyzicky aj verbálne zle zaobchádzala na základe jej rasy, rodu a profesie. Tvrdila, že na rozdiel od iných sexuálnych pracovníčok európskeho pôvodu bola vystavená opakovaným policajným kontrolám a rasistickým a sexistickým urážkam. EŠLP usúdil, že vnútroštátne súdy vo svojich rozhodnutiach nezohľadnili osobitnú zraniteľnosť sťažovateľky danú jej postavením africkej ženy pracujúcej ako prostitútka, a rozhodol, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 3. Súd uplatnil jednoznačne prierezový prístup, pričom však nepoužil výraz „prierezovosť“ („intersekcionalita“).

Vo veci Alković proti Čiernej Hore rómskeho muža a jeho rodinu obťažovali susedia kvôli ich rómskemu a zároveň moslimskému pôvodu. Boli vystavení rasovým a náboženským urážkam, vyhrážaniu sa smrťou, kresleniu grafity na dvere, poškodzovaniu ich auta a strelbe smerom k ich bytu. Súd sa zamerl na dva najnebezpečnejšie incidenty a kritizoval políciu za spôsob, akým viedla vyšetovanie. Súd rozhodol, že sťažovateľovi nebola poskytnutá potrebná ochrana jeho práva na psychickú integritu vzhľadom na skutočnosť, že bol Róm a tiež moslim.

Nepriama diskriminácia

Podľa judikatúry ESLP **nepriama diskriminácia** môže mať podobu neúmerne nepriaznivého účinku všeobecnej politiky alebo opatrenia, ktoré, hoci je sformulované neutrálnym spôsobom, má obzvlášť diskriminačný účinok na konkrétnu skupinu. Hoci daná politika alebo opatrenie nemusí byť špecificky zamerané proti konkrétnej skupine alebo smerovať k tejto skupine, aj tak ju môže nepriamo diskriminovať.

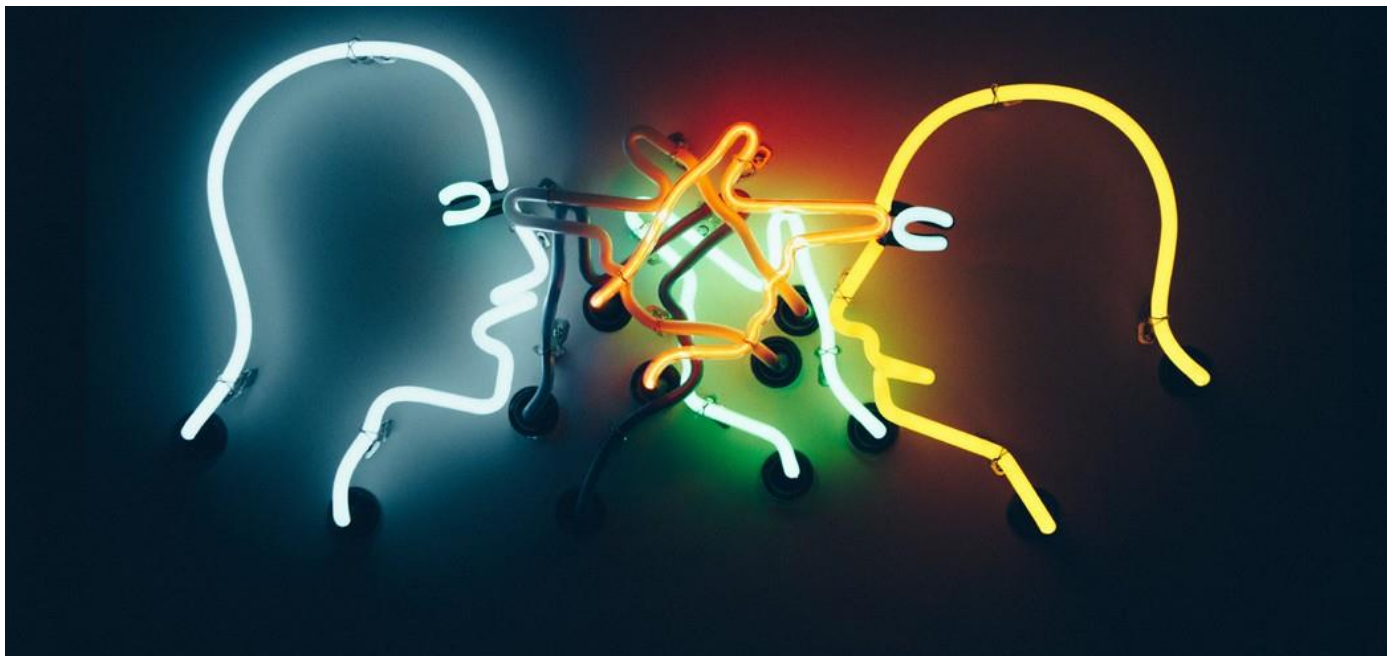
V právnom poriadku EÚ podľa smernice o rasovej rovnosti k **nepriamej diskriminácii** dochádza vtedy, keď v dôsledku navonok neutrálneho predpisu, kritéria alebo zvyklosti je znevýhodnená osoba určitej rasy alebo etnického pôvodu v porovnaní s inými osobami.

Vo veci Opuz proti Turecku, ktorá sa týkala násillia na ženách, turecký právny poriadok platný v čase skutku výslovne nerozlišoval medzi mužmi a ženami pri uplatňovaní práv a slobôd alebo prístupe k spravodlivosti. Diskriminácia sa teda v tomto prípade nezakladala na právnych predpisoch ako takých, ale bola skôr výsledkom všeobecného postoja miestnych orgánov, ako bol napríklad spôsob, akým sa zaobchádzalo so ženami na policajných staniách pri oznamovaní incidentov domáceho násillia, alebo pasivity justičných orgánov pri poskytovaní účinnej ochrany obetiam.

Vo veci Ypourgos Esoterikon proti Maria-Eleni Kalliri podala sťažovateľka sťažnosť proti zamietnutiu jej žiadosti o prijatie na policajnú školu z dôvodu nedostatočnej výšky (mala o 2 cm menej ako bol stanovený limit). Podľa gréckych predpisov bola minimálna výška uchádzačov štandardne stanovená na 170 centimetrov, rovnako pre mužov ako pre ženy. Európsky súdny dvor konštatoval, že keďže výšku pod 1,70 m má oveľa väčší počet žien ako mužov, uplatňovanie tohto zákona jednoznačne znevýhodňuje ženy oproti mužom pri prijímaní do výberového konania na grécku dôstojnícku školu a na policajnú školu. Z toho vyplýva, že dotknutý zákon na hlavnom pojednávaní predstavuje nepriamu diskrimináciu.

4.3 Násilie spôsobené diskriminačnými postojmi a príslušné povinnosti polície

Podľa **Európskeho dohovoru o ľudských právach** zákaz diskriminácie znamená povinnosť bojovať proti trestným činom motivovaným rasizmom, xenofóbiou, náboženskou neznášanlivosťou alebo zdravotným postihnutím, sexuálnou orientáciou alebo rodovou identitou.

Antidiskriminačné smernice EÚ neustanovujú povinnosť členských štátov používať pri riešení aktov diskriminácie trestné právo. **Rámcové rozhodnutie Európskej rady o boji proti určitým formám a prejavom rasizmu** však všetky členské štáty EÚ zaväzuje, aby zaviedli trestné sankcie za podnecovanie násilia alebo nenávisťi na základe rasy, farby pleti, pôvodu, náboženstva alebo viery, národnostného alebo etnického pôvodu, ako aj za šírenie rasistických alebo xenofóbnych materiálov a schvaľovanie takéhoto konania.

Smernica o právach obetí stanovuje minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov, vrátane obetí trestných činov spáchaných s motívom zaujatosti alebo s diskriminačným motívom, ktorý by mohol súvisieť najmä s ich osobnými charakteristikami.

Správu o vykonávaní smernice o právach obetí zverejnila Európska komisia v máji 2020.

Európsky súd pre ľudské práva posudzoval prípady **násilia spôsobeného diskriminačnými postojmi** podľa článkov 2, 3, 8 a 14 z hmotného aj procesného hľadiska v prípadoch násilia na základe:

- ➔ **rodu**, napríklad **Opuz proti Turecku, Eremia proti Moldavskej republike, Halime Kiliç proti Turecku, M. G. proti Turecku,**
- ➔ **rasy a etnického pôvodu**, napríklad **Nachova a ďalší proti Bulharsku, Moldovan a ďalší proti Rumunsku, Makuchyan a Minasyan proti Azerbajdžanu a Maďarsku,**
- ➔ **náboženstva**, napríklad **Milanović proti Srbsku, Členovia kongregácie Jehovových svedkov v Gldani a ďalší proti Gruzínsku, Kornilova proti Ukrajine, Zagubnija a Tabačkova proti Ukrajine,**
- ➔ **politického presvedčenia**, napríklad **Virabyan proti Arménsku,**
- ➔ **sexuálnej orientácie**, napríklad **Identoba a ďalší proti Gruzínsku, M. C. a A. C. proti Rumunsku, Sabalić proti Chorvátsku;**
- ➔ **zdravotného postihnutia**, napríklad **Đorđević proti Chorvátsku.**

POVINNOSTI POLÍCIE PODĽA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že štátne orgány, vrátane polície, majú **pozitívnu povinnosť** chrániť jednotlivcov pred násilím, najmä ak boli informovaní o riziku ujmy na zdraví s následkom smrti alebo vážnej ujmy na zdraví.

Štátne orgány, vrátane polície, majú povinnosť **predchádzať násiliu** spôsobenému diskriminačnými postojmi súkromných osôb, o ktorých orgány vedeli alebo mali vedieť, alebo zasiahnuť s cieľom ochrániť obeť trestnej činnosti súvisiacej s konaním súkromných strán.

Súd zdôraznil, že hoci štát má v zásade právo voľnej úvahy pri výbere vhodných odstrašujúcich prostriedkov, na účinné odstrašenie od závažných skutkov sú potrebné **účinné trestnoprávne ustanovenia**.

Súd rozhodol, že štáty sú **povinné vyšetriť** existenciu akéhokoľvek možného diskriminačného motívu násilného konania, a že prehliadaním zaujatosti ako motívu trestného činu by došlo k porušeniu článku 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach.

Orgány musia **urobiť to, čo je za daných okolností primerane potrebné**, na zber a zabezpečenie dôkazov, preskúmanie všetkých praktických prostriedkov na odhalenie pravdy, a prijatie plne odôvodnených, nestranných a objektívnych rozhodnutí, bez opomenutia podozrivých skutočností, ktoré by mohli poukazovať na násilie podnietené diskrimináciou.

Súd uviedol, že orgány, vrátane polície, majú **dodatočnú povinnosť** prijať všetky primerané kroky na odhalenie akéhokoľvek rasistického motívu a zistiť, či pri danej udalosti nezohrala úlohu nenávisť alebo predsudky diskriminačnej povahy. Týmto prístupom sa ochrana poskytovaná Európskym dohovorm o ľudských právach rozširuje aj na členov **zraniteľných skupín**, ktorí sú obeťou trestných činov z nenávisťi, bez ohľadu na to, či sa zlého zaobchádzania dopustili štátne subjekty alebo tretie strany.

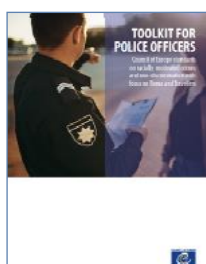
Násilie, na pozadí ktorého sú diskriminačné motívy, predstavuje **závažnejšiu formu porušenia ľudských práv**. Táto skutočnosť by sa mala odrážať v spôsobe, akým sa vedie vyšetrovanie, a akým sa poskytuje podpora a ochrana obetiam.

Európsky súd pre ľudské práva a **Agentúra Európskej únie pre základné práva** vydali spoločnú komplexnú **Príručku o európskom antidiskriminačnom práve**, ktorá je k dispozícii v rôznych jazykoch Rady Európy.

Stručný dokument o povinnosti orgánov členských štátov účinne vyšetrovať **motív zaujatosti pri trestných činoch** uverejnila **Agentúra Európskej únie pre základné práva**.

Rada Európy uverejnila **Súbor nástrojov pre policajtov**, ktorý je zameraný na normy Rady Európy v oblasti rasovo motivovaných trestných činov a nediskriminácie Rómov a kočovníkov.

5. RASOVO MOTIVOVANÉ TRESTNÉ ČINY V JUDIKATÚRE EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

5.1 Definícia a chápanie pojmov rasovo motivované trestné činy a rasistické incidenty

Čo je rasovo motivovaný trestný čin?

Pod rasovo motivovaným trestným činom (známym aj ako „trestný čin z nenávisti“ alebo „trestný čin s motívom zaujatosti“) rozumieme trestný čin úmyselne spáchaný proti osobe alebo jej majetku výlučne alebo aspoň čiastočne na základe skutočnej alebo domnalej osobitnej charakteristiky tejto osoby alebo objektu ustanovenej zákonom (ako je rasa, náboženstvo, zdravotné postihnutie), alebo na základe skutočného alebo domnelého vzťahu k takejto charakteristike.

Obet' rasovo motivovaného trestného činu nemusí patriť do zraniteľnej sociálnej skupiny – v skutočnosti sa obeťou takéhoto trestného činu môže stať ktokoľvek. Aby mohol byť trestný čin klasifikovaný ako rasovo motivovaný, je dôležité, aby jeho páchatel' bol presvedčený o tom, že jeho obeť je členom určitej skupiny.

Prečo by mala polícia prioritne riešiť rasovo motivované trestné činy?

Európsky súd pre ľudské práva uznal, že rasovo motivované trestné činy majú obzvlášť škodlivé účinky na ich obeť, a konštatuje, že polícia a orgány prokuratúry by tieto trestné činy mali prioritne vyšetrovať a trestať: „Pristupovať k rasovo motivovanému násiliu a brutalite rovnocenne s prípadmi, ktoré nemajú rasistické pozadie, by znamenalo zatvárať si oči pred osobitnou povahou činov, ktoré sú obzvlášť deštruktívne z hľadiska základných ľudských práv.“ Keby sa nerobil rozdiel medzi spôsobom riešenia situácií, ktoré sú zásadne rozdielne, mohlo by ísť o neodôvodnené zaobchádzanie nezlučiteľné s článkom 14 dohovoru (právo na ochranu pred diskrimináciou).

Definícia rasovo motivovaného trestného činu podľa OBSE

OBSE hovorí o rasovo motivovanom trestnom čine ako o „**trestnom čine z nenávisti**“ a definuje ho ako „[...] trestný čin, ktorý je motivovaný zaujatosťou voči určitej skupine v rámci spoločnosti“. Aby mohol byť trestný čin klasifikovaný ako trestný čin z nenávisti, musí spĺňať dve kritériá: **a) Skutok musí byť trestným činom podľa trestného zákona právnej jurisdikcie, v ktorej bol spáchaný, a b) Trestný čin musel byť spáchaný s motívom zaujatosti.**

Definícia rasovo motivovaného trestného činu podľa Agentúry EÚ pre základné práva (FRA)

Európska únia a Agentúra pre základné práva (FRA) používajú pojem „trestný čin z nenávisti“, ktorý definujú takto: „[trestné činy z nenávisti sú] násilie a trestné činy motivované rasizmom, xenofóbiou, náboženskou neznášanlivosťou alebo zdravotným postihnutím, sexuálnou orientáciou alebo rodovou identitou osoby“.

Agentúra FRA pristupuje k trestným činom z nenávisti skôr zo sociologického hľadiska a osobitnú pozornosť venuje ich vplyvu na obeť a na spoločnosť. Zdôrazňuje, že trestné činy z nenávisti majú účinky na práva osôb na troch úrovniach: individuálnej, skupinovej a spoločenskej. Trestný čin z nenávisti teda neporušuje len ľudské práva a ľudskú dôstojnosť obeť (individuálna úroveň), ale môže k páchaniu takýchto trestných činov podnietiť aj iné osoby (skupinová úroveň). A napokon, trestné činy z nenávisti udržiavajú rozdiely medzi členmi spoločnosti a bránia tak utváraniu pluralitnej a tolerantnej spoločnosti.

Čo je rasistický incident?

S rasovo motivovanou trestnou činnosťou súvisí pojem rasistický incident, ktorý ECRI definuje vo svojom **Všeobecnom politickom odporúčaní č. 11** o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v policajnej činnosti (2007) ako „každý incident, ktorý ako rasistický vníma obeť alebo niektorá iná osoba“.

Prijatie takejto širokej definície pojmu rasistický incident je dôležité z nasledujúcich dôvodov:

- ➔ Obetiam trestných činov z nenávisti vysielala odkaz, že ich hlas bude vypočutý, a že polícii môžu dôverovať.
- ➔ Polícii umožňuje vytvoriť si komplexný obraz o výskyte a prejavoch rasizmu v spoločnosti a monitorovať reakciu systému trestného súdnictva na tento jav.
- ➔ Zabezpečuje, aby všetky potenciálne rasovo motivované trestné činy boli vždy účinne vyšetrené, napríklad zabezpečením toho, že polícia urobí všetky primerané opatrenia na mieste činu na zaistenie potrebných dôkazov. V opačnom prípade by pri oneskorenej klasifikácii trestného činu ako rasovo motivovaného polícia a prokuratúra mohla prísť o kľúčový materiál.
- ➔ Polícii umožňuje získať bližší pohľad na motívy páchatela a vysvetliť jeho neskoršie kriminálne konanie.

Dôležitým nástrojom na zabezpečenie riadneho monitorovania a evidencie všetkých rasistických incidentov je používanie formulára pre rasistické incidenty, ako je napríklad formulár, ktorý vypracovala OBSE, a ktorý je k dispozícii v **angličtine** a **ruštine**.

5.2 Typológia rasovo motivovaných trestných činov pred Európskym súdom pre ľudské práva

TRESTNÉ ČINY SPÁCHANÉ ČLENMI EXTRÉMISTICKÝCH SKUPÍN

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Pán Šečić, muž rómskeho pôvodu, bol napadnutý pri zbere kovového šrotu v Záhrebe. Dvaja neidentifikovaní muži ho udierali drevenými doskami vykrikujúc rasistické urážky, zatiaľ čo ďalší dvaja muži dávali pozor. Krátko na to prišla polícia, vypočula niekoľko osôb na mieste činu a vykonala neúspešné pátranie po útočníkoch. Pán Šečić utrpel viacnásobnú zlomeninu rebier a neskôr mu bola diagnostikovaná posttraumatická stresová porucha.

Následne sa objavili informácie, že k podobným útokom došlo aj proti ďalším príslušníkom rómskej komunity, a obeť jedného z útokov poskytla opis útočníka. Jeden mladý skinhed navyše v televíznom rozhovore pripustil, že sa zúčastnil niekoľkých z týchto útokov a zdalo sa, že medzi nimi bolo aj napadnutie pána Šečića. Osobu, ktorú obeť identifikovala ako jedného z útočníkov, polícia nevypočula. Novinára, ktorý viedol rozhovor, polícia navyše požiadala o zverejnenie identity mladého skinheda, ale keď to novinár odmietol urobiť odvolávajúc sa na svoje právo na ochranu zdrojov, už na to ďalej netlačila.

Vo veci **Šečić proti Chorvátsku** EŠĽP rozhodol, že došlo k porušeniu procesného aspektu **článku 3** samostatne a v spojení s **článkom 14** v dôsledku početných pochybení polície a prokuratúry v trestnom vyšetrowaní, ktoré vykonali.

- ➔ Hoci vyšetrovacie orgány dospeli k záveru, že útok vykonali skinhedi, o ktorých sa vedelo, že sa zúčastňujú na podobných incidentoch, nevypočuli nikoho, kto patril k tejto skupine, ani sa s touto informáciou ďalej nezaoberali.
- ➔ Navyše nevypočuli ani osobu, ktorú identifikoval očitý svedok. Polícia nepožiadala o súdny príkaz, ktorý by novinára prinútil odhaliť totožnosť osoby, s ktorou robil rozhovor, a ktorá patrila do skupiny skinhedov zodpovednej za útok a otvorene prejavovala svoju nenávisť voči Rómom.
- ➔ Žiadosť o vydanie tohto príkazu by nemusela byť nezlučiteľná so slobodou médií zaručenou podľa článku 10 dohovoru, pretože rozhodnutie o tom, či má byť odhalená totožnosť zdroja, by mal po zvážení všetkých záujmov urobiť príslušný súd.
- ➔ EŠĽP osobitne zdôraznil skutočnosť, že osoby, ktoré zaútočili na sťažovateľa, boli podozrivé z príslušnosti k skupine skinhedov. V povahe takýchto skupín je riadiť sa extrémistickou a rasistickou ideológiou.
- ➔ Keď teda polícia vedela, že útok bol pravdepodobne výsledkom etnickej nenávisti, nemala dovoliť, aby sa vyšetrowanie ťahalo viac ako sedem rokov bez toho, aby urobila nejaké vážnejšie kroky na zistenie alebo trestné stíhanie zodpovedných osôb.

Vývoj právnych predpisov vyplývajúci z rozsudku EŠĽP

V nadväznosti na rozsudok EŠĽP **chorvátske orgány** prijali rad rozsiahlych opatrení na zabezpečenie účinného vyšetrowania rasovo motivovaných trestných činov.

Rasový motív bol ustanovený v Trestnom zákone ako priťažujúca okolnosť, zatiaľ čo novelizovaný Trestný poriadok rozšíril dozorné právomoci prokuratúry v kontexte vyšetrowania trestných činov.

Zavedli sa kurzy odbornej prípravy pre policajtov a bola zriadená **špecializovaná policajná jednotka pre rasovo motivované trestné činy**; táto jednotka pôsobí na celom území Chorvátska a tvoria ju policajti, ktorí absolvovali špecializovaný kurz o rasovo motivovaných trestných činoch.

Bol vytvorený **system zberu údajov o rasovo motivovaných trestných činoch** a Štátne zastupiteľstvo vydalo dokument nazvaný **Pokyny na riešenie prípadov trestných činov z nenávisti**; uvádzajú sa v ňom opatrenia, ktoré musia štátni zástupcovia prijať pri vyšetrowaní potenciálne rasovo motivovaného trestného činu.

V roku 2011 bol prijatý **Protokol o postupe pri trestných činoch z nenávisti**; v tomto dokumente sa uvádzajú opatrenia, ktoré by policajti a ostatní verejní činitelia mali dodržiavať pri riešení rasovo motivovaných trestných činov. Podľa protokolu by polícia mala zhromažďovať aj informácie o skupinách, ktoré by mohli páchať rasovo motivované trestné činy.

Správna policajná prax

Viaceré policajné a bezpečnostné zložky vypracovali príručky alebo návody obsahujúce informácie o rôznych znakoch a symboloch používaných krajne pravicovými a neonacistickými skupinami.

Tieto príručky, ako je napríklad príručka, ktorú vypracoval protiteroristický tím manchesterskej polície **Greater Manchester Police Counter Terrorism Branch Prevent Team**, alebo príručka vypracovaná **tajnou službou Nemeckej spolkovej republiky**, umožňujú policajtom a iným verejným činiteľom, ako aj zainteresovaným stranám, ako sú napríklad mimovládne organizácie, ľahko zistiť, či znak alebo symbol, s ktorým sa stretnú pri svojej práci, môže naznačovať príslušnosť k extrémistickej ideológii.

TRESTNÉ ČINY SPÁCHANÉ KRAJNE PRAVICOVÝMI SKUPINAMI POČAS DEMONŠTRÁCIÍ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Páni Király a Dömötör boli maďarskí štátni príslušníci rómskeho pôvodu. V ich lokalite sa konala protirómska demonštrácia. Po skončení prejavov sa účastníci demonštrácie vydali na pochod medzi domami obývanými Rómami, vyhrážali sa ich obyvateľom a dopúšťali sa násilného konania.

Obaja muži sa sťažovali, že orgány si nespĺnili povinnosť buď konanie demonštrácie zakázať alebo ich ochrániť pred rasistickými vyhrážkami vykrikovanými počas protirómskeho pochodu, a že incident účinne nevyšetřili.

Európsky súd pre ľudské práva

Vo veci **Király a Dömötör proti Maďarsku** ESĽP konštatoval, že polícia prijala opatrenia, aby zabezpečila, že demonštrácia nevyústi do násilia. Rozhodnutie polície nezakázať demonštráciu nespochybnil a naopak usúdil, že polícia konala profesionálne a jej rozhodnutie povoliť pochod nebolo neprimerané, najmä vzhľadom na to, že prijala opatrenia, aby zabezpečila, že rómski obyvatelia lokality neutrpia žiadnu ujmu.

- ESĽP taktiež konštatoval, že **protirómske vyhrážky, ktoré zaznievali** počas demonštrácie, neprerástli do konkrétnych aktov fyzického násilia voči samotným sťažovateľom.
- **ESĽP** však napriek tomu usúdil, že keďže prinajmenšom niekoľkí účastníci demonštrácie sa dopustili určitého násilného konania, a po prejavoch sa účastníci vydali na **pochod cez rómsku štvrť** vyhrážajúc sa jej obyvateľom, sťažovatelia mohli mať opodstatnené obavy z násilia a ponižovania, a to tým skôr, že nemohli zareagovať odchodom z domu a stali sa tak **nedobrovoľným publikom**.
- Vyhrážky boli namierené proti rómskym obyvateľom z dôvodu ich **príslušnosti k etnickej menšine** a preto museli nevyhnutne ovplyvniť pocit vlastnej hodnoty a sebadôvery jej príslušníkov, vrátane sťažovateľov.

- ➔ Súd veľmi kriticky hodnotil spôsob, akým sa uplatňovali **trestnoprávne mechanizmy**, a konštatoval, že bol v rozpore s pozitívnymi záväzkami žalovaného štátu vyplývajúcimi z **článku 8** (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života).
- ➔ Vnútroštátne orgány mali venovať **osobitnú pozornosť** špecifickému kontextu, v ktorom zaznievali **rasistické výroky**. Orgány mali predovšetkým vziať do úvahy skutočnosť, že podujatie bolo zorganizované v období, keď sa konávali pochody veľkých skupín zamerané proti Rómom v rozsahu, na základe ktorého by mohli byť označené za koordinované **zastrašovanie** veľkého rozsahu.
- ➔ Súd konštatoval, že **rasistické výroky** spolu s kontextom, v ktorom boli vyslovené, mohli predstavovať jasné a bezprostredné **riziko násilia** a vyvolať obavy ich adresátov. Polícia síce nebola povinná konanie demonštrácie zakázať, ale spolu s orgánmi prokuratúry mala **účinnnejšie reagovať** počas demonštrácie a po jej skončení.
- ➔ Súd uviedol, že napriek značnej veľkosti demonštrácie a počtu násilných incidentov, ku ktorým došlo, polícia vypočula **len päť jej účastníkov**. Takýto postup neumožnil dospieť k zisteniu skutkového stavu a nepredstavoval dostatočnú reakciu na pravú a zložitú povahu situácie. Práve naopak, hrozilo, že táto neefektívna reakcia môže verejnosti vyslať signál, že štát takéto rasistické demonštrácie síce priamo nelegitimizuje, ale prinajmenšom ich toleruje.

Vývoj právnych predpisov vyplývajúci z rozsudku ESLP

V nadväznosti na rozsudok ESLP ako aj na ďalšie podobné rozsudky (Balázs, M. F., R. B.) maďarské orgány prijali širokú škálu opatrení na zabezpečenie účinného vyšetrovania trestných činov s rasovým motívom. V roku 2019 maďarský Národný policajný úrad vydal **Pokyn o úlohách polície pri riešení trestných činov z nenávisti**, ktorý obsahuje širokú definíciu obsahu pojmu rasovo motivovaný trestný čin. V súčasnosti o takýto trestný čin ide okrem iného vtedy, ak si páchatel vybral miesto alebo majetok na základe jeho skutočného alebo domnelého spojenia s určitou **konkrétnou skupinou**. Vzťahovalo by sa to teda aj na demonštrácie, aké sa konali vo veci Király a Dömötör.

Pokyn obsahuje aj **zoznam indikátorov zaujatosti**, ktoré sa majú použiť pri vyšetrovaní údajného rasovo motivovaného trestného činu. Okrem toho už prebehol cyklus **vzdelávacích kurzov pre policajtov** a prokurátorov a naplánované sú aj ďalšie kurzy, bola zrevidovaná databáza Národného vyšetrovacieho úradu a Úradu prokuratúry, ktorá v súčasnosti umožňuje zber údajov o rasovo motivovaných trestných činoch, vrátane typu rasovej motivácie.

Správna policajná prax

ECRI privítala **rozhodnutie českej polície** nepovoliť protirómske protesty extrémistických skupín v oblastiach alebo v blízkosti oblastí, kde žijú Rómovia, pretože takéto protesty sa často zvrhli na násilie voči Rómom, a konštatovala, že zástupcovia rómskych komunít vyjadrili s týmto rozhodnutím spokojnosť.

NÁHODNE SPÁCHANÉ TRESTNÉ ČINY PROTI RÓMOM

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Pani Yotova, ktorá je rómskeho pôvodu, sa rozhodla usporiadať vo svojom dome večierok dva dni po tom, ako došlo k vážnym potýčkam medzi niekoľkými mladíkmi rómskeho pôvodu z dediny, v ktorej bývala, a niekoľkými mladými etnickými Bulharmi z neďalekej dediny.

Približne o polnoci bolo z auta vypálených niekoľko rán smerom k prednej bránke jej domu, pričom sťažovateľka bola zasiahnutá do hrude, ramena a ruky. Po útoku jej bola uznaná vyše 75-percentná invalidita.

Orgány vykonali rad vyšetrovacích úkonov a vypočuli viacero mladých etnických Bulharov z neďalekej dediny, ale vzhľadom na náhodnú povahu incidentu neotvorili vyšetrovanie po línií potenciálnej rasistickej povahy incidentu.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva

Vo veci **Yotova proti Bulharsku** EŠLP rozhodol, že došlo k procesnému porušeniu **článku 2** samostatne a v spojení s **článkom 14**.

- Súd konštatoval, že sťažovateľka upozornila vyšetrovacie orgány na možnosť, že trestný čin proti nej bol **rasovo motivovaný**, ale orgány jej sťažnosť nebrali do úvahy alebo ju nezačali vyšetrovať.
- Súd rozhodol, že vyšetrovanie bolo nedostatočné a kritizoval orgány najmä za to, že **nevypočuli obvinených** mladých etnických Bulharov v súvislosti s ich celkovým postojom k Rómom.
- Orgány vyšetrovania navyše nezistovali, či sa niektorý alebo niektorí z týchto mladých mužov **nezúčastnili na rasovo motivovaných** násilných incidentoch v minulosti, alebo či sa nehlásia k extrémistickej alebo rasistickej ideológii.
- Nevykonalo sa ani vypočutie podozrivých, pokiaľ ide o možnú súvislosť medzi predchádzajúcou potýčkou medzi Rómami a Nerómami a predmetnou udalosťou (t. j. strelbou na sťažovateľku).
- Súd rozhodol, že v dôsledku týchto nedostatkov pri vyšetrovaní došlo k procesnému porušeniu **článku 2** (právo na život) v spojení s **článkom 14** (právo na ochranu pred diskrimináciou).

Vývoj právnych predpisov vyplývajúci z rozsudku ESLP

V nadväznosti na rozsudok ESLP a na ďalšie podobné rozsudky **bulharské orgány** prijali širokú škálu opatrení na zabezpečenie účinného vyšetrovania rasovo motivovaných trestných činov.

Treba poznamenať, že **Yotova** nebola prvou vecou proti Bulharsku, ktorá sa týkala nedostatočného a neúčinného trestného vyšetrovania, vrátane vyšetrovania rasovo motivovaných trestných činov. Niektoré z ďalej uvedených opatrení boli preto prijaté v kontexte výkonu rozhodnutí v iných veciach, v ktorých sa riešili podobné otázky ako vo veci Yotova, napr. **Anguelova a Iliev proti Bulharsku** alebo **Abdu proti Bulharsku**.

Bol novelizovaný Trestný zákon a spáchanie trestného činu s rasovým motívom je teraz priťažujúcou okolnosťou. Úrad prokuratúry navyše urobil hĺbkovú analýzu všetkých rozsudkov proti Bulharsku, v ktorých ESLP zistil nedostatky trestného vyšetrovania, a uverejnil správu obsahujúcu súbor opatrení na zlepšenie trestného vyšetrovania všeobecne a vyšetrovania rasovo motivovaných trestných činov zvlášť.

Správna policajná prax

Absencia akéhokoľvek zjavného motívu je jedným z indikátorov rasovo motivovaného trestného činu, ako sa zdôrazňuje v materiáli **OBSE – Používanie indikátorov zaujatosti: Praktický nástroj pre políciu**, ktorý je dispozícií v **angličtine** a **ukrajinčine**.

V pokynoch prijatých policajnými zložkami, ako je už spomínaný pokyn maďarskej národnej polície, a v pokynoch orgánov prokuratúry, ako je napríklad **Obežník č. 5/2018 Úradu prokuratúry Gréckeho najvyššieho súdu**, často odkazujúcich na zoznam indikátorov zaujatosti OBSE, sa konštatuje, že absencia nejakého zjavného motívu by mohla byť indíciou, že ide o rasovo motivovaný trestný čin.

TRESTNÉ ČINY, KTORÝCH MOTÍVOM JE VZŤAH K URČITÉMU ETNIKU ALEBO MYLNÁ IDENTITA

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Pani Škorjanecová, etnická Chorvátka, a jej partner rómskeho pôvodu sa dostali do potýčky s dvoma osobami, ktoré začali do sťažovateľky strkať, urážať ju a vyhrážať sa jej za to, že má vzťah s mužom rómskeho pôvodu.

Krátko na to jeden z útočníkov zdrpil pani Škorjanecovú za tričko, zhodil ju na zem a kopol ju do hlavy.

Útočníci sa potom otočili k partnerovi pani Škorjanecovej a so slovami, že všetkých Rómov treba pozabíjať, začali do neho kopáť, a dokonca sa ho pokúsili bodnúť nožom.

Polícia podala trestné oznámenie na oboch páchatel'ov, ale pani Škorjanecovú v ňom uviedla len ako svedkyňu a nie ako obeť. Páchatelia boli nakoniec odsúdení na jeden rok a šesť mesiacov odňatia slobody za rasovo motivovaný útok na partnera pani Škorjanecovej.

Pani Škorjanecová podala vlastné trestné oznámenie, v ktorom tvrdila, že aj ona bola obeťou rasovo motivovaného trestného činu.

Jej trestné oznámenie však bolo zamietnuté, pretože nie je rómskeho pôvodu a teda jej napadnutie nemohlo byť rasovo motivované.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva

Vo veci **Škorjanecová proti Chorvátsku** EŠLP rozhodol, že došlo k porušeniu procesného aspektu článku 3 v spojení s článkom 14 v dôsledku pochybení polície a orgánov prokuratúry pri vyšetrení oznámenia sťažovateľov o rasovo motivovanom útoku.

- Súd zdôraznil, že počas trestného konania sťažovateľka aj jej partner opakovane vyhlasovali, že útok na oboch z nich považujú za **rasovo motivovaný**. Súd konštatoval, že už to malo stačiť na to, aby si **polícia a prokuratúra** splnili **povinnosť vyšetriť**, či pri útoku hral úlohu rasový motív.
- Súd taktiež znova zdôraznil, že orgány mali prihliadať aj na širší kontext trestného činu a mali brať do úvahy aj možnosť, že páchatelia mali **zmiešané motívy**.
- Súd ďalej konštatoval, že keď orgány dostanú dôveryhodné tvrdenia o tom, že trestný čin je rasovo motivovaný, mali by sa pokúsiť zistiť, či existuje nejaké **spojenie** medzi trestným činom a **rasovými predsudkami**, a to nielen pri trestných činoch spáchaných na základe **skutočného alebo domnelého osobného postavenia** alebo charakteristiky, ale aj pri trestných činoch spáchaných na základe **skutočného alebo domnelého vzťahu obete** k inej osobe, ktorá má skutočné alebo domnelé osobitné postavenie alebo **chránenú charakteristiku**.
- Súd konštatoval, že v danom prípade sa takéto vyšetrenie nekonalo, najmä preto, lebo orgány za rozhodujúcu považovali skutočnosť, že **sťažovateľka nemá rómsky etnický pôvod**. Preto sa nepokúsili zistiť, či dôvodom pre napadnutie sťažovateľky bol jej **vzťah s osobou rómskeho pôvodu**, a či takto vnímaný vzťah (zo strany páchatel'ov) bol dostatočný na to, aby bol trestný čin považovaný za rasovo motivovaný. Súd konštatoval, že toto pochybenie malo za následok procesné porušenie **článku 3** v spojení s **článkom 14** (právo na ochranu pred diskrimináciou).

Vývoj právnych predpisov vyplývajúci z rozsudku EŠLP

Popri všeobecných opatreniach týkajúcich sa účinnejšieho vyšetrenia a trestania rasovo motivovaných trestných činov, ktoré boli medzitým prijaté v nadväznosti na vec Šečić proti Chorvátsku, **chorvátske orgány** uskutočnili hĺbkovú analýzu zistení EŠLP uvedených v rozsudku vo veci Škorjanecová. Túto analýzu potom poskytli všetkým vnútroštátnym orgánom, ktoré sa zaoberajú rasovo motivovanými trestnými činmi.

Orgány plánujú prijať nový Protokol o postupe pri trestných činoch z nenávisťi, okrem iného s cieľom zlepšiť zber štatistických údajov o trestných činoch z nenávisťi a presnejšie vymedziť povinnosti príslušných orgánov.

TRESTNÉ ČINY SPÁCHANÉ SO ZMIEŠANÝMI MOTÍVMI

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Pán Balázs je Róm, ktorý sa po odchode z klubu v skorých ranných hodinách so svojou priateľkou dostal do slovnej potýčky so skupinou osôb, ktoré sa hanlivo vyjadrovali o jeho rómskom etnickom pôvode a o vzhľade jeho priateľky. Pridal sa k nim aj jeden okoloidúci, ktorý sa po chvíli začal s pánom Balázsom biť.

Pán Balázs podal trestné oznámenie, v ktorom podrobne opísal incident a zdôraznil, že útočník o ňom hovoril ako o „špinavom Cigánovi“; poskytol aj materiál, ktorý našiel na útočníkovom účte na sociálnej sieti, a v ktorom sa tento chválil, že včera v noci „kopal do hlavy cigána ležiaceho na zemi“. V inom príspevku útočník odkazoval na klip zo známeho filmu s rasistickým podtextom, v ktorom postava používala explicitný rasistický jazyk na vyjadrenie nenávisti voči určitým kategóriám ľudí; útočník vo svojom príspevku poznamenal, že k týmto kategóriám by sa mohol pridať aj „nejaký iný druh odpadu žijúci medzi nami“, čím podľa všetkého myslel Rómov. Prokurátor začal trestné vyšetrowanie pre spáchanie rasovo motivovaného trestného činu proti osobe, ktorá napadla pána Balázsa, ale vyšetrowanie neskôr zastavil pre nedostatok dôkazov o tom, že výlučným motívom trestného činu bola rasová nenávisť. Páchatel, ktorý tvrdil, že uvedené dva príspevky uverejnil bez nejakého osobitného dôvodu, bol usvedčený z výtržníctva a odsúdený na podmienený trest v trvaní jedného roka.

Európsky súd pre ľudské práva

Aj keď osoba, ktorá napadla sťažovateľa, bola uznaná vinnou, EŠLP vo veci Balázs proti Maďarsku rozhodol, že došlo k procesnému porušeniu článku 3 (právo na ochranu pred mučením/zlým zaobchádzaním) v spojení s článkom 14 (právo na ochranu pred diskrimináciou).

- Vychádzajúc z názoru, že ako rasovo motivované trestné činy môžu byť klasifikované nielen činy založené výlučne na charakteristike obeť, súd uznal, že páchatelia mohli mať **zmiešané motívy**, a že situačné faktory na nich mohli mať rovnaký alebo ešte väčší vplyv ako ich zaujatý postoj k skupine, do ktorej patrí obeť.
- Z tohto dôvodu usúdil, že nebolo namieste, keď sa prokurátor pri zisťovaní, či páchatel mal rasový motív, **(striktne)** zameral na rómsky etnický pôvod sťažovateľa.
- Súd sa kriticky vyjadril k tomu, že orgány prokuratúry nebrali v trestnom konaní do úvahy príspevky páchatel'a uverejnené po incidente na **sociálnych sieťach**, v ktorých konkrétne spomenul rómsky pôvod sťažovateľa, ani jeho iný príspevok, v ktorom uviedol odkaz na filmovú scénu obsahujúcu rasistické a netolerantné posolstvo a narážky na Rómov ako na odpad.

Vývoj právnych predpisov vyplývajúci z rozsudku EŠLP

Všeobecné opatrenia, ktoré prijali **maďarské orgány** v nadväznosti na rozsudok EŠLP, sú uvedené vo veci **Király a Dömötör**. Vláda prijala opatrenia, ktoré sa vzťahujú na skupinu vecí, vrátane vecí **Balázs, M. F., R. B. a Király a Dömötör**.

K týmto opatreniam patrí vydanie **Pokynu o úlohách polície pri riešení trestných činov z nenávisťi**, ktorý obsahuje širokú definíciu prvkov rasovo motivovaného trestného činu a zoznam indikátorov zaujatosti, ktoré sa majú používať pri vyšetrovaní týchto trestných činov, aktivity na **zvýšenie povedomia**, vrátane odbornej prípravy policajtov a prokurátorov, zber údajov a **výskum v oblasti trestných činov z nenávisťi**.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Príslušník mestskej polície si v čase mimo služby vzal svoju nelegálne zakúpenú zbraň a priviezol sa vlastným autom do mesta s početnou rómskou komunitou. Zastavil auto pred domom sťažovateľov, vošiel na ich pozemok a bez jediného slova začal strieľať na osoby, ktoré sa náhodou nachádzali na dvore. Traja členovia rodiny sťažovateľov boli na mieste zastrelení a pani Lakatošová aj pán Lakatoš utrpeli vážne zranenia.

Pri vypočúvaní páchatel' polícii povedal, že už dlho uvažoval o tom, že s rómskym „problémom“ niečo urobí. Následne ho vyšetrili psychiatri, ktorí dospeli k záveru, že má paranoidnú osobnosť spojenú s intenzívnym strachom z agresívneho správania sa niektorých Rómov voči nemu alebo jeho blízkym ľuďom. Vypestoval si „paradoxne altruistický motív radikálneho riešenia verejného poriadku v meste, predovšetkým vo vzťahu k časti tam žijúcich neprispôsobivých a problematických Rómov“.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva

- Vo veci Lakatošová a Lakatoš proti Slovenskej republike EŠĽP rozhodol, že došlo k procesnému porušeniu **článku 2** v spojení s **článkom 14**.
- Súd síce nespochybnil zistenia vnútroštátneho súdu týkajúce sa zníženej zodpovednosti páchatela za jeho konanie, ale konštatoval, že existovali **silné nepriame dôkazy** (vrátane posudku psychológa) o tom, že činy páchatela mohli byť aspoň čiastočne rasovo motivované.
- Napriek týmto dôkazom vnútroštátne orgány **neskúmali**, či incident mohol byť motivovaný **rasovou nenávisťou** voči Rómom.

Vývoj právnych predpisov vyplývajúci z rozsudku EŠĽP

V nadväznosti na rozsudok EŠĽP **slovenské orgány** prijali širokú škálu opatrení na zabezpečenie účinného trestného vyšetrovania rasovo motivovaných trestných činov.

Na základe novelizácie Trestného zákona z roku 2017 **motív trestného činu** založený na rase, farbe pleti, príslušnosti k národnostnej alebo etnickej skupine je osobitnou priťažujúcou okolnosťou ustanovenou vo všeobecnej časti Trestného zákona v zmysle § 140 písm. e).

V roku 2019 bolo uverejnené **praktické usmernenie**. Obsahuje základné informácie a osvedčené postupy pri posudzovaní trestných činov spáchaných s motívom zaujatosti.

Zákon o obetiach trestných činov, účinný od 01.01.2018, výslovne hovorí o **zraniteľných obetiach**, hodnotení potrieb a príslušných povinnostiach vo vzťahu k deťom, starším ľuďom, osobám so zdravotným postihnutím, obetiam násilných trestných činov alebo trestných činov spáchaných pod hrozbou násilia, trestných činov na základe pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, **rasovej alebo etnickej príslušnosti**, náboženstva, viery atď.

PREJAVY NENÁVISTI AKO OSOBNÁ FORMA RASOVO MOTIVOVANÝCH TRESTNÝCH ČINOV

Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy **č. R. (97) 20** o „prejavoch nenávisti“ definuje prejavy nenávisti takto: „Pod pojmom prejavy nenávisti sa rozumejú všetky formy vyjadrenia, ktoré rozširujú, podnecujú, podporujú alebo ospravedlňujú rasovú nenávisť, xenofóbiu, antisemitizmus, či iné formy diskriminácie a nenávisti, založené na neznášanlivosti, vrátane neznášanlivosti prejavujúcej sa agresívnym nacionalizmom a etnocentrizmom, diskrimináciou a nevráživosťou voči menšinám, migrantom a ľuďom imigračného pôvodu.“

Podľa odporúčania prejavmi nenávisti nie sú iba vyjadrenia, ktoré podnecujú k násilnému konaniu/diskriminácii; navyše, neobsahuje ani požiadavku preukázať, že daná situácia predstavuje „jasné a bezprostredné nebezpečenstvo“.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Belgické súdy rozhodli, že pán Féret je trestne zodpovedný za šírenie letákov/plagátov vyzývajúcich na vyhodenie všetkých moslimov a neeurópskych prisťahovalcov z Belgicka a kolektívne ich obviňujúcich z trestnej činnosti.

Vo veci **Féret proti Belgicku** EŠLP konštatoval, že jeho odsúdením nebol porušený článok 10 (právo na slobodu prejavu).

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Proti niekoľkým mladým ľuďom vo veku dvadsať až dvadsaťpäť rokov bolo podané trestné oznámenie za šírenie letákov na vyššom stupni strednej školy, v ktorých bola homosexualita označovaná za „deviantný sexuálny sklon“, ktorý má „morálne ničujúce účinky na podstatu spoločnosti“ a je „zodpovedný za šírenie HIV a AIDS“.

Vo veci **Vejdeland a ďalší proti Švédsku** EŠLP konštatoval, že tieto vyhlásenia predstavujú prejavy nenávisti, a preto (primerané) tresty odňatia slobody a vedľajšie sankcie neboli v rozpore s článkom 10.

Vo veci **Lilliendahl proti Islandu**, ktorá sa týkala mimoriadne urážlivých vyjadrení o LGBT komunitě, uverejnených online v kontexte diskusie o poskytovaní poradenstva LGBT žiakom na základných a stredných školách, EŠLP rozlíšil dve kategórie nenávisťných prejavov: **prvú kategóriu** predstavovali najextrémnejšie prípady prejavov nenávisťi, ako napríklad prejavy podnecujúce k násiliu a nenávisťi alebo prípady revizionizmu dokázaných historických faktov (napr. popieranie holokaustu), ktoré zvyčajne zastierajú propagáciu rasistických myšlienok alebo ospravedlňujú zločiny proti ľudskosti. Na tento druh prejavov nenávisťi sa nevzťahuje ochrana podľa Európskeho dohovoru o ľudských právach, pretože predstavujú zneužitie práva (v tomto prípade práva na slobodu prejavu) a porušujú tak článok 17 dohovoru, ktorý ustanovuje, že nikto nesmie využívať práva zaručené Európskym dohovorom o ľudských právach s cieľom zabrániť iným ľuďom využívať ich práva.

Druhú kategóriu prejavov nenávisťi tvorili prípady prejavov, ktoré explicitne nepodnecovali násilie alebo nenávisť, ale zahŕňali výroky, ktorých cieľom bolo urážať, osočovať alebo zosmiešňovať určité skupiny obyvateľstva. V týchto prípadoch sa osoba, ktorá robí takéto výroky, môže dovoliť ochrany podľa článku 10 dohovoru, práva na slobodu prejavu, a je na vnútroštátnych súdoch (a v konečnom dôsledku na EŠLP), aby posúdili, či jej právo na slobodu prejavu bolo nejakým spôsobom obmedzené.

KONTROLA POUŽÍVANIA INTERNETU: BOJ PROTI NENÁVISTI ONLINE

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA

Beizaras a Levickas boli dvaja mladí muži vo vzťahu. Jeden z nich na svoj (verejný) facebookový účet nahral fotografiu, na ktorej sa bozkávajú, aby tak pripomenul začiatok ich vzťahu. Zareagovali na ňu stovky online komentárov znevažujúcich LGBT ľudí. Niektoré príspevky však boli závažnejšieho charakteru, pretože obsahovali priame alebo nepriame hrozby voči obom mužom.

Prokuratúra aj súdy odmietli začať trestné stíhanie pre podnecovanie nenávisti a násilia voči LGBT ľuďom s odôvodnením, že navrhovatelia svojím správaním sami prispeli ku verejneniu nenávistných komentárov, a že trestné konanie by bolo plytvaním časom a prostriedkami a porušovalo by právo komentujúcich na slobodu prejavu.

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva

Vo veci **Beizaras a Levickas proti Litve** ESLP rozhodol, že došlo k porušeniu **článku 8** (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) a **článku 14** (právo na ochranu pred diskrimináciou).

Hoci súd v zásade súhlasil s vnútroštátnymi súdmi, že trestnoprávne sankcie by sa nemali uplatňovať príliš ľahko, pripomenul aj svoju judikatúru, v ktorej konštatoval, že pri závažných trestných činoch proti telesnej alebo duševnej integrite osoby alebo pri priamych slovných útokoch a rasovo motivovaných fyzických vyhrážkach môžu primeranú ochranu obetí zabezpečiť a na odstrašenie od budúcich trestných činov slúžiť len **trestnoprávne opatrenia**.

ESLP sa nestotožnil so záverom vnútroštátneho súdu, že sťažovatelia sa správali provokatívne. Dokonca ani skutočnosť, že sťažovatelia uverejnili fotografiu zámerne s cieľom naštartovať verejnú diskusiu o právach LGBT ľudí, nestačila na to, aby bola považovaná za provokatívnu.

ESĽP taktiež konštatoval, že vnútroštátne súdy nepriamo negatívne vyhodnotili **sexuálnu orientáciu** navrhovateľov, keď uviedli, že fotografiu mali sprístupniť len svojim priateľom a iným osobám s rovnakou sexuálnou orientáciou.

ESĽP následne posudzoval niektoré z príspevkov, v ktorých komentujúci vyjadrili poľutovanie nad tým, že sa **Hitlerovi „nepodarilo“** spáliť homosexuálov spolu so Židmi, alebo navrhovali, aby homosexuáli boli hádzaní do plynovej komory alebo upálení zaživa.

ESĽP usúdil, že tieto komentáre sú nielen vulgárne a urážlivé, ale že **sú jednoznačne prejavom nenávisťi**, a mali by podliehať trestnoprávnym sankciám; v tejto súvislosti konštatoval, že vnútroštátne orgány začali trestné konanie aj pri „miernejších“ prejavoch nenávisťi voči iným menšinám.

ESĽP rozhodol, že aj **len jeden nenávisťný príspevok** – najmä ak volá po smrti sťažovateľov – mal byť pre vnútroštátne orgány dostatočným dôvodom na to, aby začali konať.

1. ZRANITEĽNÉ SKUPINY, STEREOTYPIZÁCIA, POLICAJNÁ PRÁCA

1.1 VYBRANÁ JUDIKATÚRA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA RELEVANTNÁ PRE ODBORNÚ PRÍPRAVU POLÍCIE

VECI PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: OTÁZKY SÚVISIACE S RÓMAMI A POLÍCIOU A ZMIENKY O ZRANITEĽNOSTI ALEBO STEREOTYPIZÁCIÍ

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2020	Nagy	Maďarsko	Článok 3	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2017	Király a Dömötör	Maďarsko	Článok 8	Rómovia. Neposkytnutie ochrany pred prejavmi rasizmu
2017	M. F.	Maďarsko	Články 3, 14	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nevyšetrenie, či pri udalostiach nehrala úlohu diskriminácia
2016	R. B.	Maďarsko	Článok 8	Nedostatočné vyšetrovanie tvrdení sťažovateľa o rasovo motivovanom zneužívaní
2019	Lingurar	Rumunsko	Články 3, 14	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2017	Fogarasi a ďalší	Rumunsko	Článok 3	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2010	Carabulea	Rumunsko	Články 2, 3	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2020	A. P.	Slovenská republika	Článok 3	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2012	Koky	Slovenská republika	Článok 3	Rómovia. Rasovo motivované násilie. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2012	M. a ďalší	Taliansko a Bulharsko	Článok 3	Nedostatočne účinné vyšetrovanie pri zlom zaobchádzaní zo strany súkromných osôb
2010	Sašov a ďalší	Bulharsko	Článok 3	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2002	Anguelova	Bulharsko	Články 2, 3	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2018	Burlya a ďalší	Ukrajina	Články 3, 8, 14	Rómovia. Rasovo motivované násilie. Neposkytnutie ochrany pred prejavmi rasizmu
2017	Alkovič	Čierna Hora	Články 8, 14	Rómovia. Moslimovia. Rasistické incidenty. Neposkytnutie ochrany
2012	Kleyn a Aleksandrovič	Rusko	Článok 2	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2011	Durdevic	Chorvátsko	Článok 3	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2005	Bekos, Koutropoulos	Grécko	Články 3, 14	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nevyšetrenie novej úlohy diskriminácie

**VECI PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: OTÁZKY SÚVISIACE S INÝMI SKUPINAMI A POLÍCIOU
A ZMIENKY O ZRANITELNOSTI, STEREOTYPIZÁCII ALEBO PREDISUDKOCH**

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŽAŽNOSTI
2020	Polshina	Rusko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Nevytvorenie podmienok, ktoré by ženám umožnili žiť bez strachu zo zlého zaobchádzania alebo útokov proti ich telesnej integrite
2019	Volodina	Rusko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Zlyhanie právneho rámca pri ochrane žien pred rozsiahlym násilím a diskrimináciou
2014	Antayev a ďalší	Rusko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie na etnickom základe. Nevyšetrenie možných diskriminačných motívov
2012	Makhashev	Rusko	Články 3, 14	Násilie na etnickom základe. Nedostatočne účinné vyšetrovanie. Nevyšetrenie možných diskriminačných motívov
2015	Identoba a ďalší	Gruzínsko	Články 3, 11, 14	Násilie na základe LGBT. Neposkytnutie primeranej ochrany. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2014	Begheluri a ďalší	Gruzínsko	Články 3, 9, 14	Nábožensky motivované násilie. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2007	Členovia (97) kongregácie Jehovových svedkov v Gldani	Gruzínsko	Články 3, 9, 14	Nábožensky motivované násilie. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2020	Beizaras a Levickas	Litva	Články 8, 13	Nevyšetrenie prejavov nenávisťi. Sexuálna orientácia
2016	MC a AC	Rumunsko	Články 3, 14	Násilie na základe LGBT. Nedostatočne účinné vyšetrovanie. Nezohľadnenie možných diskriminačných motívov
2017	Talpis	Taliansko	Články 2, 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Život. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Diskriminácia
2014	TM a CM	Moldavsko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany.
2012	B. S.	Španielsko	Články 3, 14	Rasa, rod. Nezohľadnenie osobitnej zraniteľnosti. Nevyšetrenie možných diskriminačných motívov
2010	Milanovič	Srbsko	Články 3, 14	Násilie na náboženskom základe. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2009	Opuz	Turecko	Články 2, 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Nedostatočne účinné vyšetrovanie

VECI PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: OTÁZKY SÚVISIACE S RÓMAMI MIMO ZÁLEŽITOSTÍ SPOJENÝCH S POLÍCIOU A ZMIENKY O ZRANITEĽNOSTI A STEREOTYPIZÁCIÍ

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2020	Hirtu a ďalší	Francúzsko	Články 8, 13	Nútené vystažovanie. Neposkytnutie náhradného ubytovania. Absencia účinného opravného prostriedku
2013	Lavida a ďalší	Grécko	Články 2, 14 Protokol č. 1	Diskriminácia vo vzdelávaní
2012	Sampanis a ďalší	Grécko	Články 2, 14 Protokol č. 1	Diskriminácia vo vzdelávaní
2008	Sampanis a ďalší	Grécko	Články 2, 14 Protokol č. 1	Diskriminácia vo vzdelávaní
2012	I. G. a ďalší	Slovenská republika	Články 3, 8	Nútená sterilizácia Absencia právnych záruk reprodukčných práv
2011	V.C.	Slovenská republika	Články 3, 8	Nútená sterilizácia. Absencia právnych záruk reprodukčných práv
2020	Hudorovic a ďalší	Slovinsko	Žiadne porušenie článkov 3, 8, 14	Neposkytnutie prístupu k pitnej vode a k hygienickým zariadeniam
2016	Bagdonavicius a ďalší	Rusko	Článok 8	Nútené vystažovanie a neposkytnutie náhradného ubytovania
2014	CLR v mene Valentina Câmpeanu	Rumunsko	Článok 2	Úmrtie v zdravotnícko-sociálnom zariadení Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2013	Horvath a Kiss	Maďarsko	Články 2, 14 Protokol č. 1	Diskriminácia vo vzdelávaní
2012	Yordanova a ďalší	Bulharsko	Článok 8	Nútené vystažovanie a neposkytnutie náhradného ubytovania
2010	Orsus a ďalší	Chorvátsko	Články 2, 14 Protokol č. 1	Diskriminácia vo vzdelávaní
2009	Muñoz Diaz	Španielsko	Články 1, 14 Protokol č. 1	Neuznanie rómskeho manželstva na účely priznania pozostalostného dôchodku
2007	D.H. a ďalší	Česká republika	Články 2, 14 Protokol č. 1	Diskriminácia vo vzdelávaní

2. OTÁZKY ĽUDSKÝCH PRÁV SÚVISIACE S RÓMAMI A S PRÁCOU POLÍCIE

2.1 VYBRANÁ JUDIKATÚRA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA RELEVANTNÁ PRE ODBORNÚ PRÍPRAVU POLÍCIE

VECI PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: OTÁZKY SÚVISIACE S RÓMAMI A POLÍCIOU

ÚTOKY ZO STRANY SÚKROMNÝCH OSÔB A REAKCIA POLÍCIE

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2017	Škorjanecová	Chorvátsko	Články 3, 4	Nedostatočné vyšetrovanie rasovo motivovaného násillia
2009	Beganović proti Chorvátsku	Chorvátsko	Článok 3	Nedostatočne účinné vyšetrovanie a neposkytnutie ochrany pred násillím
2007	Šečić	Chorvátsko	Články 3, 14	Nedostatočne účinné vyšetrovanie rasovo motivovaného útoku
2012	M. a ďalší	Taliansko a Bulharsko	Článok 3	Nedostatočne účinné vyšetrovanie zlého zaobchádzania zo strany súkromných osôb
2012	Yotova	Bulharsko	Články 3, 14	Nedostatočné vyšetrovanie rasovo motivovaného násillia
2011	Dimitrova a ďalší	Bulharsko	Článok 2	Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2010	Seidova a ďalší	Bulharsko	Článok 2	Nedostatočne účinné vyšetrovanie. Neumožnenie prístupu príbuzných obeť k vyšetrovaniu
2007	Anguelova a Iliev	Bulharsko	Články 2, 14	Nedostatočne účinné vyšetrovanie rasovo motivovaného útoku
2018	Lakatošová a Lakatoš	Slovenská republika	Články 2, 14	Nedostatočne účinné vyšetrovanie rasovo motivovaného útoku
2012	Koky a ďalší	Slovenská republika	Článok 3	Nedostatočne účinné vyšetrovanie násillného incidentu
2015	Balázs	Maďarsko	Článok 14	Rómovia. Rasovo motivované násillie. Nedostatočne účinné vyšetrovanie

ÚTOKY NA RÓMSKE OSADY ALEBO OBYDLIA A REAKCIA POLÍCIE

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2012	Lacatus a ďalší	Rumunsko	Články 3, 6, 8, 14	Rasistické útoky. Zbúranie obydli. Spravodlivý proces
2009	Tănase a ďalší	Rumunsko	Články 3, 6, 8, 14	Rasistické útoky. Rasové predsudky. Spravodlivý proces
2007	Gergely	Rumunsko	Články 3, 6, 8, 14	Rasistické útoky. Zbúranie obydli. Spravodlivý proces
2005	Moldovan (č. 1) a ďalší	Rumunsko	Článok 3, 6, 8, 14	Rasistické útoky. Zbúranie obydli. Spravodlivý proces. Diskriminácia
2005	Moldovan (č. 2) a ďalší	Rumunsko	Články 3, 6, 8, 14	Rasistické útoky. Zbúranie obydli. Spravodlivý proces. Diskriminácia
2018	Burlya a ďalší	Ukrajina	Články 3, 8, 14	Rasistické útoky. Neposkytnutie ochrany. Nedostatočne účinné vyšetovanie rasovej motivácie
2007	Kalanyos a ďalší	Rumunsko	Články 3, 6, 8, 14	Rasistické útoky. Zbúranie obydli. Spravodlivý proces
2012	Fedorčenko a Lozenková	Ukrajina	Články 2, 14	Rasistické útoky. Nedostatočne účinné vyšetovanie a vyšetrenia možných rasových motívov

STRELNÉ PORANENIA PRI POLICAJNOM ZÁSAHU ALEBO ZATÝKANÍ

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2010	Vasil Sašov Petrov	Bulharsko	Články 2, 13	Použitie strelných zbraní. Nedostatočne účinné vyšetovanie
2005	Nachova a ďalší	Bulharsko	Články 2, 14	Použitie strelných zbraní, Nedostatočne účinné vyšetovanie, nevyšetovanie, či pri udalostiach nehrala úlohu diskriminácia
2020	Andreea-Marusia Dumitru Rumunsko	Rumunsko	Článok 2	Použitie strelných zbraní. Nedostatočne účinné vyšetovanie
2011	Soare a ďalší	Rumunsko	Článok 2	Použitie strelných zbraní. Nedostatočne účinné vyšetovanie
2014	Guerdner a ďalší proti Francúzsku	Francúzsko	Článok 2	Použitie strelných zbraní

ÚMRTIE POČAS POLICAJNÉHO ZAISTENIA ALEBO ZADRŽIAVANIA

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2010	Velikova	Bulharsko	Článok 2	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2006	Ognyanova a Choban	Bulharsko	Články 2, 3, 5, 13	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2002	Anguelova	Bulharsko	Články 2, 3, 5, 13	Neposkytnutie lekárskej starostlivosti. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2015	Ion Bălăşoiu	Rumunsko	Článok 3	Nedostatočne účinné vyšetrenie
2012	Kleyn a Aleksandrovič	Rusko	Článok 2	Nepodniknutie primeraných krokov na určenie príčiny smrti. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2010	Mižigárová	Slovenská republika	Článok 2	Nezabezpečenie ochrany života. Nedostatočne účinné vyšetrenie

ZLÉ ZA OBCHÁDZANIE ZO STRANY POLÍCIE

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2010	Stefanou	Grécko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie
2007	Petropoulou-Tsakiris	Grécko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie. Nevyšetrenie možných rasových motívov
2005	Bekos a Koutropoulos	Grécko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2011	Durdevic	Chorvátsko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2020	X a Y	Severné Macedónsko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2008	Dzeladinov a ďalší	Bývalá juhoslovenská republika Macedónsko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2008	Sulejmanov	Bývalá juhoslovenská republika Macedónsko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2007	Jašar	Bývalá juhoslovenská republika Macedónsko	Článok 3	Nedostatočne účinné vyšetrenie zlého zaobchádzania
2019	Lingurar proti Rumunsku	Rumunsko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nevyšetrenie možnej rasovej motivácie – policajný zásah

ZLÉ ZAOBCHÁDZANIE ZO STRANY POLÍCIE

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2016	Gheorghită a Alexe	Rumunsko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2017	Fogarasi a ďalší	Rumunsko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2016	Boacă a ďalší	Rumunsko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie a nevyšetrenie možných rasových motívov
2015	Ciorcan a ďalší	Rumunsko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie a nevyšetrenie možných rasových motívov
2010	Carabulea	Rumunsko	Články 2, 3	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2008	Stoica proti Rumunsku	Rumunsko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie. Nevyšetrenie možných rasových motívov
2007	Cobzaru	Rumunsko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie. Nevyšetrenie možných rasových motívov
2020	Nagy	Maďarsko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2017	M. F.	Maďarsko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie. Nevyšetrenie možných rasových motívov
2012	Borbála Kiss	Maďarsko	Článok 3	Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2020	R. R. a R. D	Slovenská republika	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie. Nevyšetrenie možných rasových motívov
2020	A. P. proti Slovenskej republike	Slovenská republika	Článok 3	Zlé zaobchádzanie. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2016	Adam proti Slovenskej republike	Slovenská republika	Článok 3	Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrenie

RASOVÉ OBŤAŽOVANIE, SLOVNÉ ÚTOKY ZO STRANY SÚKROMNÝCH OSÔB, REAKCIA POLÍCIE

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2017	Király a Dömötör	Maďarsko	Článok 8	Protirómske pochody. Neposkytnutie ochrany pred prejavmi rasizmu
2016	R.B.	Maďarsko	Článok 8	Nedostatočné vyšetrenie tvrdení sťažovateľa o rasovo motivovanom zneužívaní
2013	Vona	Maďarsko	Článok 11	Rozpustenie združenia kvôli protirómskym pochodom a rasistickej ideológii

3. DISKRIMINÁCIA, POLICAJNÁ PRÁCA

3.1 VYBRANÁ JUDIKATÚRA EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA RELEVANTNÁ PRE ODBORNÚ PRÍPRAVU POLÍCIE

VECI PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: OTÁZKY SÚVISIACE S RÓMAMI A POLÍCIOU A ZMIENKY O DISKRIMINÁCII

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2019	Lingurar	Rumunsko	Články 3, 14	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrowanie. Rasové profilovanie
2018	Lingurar a ďalší	Rumunsko	Články 3, 14	Neprimerané použitie sily, nevyšetrowanie obvinení z rasovo motivovaného zneužívania
2016	Boacă a ďalší	Rumunsko	Články 3, 14	Polícia. Nevyšetrowanie tvrdení o diskriminácii
2015	Ciorcan a ďalší	Rumunsko	Články 2, 14	Polícia. Nevyšetrowanie diskriminačných motívov
2012	Lacatus a ďalší	Rumunsko	Články 6, 8, 14	Násilie zo strany tretej strany. Zaujaté súdne rozhodnutia, nekonanie orgánov vo veci nápravy porušení
2010	Stoica	Rumunsko	Články 6, 14	Rasovo zaujaté vyšetrowanie zo strany prokurátora a polície. Diskriminačný prístup polície.
2007	Cobzaru	Rumunsko	Články 3, 13, 14	Rasovo zaujaté vyšetrowanie zo strany prokurátora, nevyšetrowanie možných rasových motívov
2005	Moldovan a ďalší	Rumunsko	Články 6, 8, 14	Násilie zo strany tretej strany. Rasovo zaujaté súdne rozhodnutia, nekonanie orgánov vo veci nápravy porušení
2017	Király a Dömötör	Maďarsko	Článok 8	Rómovia. Rasovo motivované násilie
2017	M.F.	Maďarsko	Články 3, 14	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nevyšetrowanie možných rasových motívov
2016	R.B.	Maďarsko	Článok 8	Nedostatočné vyšetrowanie tvrdení sťažovateľa o rasovo motivovanom zneužívaní
2015	Balázs	Maďarsko	Články 3, 14	Rómovia. Rasovo motivované násilie. Nedostatočne účinné vyšetrowanie
2008	Sampanis a ďalší	Grécko	Článok 14, 1 Protokol č. 12	Právo na vzdelanie. Prejavy rasizmu

VECI PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: OTÁZKY SÚVISIACE S RÓMAMI A POLÍCIOU
A ZMIENKY O DISKRIMINÁCII

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2007	Petropoulou Tsakiris	Grécko	Články 3, 14	Polícia. Nevyšetrenie možných rasových motívov, diskriminačné postoje polície
2005	Bekos, Koutropoulos	Grécko	Články 3, 14	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nevyšetrenie novej úlohy diskriminácie
2012	Yotova	Bulharsko	Články 2, 14	Polícia. Neprijatie na ďalšie konanie a nevznesenie obvinenia z rasovo motivovaných trestných činov
2007	Anguelova a Iliev	Bulharsko	Články 2, 14	Polícia. Neprijatie na ďalšie konanie a nevznesenie obvinenia z rasovo motivovaných trestných činov
2005	Nachova a ďalší	Bulharsko	Články 2, 14	Polícia. Použitie strelných zbraní. Nevyšetrenie možných rasových motívov
2020	R.R. a R.D.	Slovenská republika	Články 3, 14	Rómovia. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2018	Lakatošová a Lakatoš	Slovenská republika	Články 2, 14	Násilie motivované Rómami. Nedostatočne účinné vyšetrenie
2018	Burlya a ďalší	Ukrajina	Články 3, 8, 14	Násilie motivované Rómami. Neposkytnutie ochrany pred prejavmi rasizmu
2012	Fedorčenko, Lozenková	Ukrajina	Články 2, 14	Násilie zo strany súkromných osôb. Nevyšetrenie možných rasových/etnických motívov trestných činov
2017	Škorjanecová	Chorvátsko	Články 3, 14	Nedostatočné vyšetrenie rasovo motivovaného násillia
2007	Šečić	Chorvátsko	Články 3, 14	Násilie zo strany súkromných osôb. Neprihliadanie polície na možný rasový motív trestnej činnosti
2017	Alkovič	Čierna Hora	Články 8, 14	Róm. Moslim. Rasistické incidenty. Neposkytnutie ochrany

**VECI PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: OTÁZKY SÚVISIACE S INÝMI SKUPINAMI A POLÍCIOU
A ZMIENKY O DISKRIMINÁCIU**

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2020	Aghdgomelashvili a Japaridze	Gruzínsko	Články 3, 14	Násilie na základe LGBT. Polícia. Diskriminácia. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2015	Identoba a ďalší	Gruzínsko	Články 3, 11, 14	Násilie na základe LGBT. Neposkytnutie primeranej ochrany. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2014	Begheluri a ďalší	Gruzínsko	Články 3, 9, 14	Nábožensky motivované násilie. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2007	Členovia (97) kongregácie Jehovových svedkov v Gldani	Gruzínsko	Články 3, 9, 14	Nábožensky motivované násilie. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Nedostatočne účinné vyšetrovanie
2020	Munteanu	Moldavsko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany. Diskriminačné postoje
2014	TM a CM	Moldavsko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany. Diskriminačné postoje
2013	Mudricová	Moldavsko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany. Diskriminačné postoje
2013	Eremia	Moldavsko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany. Diskriminačné postoje
2016	M.G.	Turecko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany. Diskriminačné postoje
2016	Halime Kilic	Turecko	Články 2, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany. Diskriminačné postoje
2009	Opuz	Turecko	Články 2, 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany. Diskriminačné postoje
2020	Polshina	Rusko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Nevytvorenie podmienok, ktoré by ženám umožnili žiť bez strachu zo zlého zaobchádzania alebo útokov na ich telesnú integritu
2019	Volodina	Rusko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Zlyhanie právneho rámca pri ochrane žien pred rozsiahlym násilím a diskrimináciou
2014	Antayev a ďalší	Rusko	Články 3, 14	Zlé zaobchádzanie na etnickom základe. Nevyšetrenie možných diskriminačných motívov
2012	Makhashevy	Rusko	Články 3, 14	Násilie na etnickom základe. Nedostatočne účinné vyšetrovanie. Nevyšetrenie možných diskriminačných motívov
2020	Kornilova	Ukrajina	Články 3, 14	Nábožensky motivované násilie. Nesplnenie povinnosti odhaliť akýkoľvek náboženský motív incidentu a zistiť, či v ňom hrali úlohu náboženské predsudky
2020	Zagubnta a Tabačkova	Ukrajina	Články 3, 14	Nábožensky motivované násilie. Nesplnenie povinnosti odhaliť akýkoľvek náboženský motív incidentu
2017	Grigoryan a Sergejeva	Ukrajina	Články 3, 14	Etnické predsudky. Polícia. Zlé zaobchádzanie. Absencia opatrení na odhalenie možných rasových alebo etnických motívov zaobchádzania na policajnej stanici

VECI PRED EURÓPSKYM SÚDOM PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: OTÁZKY SÚVISIACE S INÝMI SKUPINAMI A POLÍCIOU A ZMIENKY O DISKRIMINÁCIÍ

ROK	VEC	ŠTÁT	PORUŠENIE	PREDMET SŤAŽNOSTI
2017	Balsan	Rumunsko	Články 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Neposkytnutie primeranej ochrany. Diskriminačný postoj
2016	MC a AC	Rumunsko	Články 3, 14	Násilie na základe LGBT. Nedostatočne účinné vyšetovanie. Neprihliadanie na možné diskriminačné motívy
2020	Makuchyan a Minasyan	Azerbajdžan Maďarsko	Články 2, 14	Nevyvrátenie sporného tvrdenia o diskriminácii. Beztrestnosť páchatela v príčinnej súvislosti s etnickým pôvodom obetí
2020	Beizaras a Levickas	Litva	Články 8, 13	Sexuálna orientácia. Nevyšetrenie prejavov nenávisťi.
2017	Talpis	Taliansko	Články 2, 3, 14	Rodovo podmienené násilie. Život. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Diskriminácia
2017	Grigoryan a Sergeyeva	Ukrajina	Články 3, 14	Etnické predsudky. Polícia. Zlé zaobchádzanie. Absencia opatrení na odhalenie možných rasových alebo etnických motívov zaobchádzania na policajnej stanici
2014	Abdu	Bulharsko	Články 3, 14	Rasové predsudky. Nedostatočne účinné vyšetovanie. Nevyšetrenie možného rasového motívu násilia
2012	Virabyan	Arménsko	Články 3, 14	Politický motív. Nevyšetrenie politicky motivovaného zlého zaobchádzania zo strany polície.
2012	B.S.	Španielsko	Články 3, 14	Rasa, rod. Neprihliadanie na osobitnú zraniteľnosť. Nevyšetrenie možných diskriminačných motívov
2010	Milanovič	Srbsko	Články 3, 14	Násilie na náboženskom základe. Nezabránenie nezákonnému konaniu. Nedostatočne účinné vyšetovanie
2009	Turan Cakir	Belgicko	Články 3, 14	Rasové predsudky. Zlé zaobchádzanie zo strany polície. Nezisťovanie možnej úlohy diskriminačného konania

4. VYBRANÉ POKYNY ALEBO PROTOKOLY NA VYŠETROVANIE RASOVO MOTIVOVANÝCH TRESTNÝCH ČINOV A INÝCH TRESTNÝCH ČINOV Z NENÁVISTI

4.1 PROTOKOLY, POKYNY, USMERNENIA PRE ORGÁNY PRESADZOVANIA PRÁVA A/ALEBO SÚDNICTVO: VYŠETROVANIE RASOVO MOTIVOVANÝCH TRESTNÝCH ČINOV A INÝCH TRESTNÝCH ČINOV Z NENÁVISTI

Nasledujúca tabuľka obsahuje informácie zozbierané z rôznych zdrojov, týkajúce sa existencie oficiálnych dokumentov v rozličných formách (obežníky, pokyny, usmernenia, príručky), ktoré policajtom, prokurátorom a sudcom poskytujú usmernenie pri identifikácii, trestnom stíhaní a trestaní páchateľov rasovo motivovaných trestných činov. Napriek všestrannému úsiliu o zabezpečenie úplnosti a aktuálnosti ďalej uvádzaných informácií, nebolo to vždy možné, pretože takéto oficiálne dokumenty často nie sú verejne dostupné. Tam, kde je to možné, sú uvedené odkazy buď na samotné oficiálne dokumenty, alebo na zdroj informácií o ich existencii. Ak nie je uvedené inak, všetky odkazy sa vzťahujú na pôvodný dokument v príslušnom národnom jazyku.

Odkazy sa vzťahujú najmä na správy Agentúry EÚ pre základné práva, dokumenty Oddelenia Rady Európy pre výkon rozsudkov a rôzne správy vládnych orgánov:

KRAJINA	USMERNENIE PRE POLÍCIU	USMERNENIE PRE PROKURÁTOROV	USMERNENIE PRE SÚDY
RAKÚSKO	Interné usmernenie o identifikácii politicky motivovaných trestných činov (vrátane trestných činov z nenávisťi) pre políciu, neverejné		
KRAJINA	USMERNENIE PRE POLÍCIU	USMERNENIE PRE PROKURÁTOROV	USMERNENIE PRE SÚDY

CYPRUS	<p>Rozkaz Náčelníka polície č. 3/38 Zásady riešenia a boja proti rasistickému násiliu, xenofóbii a diskriminácii</p> <p>Obežník Náčelníka polície o vyšetrovaní rasových prípadov, 2009</p> <p>Obežník Náčelníka polície o <u>Vyšetrovaní trestných vecí týkajúci sa rasových trestných činov a neznášanlivosti</u>, 2015</p> <p>Obežník Náčelníka polície o <u>Predchádzaní rasistickému konaniu príslušníkov polície</u>, 2018</p>		
CHORVÁTSKO	<p>Úrad pre ľudské práva, Vláda Chorvátskej republiky, <u>Protokol o postupe pri trestných činoch z nenávisti</u>, 2011</p>	<p>2006 Úrad štátneho zastupiteľstva, Pokyny k riešeniu trestných činov z nenávisti</p>	
ČESKÁ REPUBLIKA	<p>Interné metodické príručky týkajúce sa trestných činov z nenávisti, vypracované mimovládnu organizáciou In Justitia, neverejné</p>		
DÁNSKO	<p>Pokyn Riaditeľa Verejnej prokuratúry č. 2/2011 <u>K riešeniu prípadov porušenia § 266b Trestného zákona a Zákona o zákaze rozdielneho zaobchádzania na základe rasy a prípadov, na ktoré sa vzťahuje § 81 ods. 1 písm. vi) Trestného zákona</u></p>	<p>Pokyn Riaditeľa Verejnej prokuratúry č. 2/2011</p>	
ESTÓNSKO	<p>Ministerstvo spravodlivosti, Pokyny na identifikáciu trestných činov z nenávisti a vysvetlenie typov zaujatosti</p>		
FÍNSKO	<p>Národná policajná rada, Pokyn č. 2020/2011/2098 z roku 2011</p>		
FRANCÚZSKO	<p>Usmernenie polície k vyšetrovaniu a poskytovaní pomoci obetiam trestných činov z nenávisti, neverejné</p>		
NEMECKO	<p>Usmernenia, pokyny a praktická príručka k policajnému vyšetrovaniu politicky motivovaných trestných činov (vrátane trestných činov z nenávisti), neverejné</p>		
GRÉCKO	<p>Policajný obežník č. 7100/25/14-8' O boji proti rasizmu, xenofóbii a diskriminácii v činnosti polície, 2014</p>	<p>Úrad prokuratúry Najvyššieho súdu, Obežník č. 5/2018 Štatistika procesných spisov týkajúcich sa rasovo motivovaného násilia</p>	
MAĎARSKO	<p>Pokyn policajného riaditeľstva č. 30/2019, Pokyn k vykonávaniu úloh polície v súvislosti s postupom pri trestných činoch z nenávisti, 2019</p>		
KRAJINA	USMERNENIE PRE POLÍCIU	USMERNENIE PRE PROKURÁTOROV	USMERNENIE PRE SÚDY

ÍRSKO	Polícia, smernice o zisťovaní a evidencii trestných činov z nenávisti napr. Smernica Policačného prezídia č. 04/2007		
LOTYŠSKO	Rozkaz Komisarára Štátnej polície č. 3487/2017, Usmernenia pre príslušníkov štátnej polície k zisťovaniu a vyšetrovaniu trestných činov z nenávisti, 2017		
HOLANDSKO	Polícia, interné usmernenia k identifikácii a evidencii trestných činov z nenávisti		
SLOVENSKO	Nariadenie Ministerstva vnútra č. 115/2014 o postupe v oblasti boja proti trestným činom extrémizmu a diváckemu násiliu		Praktické usmernenie, Základné informácie a osvedčené postupy pri posudzovaní trestných činov spáchaných s osobitným motívom podľa § 140 písm. e) Trestného zákona, 2019

KRAJINA	USMERNENIE PRE POLÍCIU	USMERNENIE PRE PROKURÁTOROV	USMERNENIE PRE SÚDY
ŠVÉDSKO	Polícia, usmernenie k zisťovaniu a evidencii trestných činov z nenávisti, neverejně		
UKRAJINA	Pokyny pre políciu, povinné uplatňovanie odporúčaní týkajúcich sa vyšetrovania trestných činov z nenávisti, vymenovanie policajtov, ktorí majú byť zodpovední za kontrolu nad predsúdnym vyšetrovaním v trestnom konaní o trestných činoch z nenávisti, 2019		
SPOJENÉ KRÁĽOVSTVO	Útvar Ministerstva vnútra pre policajné normy/Združenie náčelníkov polície, Trestné činy z nenávisti: Poskytovanie kvalitnej služby – osvedčené postupy a taktické usmernenia, 2005 Kráľovská prokuratúra, Usmernenie pre policajtov a kráľovských prokurátorov, 5. vydanie, 2013 College of Policing, Operatívne usmernenie týkajúce sa trestných činov z nenávisti, 2014	Kráľovská prokuratúra, Usmernenie pre policajtov a kráľovských prokurátorov vydané Riaditeľom Verejnej prokuratúry podľa S37A zákona o polícii a o dôkazoch v trestných veciach 1984, 5. vydanie, 2013	

5. PROGRAM ODBORNEJ PRÍPRAVY

VZOROVÁ OSNOVA KURZOV ODBORNEJ PRÍPRAVY

Normy Rady Európy týkajúce sa rasovo motivovaného násilia a nediskriminácie so zameraním na Rómov

RÓMOVIA A KOČOVNÍCI V EURÓPE: VÝCHODISKOVÝ BOD PRE HĽADANIE CIEST K ZLEPŠENIU VZŤAHOV MEDZI POLÍCIOU A RÓMAMI

Nástroje	Celkový opis kurzu odbornej prípravy
Časový rozvrh	Do 2,5 hodiny (v závislosti od úrovne poznania, informovanosti a skúseností účastníkov s rómskou problematikou)
Cieľ	Pochopenie spoločných črt a štrukturálnych prekážok alebo výziev, ktorým čelia rómske komunity v celej Európe
Zameranie	<p>Rómske komunity v Európe: relevantné aspekty pre políciu</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Rozmanitosť rómskych skupín a terminológia Rady Európy používaná v súvislosti s Rómami a kočovníkmi ○ Používanie výrazu Cigán/Róm a čo z toho vyplýva pre políciu ○ Výzvy, ktorým čelili Rómovia vo svojich dejinách (napr. otroctvo, holokaust, deportácie atď.) ○ Vplyv pandémie COVID-19 a reakcie inštitúcií na európskej úrovni ○ Opatrenia Rady Európy a Európskej únie v oblasti sociálnej inklúzie Zraniteľné skupiny, európsky rámec: relevantné aspekty pre políciu ○ Zraniteľné skupiny pred Európskym súdom pre ľudské práva ○ Štátna ochrana v prípade zraniteľných skupín ○ Rómovia, zraniteľná skupina pred Európskym súdom pre ľudské práva ○ Povinnosti polície vo vzťahu k Rómom ako zraniteľnej skupine
Metódy	Prezentácia v PowerPointe, interaktívne diskusie, video materiály
Zdroje	<p>Súbor nástrojov pre policajtov <i>Prvá časť Rómovia a kočovníci</i></p>

OTÁZKY STEREOTYPIZÁCIE, PREDSUĐKOV A ANTICIGANIZMU

Nástroje	Celkový opis kurzu odbornej prípravy
Časový rozvrh	Do 2,5 hodiny (v závislosti od úrovne vedomostí a informovanosti o pojmoch súvisiacich so stereotypizáciou, predsudkami a anticiganizmom)
Cieľ	Pochopenie stereotypov a predsudkov voči Rómom a ich možného odrazu v práci polície s rómskymi komunitami
Zameranie	<p>Stereotypizácia, predsudky a anticiganizmus</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Diskusia o pojmoch stereotypy a predsudky ○ Všeobecne zdieľané stereotypy o Rómoch ○ Dôsledky používania pojmu „Cigán“ v rôznych kontextoch ○ Príklady osvedčených postupov polície <p>Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Stereotypizácia, relevantné prípady týkajúce sa polície a rómskych komunit ○ Dôsledky pre prácu polície
Metódy	Prezentácia v PowerPointe, interaktívne diskusie, video materiály
Zdroje	Súbor nástrojov pre policajtov <i>Druhá časť Stereotypizácia, predsudky, anticiganizmus</i>

NORMY A ORGÁNY RADY EURÓPY RELEVANTNÉ PRE PRÁCU POLÍCIE

Nástroje	Celkový opis kurzu odbornej prípravy
Časový rozvrh	Do 2,5 hodiny (v závislosti od úrovne informovanosti o nástrojoch Rady Európy v tejto oblasti)
Cieľ	Zvýšenie informovanosti o nástrojoch Rady Európy vzťahujúcich sa na otázky polície a rómskych komunit, vrátane rasovo motivovaného násillia, a pochopenie judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva súvisiacej s rómskymi komunitami
Zameranie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Nástroje a zásady Rady Európy relevantné pre políciu ○ Osvedčené postupy polície vo vzťahu k Rómom v rôznych členských štátoch ○ Inštitúcie Rady Európy relevantné pre prácu v oblasti ľudských práv ○ Európsky dohovor o ľudských právach relevantný pre prácu polície ○ Európsky súd pre ľudské práva ○ Ľudské práva policajtov a Európsky dohovor o ľudských právach ○ Zodpovednosť štátu podľa dohovoru
Metódy	Prezentácia v PowerPointe, interaktívne diskusie
Zdroje	Súbor nástrojov pre policajtov <i>Tretia časť 3 Normy a orgány Rady Európy relevantné pre prácu polície</i>

Normy Rady Európy v oblasti rasovo motivovaného násillia a nediskriminácie so zameraním na Rómov

NORMY RADY EURÓPY V OBLASTI NEDISKRIMINÁCIE RELEVANTNÉ PRE PRÁCU POLÍCIE

Nástroje	Celkový opis kurzu odbornej prípravy
Časový rozvrh	Do 3,5 hodiny (v závislosti od úrovne vedomostí a informovanosti o diskriminácii a príslušných právnych normách)
Cieľ	Pochopenie zásady nediskriminácie a uplatniteľných právnych noriem, povinnosti relevantné pre prácu polície vymedzené v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva
Zameranie	<p>Zásady a nástroje relevantné pre políciu</p> <ul style="list-style-type: none">○ Nástroje a normy Rady Európy <p>Formy diskriminácie v európskom práve relevantné pre políciu</p> <ul style="list-style-type: none">○ Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie relevantná pre políciu○ Priama diskriminácia, diskriminácia na základe vzťahu, obťažovanie a pokyn na diskrimináciu, viacnásobná alebo prierezová diskriminácia, nepriama diskriminácia○ Násillie spôsobené diskriminačnými postojmi a príslušné povinnosti polície
Metódy	Prezentácia v PowerPointe, interaktívne diskusie, video materiály
Zdroje	Súbor nástrojov pre policajtov <i>Štvrtá časť. Antidiskriminačné normy Rady Európy relevantné pre prácu polície</i>

RASOVO MOTIVOVANÉ TRESTNÉ ČINY V JUDIKATÚRE EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Nástroje	Celkový opis kurzu odbornej prípravy
Časový rozvrh	Do 3,5 hodiny (v závislosti od úrovne znalostí a informovanosti o normách a postupoch súvisiacich s rasovo motivovanými trestnými činmi)
Cieľ	Pochopenie rasovo motivovaných trestných činov a noriem Rady Európy relevantných pre políciu a judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva
Zameranie	<p>Rasovo motivované trestné činy a rasistické incidenty: pojem a prejavy</p> <ul style="list-style-type: none">○ Pracovná definícia rasovo motivovaného trestného činu <p>Typológia rasovo motivovaných trestných činov pred Európskym súdom pre ľudské práva</p> <ul style="list-style-type: none">○ Trestné činy spáchané členmi extrémistických skupín○ Trestné činy spáchané krajne pravicovými skupinami počas demonštrácií○ Náhodne spáchané trestné činy proti Rómom○ Trestné činy spáchané na základe vzťahu k určitému etniku alebo mylnej identity○ Trestné činy spáchané so zmiešanými motívmi○ Etnické profilovanie prostredníctvom policajných zásahov○ Nenávistné prejavy a nenávisť na internete
Metódy	Prezentácia v PowerPointe, interaktívne diskusie, video materiály
Zdroje	Súbor nástrojov pre policajtov <i>Piata časť Rasovo motivované trestné činy v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva</i>

Rómske a kočovné komunity trpia rozsiahlou a pretrvávajúcou diskrimináciou a anticiganizmom – uznaným ako špecifická forma rasizmu živená predsudkami a stereotypmi – a v mnohých členských štátoch Rady Európy sú obeťou rôznych ďalších foriem diskriminácie vrátane obťažovania, nenávisných prejavov a trestných činov z nenávisťi. Diskriminácia je v súčasnosti najrozšírenejšou formou porušovania ľudských práv v Európe, ktorá neúmerne viac postihuje rómske a kočovné komunity.

Tím Rady Európy pre Rómov a kočovníkov vynakladá úsilie s cieľom bojovať proti diskriminácii a anticiganizmu prostredníctvom systematického a komplexného prístupu, ktorý zahŕňa právne a politické opatrenia, tvorbu noriem, medzivládnu spoluprácu, podporu pre členské štáty, odbornú prípravu atď.

Policajtí sú v prvej línii justičného systému, pretože ako jedni z prvých prichádzajú do kontaktu s obeťami prejavov nenávisťi, obťažovania, rasovo motivovaných trestných činov a iných foriem porušovania ľudských práv, a ako takí majú kľúčový význam pre zabezpečovanie účinného prístupu k spravodlivosti pre rómske a kočovné komunity.

Súbor nástrojov pre policajtov by mal v prvom rade slúžiť na informovanie policajtov o príslušných základných hodnotách a normách potrebných pre policajnú prácu s rómskymi a kočovnými komunitami, ale môže byť užitočný aj pre pracovníkov ostatných orgánov presadzovania práva a zúčastencov o túto tému.

Súbor nástrojov poskytuje informácie o situácii rómskych a kočovných komunít v Európe a o tom, ako možno normy Rady Európy uplatňovať na políciu a na Rómov a kočovníkov. Jeho súčasťou je aj príslušná judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá by mala policajtom pomôcť lepšie pochopiť, vyšetrovať a trestne stíhať porušovanie ľudských práv. Súbor nástrojov sa môže použiť ako nástroj na zvyšovanie povedomia a na vzdelávanie, pretože obsahuje návrhy na školenia a informačné stretnutia s príslušníkmi polície a inými pracovníkmi orgánov presadzovania práva.

SK

www.coe.int

Rada Európy je najvýznamnejšia ľudskoprávna organizácia na európskom kontinente. Združuje 46 členských štátov, vrátane všetkých členských štátov Európskej únie. Všetky členské štáty Rady Európy podpísali Európsky dohovor o ľudských právach, zmluvný dokument na ochranu ľudských práv, demokracie a právneho štátu. Na vykonávanie dohovoru v členských štátoch dohliada Európsky súd pre ľudské práva.

